

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1936.

Andra kammaren.

Nr 22.

Torsdagen den 2 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 27 nästlidna mars.

§ 2.

Föredrogos var för sig de å kammarens bord vilande motionerna; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 714 av herr *Liedberg m. fl.*; och
nr 715 av herr *Gustafson* i Kasenberg;

till särskilda utskottet motionen nr 716 av herr *Lithander*;

till statsutskottet motionen nr 717 av herr *Carleson*;

till konstitutionsutskottet motionerna nr 718 och 719 av herr *Ossbahr m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 720 av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*;
nr 721 av herrar *Severin* och *Anderson* i Råstock;
nr 722 av herrar *Andersson* i Igelboda och *Andersson* i Rasjön;
nr 723 av herr andre vice talmannen *Jeppsson m. fl.*; och
nr 724 av herr *Hagberg* i Malmö;

till jordbruksutskottet motionen nr 725 av herr *Johanson* i Huskvarna *m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionen nr 726 av herr *Johanson* i Huskvarna *m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionen nr 727 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionen nr 728 av herr *Lundqvist m. fl.*; samt
till statsutskottet motionen nr 729 av fru *Gustafson m. fl.*

§ 3.

Vidare föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 64—70, bankoutskottets utlåtanden nr 26—29, jordbruksutskottets utlåtanden nr 50—52, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 5—7, andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande nr 6 samt andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden nr 9—11.

§ 4.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning statsutskottets utlåtande, nr 8, angående regleringen för budgetåret 1936/1937 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Andra kammarens protokoll 1936. Nr 22.

1

Punkterna 164—193.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 194.

Lades till handlingarna.

Punkterna 195—202.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. populärvetenskapliga föreläsningar.

Punkten 203, angående understöd åt anstalter och föreningar, som anordna populärvetenskapliga föreläsningar.

Under punkten 198 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att dels till understöd åt anstalter och föreningar, som anordnade populärvetenskapliga föreläsningar, för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 199,000 kronor, dels ock fatta vissa i samband därmed stående beslut.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen motionen nr 100 inom första kammaren av herrar *Bergman* och *John T. Björck*, motionen nr 132 inom första kammaren av herrar *Sigfrid Hansson* och *von Heland* samt motionen nr 431 inom andra kammaren av herr *Olsson* i Mora *m. fl.*

I sistnämnda motion hade föreslagits, att riksdagen måtte till understöd åt anstalter och föreningar, som anordnade populärvetenskapliga föreläsningar, för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor samt att viss ändring måtte vidtagas i grunderna för anslagets fördelning.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen I: 132 men med avslag å motionerna I: 100 och II: 431, i vad dessa motioner skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, dels till understöd åt anstalter och föreningar, som anordnade populärvetenskapliga föreläsningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 215,700 kronor, dels ock fatta vissa i samband därmed stående beslut.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr *Olsson* i Mora: Herr talman! Jag förstår mycket väl, att det i frågans nuvarande läge är hopplöst, men jag kan inte underlåta att uttala ett beklagande av att statsutskottet inte funnit anledning att återföra föreläsningssanslaget till det belopp av 300,000 kronor, som utgick för budgetåret 1932/1933.

Skolöverstyrelsen har tillstyrkt detta anslagsbelopp och samtidigt framhållit, att föreläsningssanstalterna behöva ökade statsbidrag, därest en kvalitativt högtstående föreläsningssverksamhet skall kunna bedrivas. För min del har jag personliga erfarenheter från föreläsningssverksamheten i landsorten, erfarenheter som bekräfta riktigheten härav. När radion var ung, inträffade på de flesta håll ett visst bakslag för föreläsningssverksamheten, men snart visade det sig, att radioföredragen inte kunde ersätta den muntliga framställningens levande ord. Föreläsningarna samlade åter växande åhörarskaror, men så hårt som statsbidragen beskurits, blev det ytterligt svårt, för att inte säga omöjligt att uppehålla verksamheten i samma omfattning som förut.

Nu har statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet ansett, att rundradions föreläsningssverksamhet synes vara skickad att fylla en icke ringa del av de uppgifter, som ankommit på den hittillsvarande populärvetenskap-

Ang. populärvetenskapliga föreläsningar. (Forts.)

liga föreläsningsverksamheten. Det har inte hörts av att kyrkoministern ansett, att de kvalitativt högtstående radiogudstjänsterna syntes vara skickade att fylla någon del av de uppgifter, som ankommit på den hittillsvarande kyrkliga verksamheten. Radioverksamheten i all ära, men i verkligheten är det nog så, att radioföredragen och de vanliga föreläsningarna stimulera och komplettera varandra och att radion med alla sina förtjänster aldrig kan komma att ersätta det levande ord, som en gång var Grundtvigs grundprincip för folkhögskolan. Det finns, såvitt jag kan se, inga bärande skäl för att föreläsningens verksamheten till skillnad från andra grenar av folkbildningsarbetet skall hållas kvar vid kristidens hårt beskurna anslag. Denna verksamhet behöver och förtjänar ett verksammare stöd, och jag ber att få yrka bifall till min i ämnet väckta motion nr 421, så att anslaget till de populärvetenskapliga föreläsningarna bestämmas till 300,000 kronor.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till berörda hemställan med den ändring däri, som innefattades i motionen II: 431; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkterna 204—207.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 208, angående bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande.

Kungl. Maj:t hade uti punkten 203 av förevarande huvudtitel föreslagit riksdagen att såsom bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 298,500 kronor att utgå under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, samt till de av departementschefen uti ifrågavarande statsrådsprotokoll omförmälda ändamål med högst de av honom angivna belopp.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft åtskilliga inom riksdagen väckta motioner.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 139 och II: 326, I: 138 och II: 305 samt I: 137 och II: 314 ävensom på grund av motionerna I: 136 och II: 306 men med avslag å motionerna I: 101 och II: 244 såsom bidrag till undervisnings- och upplysningsverksamhet m. m. för nykterhetens främjande för budgetåret 1936/1937 anvisa ett reservationsanslag av 319,000 kronor att utgå under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövades lämpliga, samt till de av departementschefen uti ifrågavarande statsrådsprotokoll omförmälda ändamål med högst de av honom angivna belopp, dock med de ändringar härutinnan, som föranleddes av vad utskottet i punkten anfört.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Oscar Olsson*, *Bäckström* och *Danielsson*, som ansett, att utskottets hemställan bort innefatta tillstyrkande jämväl av motionerna I: 101 och II: 244 eller att av Kungl. Maj:t begärt anslag till de kristna samfundens nykterhetsrörelse måtte höjas från föreslaget belopp 4,000 kronor till 5,000 kronor.

Ang. upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande.

Ang. upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande. (Forts.)

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr **Danielsson**: Herr talman! Bara ett par ord till förklaring av den reservation, som är fogad vid förevarande punkt, en reservation av herr Oscar Olsson m. fl. Denna punkt innefattar som bekant anslag till nykterhetens främjande, och det är många olika institutioner som beröras därav, jag tror ett 20-tal. Utskottet har föreslagit en höjning med c:a 20,000 kronor av det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet, nära 300,000 kronor. Reservationen skulle innebära en förhöjning med ytterligare 1,000 kronor, och denna höjning skulle tillfalla de kristna samfundens nykterhetsrörelse. Dessa organisationer fingo för omkring tre år sedan sitt anslag sänkt med 1,000 kronor. De ha 4,000 kronor nu och flera motionärer ha begärt, att de skulle få 5,000 kronor, men detta har utskottet icke velat gå med på. Man säger helt kort, att man icke kunnat biträda förslaget och att skolöverstyrelsen icke tillstyrkt detsamma. Men om jag icke minns orätt, var det samma förhållande med skolöverstyrelsens avstyrkande i ett annat ärende, nämligen anslaget till nationaltemplarordens studie- och ungdomsverksamhet, och det rörde sig då om 1,000 kronor. Jag skall bara be att få peka på några fakta härvidlag, som jag tycker äro ägnade att stödja reservationen, nämligen att det här gäller en synnerligen stor och omfattande nykterhetsrörelse, att nykterhetskonsulenten i föl tillstyrkt en höjning med 1,000 kronor, att denna rörelse träffar mycket stora skaror, som icke nås av övriga nykterhetsorganisationer, att den på sina tusentals möten har åhörare som kunna räknas i hundratusental, och att den bedriver en energisk upplysningsverksamhet bland landets skolor i många klasser. Allt detta tycker jag motiverar, att man borde gå med på denna lilla höjning till det belopp som utgick för några år sedan, en höjning således på 1,000 kronor till denna organisation. Jag måste säga, att det förefaller mig, som om det vore synnerligen motiverat ur många synpunkter, och med dessa korta ord, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen på denna punkt.

Häruti instämde herrar *Johanson* i Huskvarna och *Norell*.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Kammaren kan icke gärna på goda grunder biträda reservationen, icke därför att 1,000 kronor mer eller mindre spelar någon roll, icke heller därför att det kristna nykterhetssällskapet icke skulle kunna behöva dessa pengar och också göra nytta för dem, men skall det göras en ändring på denna punkt, får riksdagen också ta upp till prövning frågan om förändring av understödet till en hel rad andra nykterhetsorganisationer, som begärt att få en liten höjning i sina hittills utgående anslag men som icke kunnat få det. Dessa sällskap kunna på lika goda grunder som det nu här ifrågasatta begära att få ett litet större belopp till sin verksamhet än de hittills haft. Skulle man nu biträda reservationen, skulle man visserligen ge detta sällskap en extra handräckning, men skulle därmed också på sätt och vis begå en orättvisa mot en hel del andra nykterhetssällskap, vilkas krav på högre anslag är lika starkt motiverat som det sällskaps, för vilket herr Danielsson nu förde talan.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 209—215.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 216, angående gymnastiska centralinstitutet: avlöningar.

Under punkten 210 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för gymnastiska centralinstitutet att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1936/1937, dels ock till gymnastiska centralinstitutet: avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 135,500 kronor.

Ang. gymnastiska centralinstitutet.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren av herr *Lundqvist m. fl.* väckt motion, nr 538, vari föreslagits, att riksdagen ville för budgetåret 1936/1937 fastställa nedannämnda arvoden för följande befattningshavare vid gymnastiska centralinstitutet, nämligen för kamreraren 1,800 kronor, för sekreteraren 1,550 kronor och för bibliotekarien 1,000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte, med avslag å ovanberörda motion, bifalla Kungl. Maj:ts förslag, enligt vilket arvoden blivit bestämda för kamreraren till 1,000 kronor, för sekreteraren till 600 kronor och för bibliotekarien till 600 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Nylander, Pauli, Lindström* och *Rahmn*, vilka ansett, att utskottet bort föreslå, att arvodena till kamreraren och sekreteraren vid gymnastiska centralinstitutet skulle i enlighet med motionärernas yrkande höjas till 1,800 kronor, respektive 1,550 kronor, samt hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och den i ämnet väckta motionen,

- a) godkänna i reservationen intagen avlöningsstat för gymnastiska centralinstitutet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1936/1937; samt
- b) till gymnastiska centralinstitutet: avlöningar för budgetåret 1936/1937 anvisa ett förslagsanslag av 137,300 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr Lundqvist: Herr talman! Eftersom jag motionerat även på denna punkt och det finns en reservation fogad till utskottets betänkande, ber jag att få säga ett par ord.

Det förefaller mig, även när man läser statsutskottets eget uttalande, som om sakskalet i denna fråga nog till övervägande grad måste allmänt anses ligga på motionärernas och reservanternas sida. Jag kan knappast se, att utskottets majoritet har något annat att försvara sin ståndpunkt med än en hänvisning till att riksdagen så sent som 1934 har haft denna fråga under prövning. Jag tycker emellertid för min del, att då, som i detta fall, både direktionen och riksräkenskapsverket, de myndigheter alltså, som ha den närmaste kännedomen om arbetets omfattning, ha uttalat sig för en höjning av dessa arvoden, borde det icke behövt råda så förskräckligt stor tvekan att fullfölja den aktionen. Jag tror icke, att den ersättning, som för närvarande utgår, kan anses vara skäligen. Enligt uppgift har kamrern en daglig tjänstgöring av 4 timmar och han har ett arvode på 1,000 kronor. Det förefaller mig, som om en sådan ersättning i varje fall knappast kan sägas vittna om någon god arbetsgivare. En sådan utnyttjar icke arbetskraften på det sättet till det pris. Nu är det väl emellertid så, antar jag, att reservationen faller, och då har ju statsutskottet sagt ifrån — jag tackar det därför — ganska tydligt, att Kungl. Maj:t bör till ett annat år själv komma igen i denna sak. Jag vädjar

Ang. gymnastiska centralinstitutet. (Forts.)
 därför till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet att titta litet närmare på denna fråga och undersöka, om det verkligen icke finns mycket starka skäl för att här föreslå en höjning i de arvodesbelopp, som för närvarande utgå.

Jag ber emellertid, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som finnes avgiven av herr Nylander m. fl.

Herrar *Ossbahr* och *Holmström* instämde häruti.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag skall inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 217—232.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 233.

Lades till handlingarna.

Punkterna 234—243.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 244.

Lades till handlingarna.

Punkten 245.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 246.

Lades till handlingarna.

Punkten 247.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

*Om lag
angående rätt
för Konungen
att förordna
om kredit-
spärr.*

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget första lagutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall förordna om kreditspärr, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 7 februari 1936 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 67, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga här nedan intagna förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall förordna om kreditspärr.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft åtskilliga i anledning av propositionen väckta motioner.

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)

Utskottets hemställan innefattade,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga följande, såsom utskottets förslag betecknade, förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall förordna om kreditspärr.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

Häriigenom förordnas som följer:

1 §.

Då på grund av artikel 16 i akten för Nationernas förbund förbindelser av kommersiell eller finansiell art med viss främmande stat böra avbrytas eller förhindras, äger Konungen, i den mån så prövas nödigt för ändamålet vinnande, förordna om kreditspärr på sätt i denna lag sägs.

Sådant förordnande må innefatta förbud mot varje åtgärd, varigenom kredit i någon form direkt eller indirekt beredes eller avses att beredas den främmande staten eller dess myndigheter, offentliga eller privata juridiska personer i den främmande staten eller fysiska personer, som hava hemvist eller äro verksamma därstädes.

2 §.

Kreditutfästelse, som strider mot förordnande varom ovan sagts, är ogiltig.

3 §.

Konungen äger meddela erforderliga föreskrifter för verkställande av förordnande, varom ovan sagts, samt för övervakande av meddelat förbud, så ock till förhindrande av åtgärder, som äro ägnade att uppenbart motverka vinnandet av med förordnandet avsett ändamål.

4 §.

Bryter någon mot förbud eller föreskrift, som meddelats enligt denna lag, straffes med dagsböter eller fängelse i högst sex månader.

5 §.

Åtal för brott, som i 4 § sägs, anhängiggöres vid allmän domstol och utföres av allmän åklagare.

Böter, som ådömas enligt denna lag, tillfalla kronan. Saknas tillgång till böternas gäldande, förvandlas de enligt allmän strafflag.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling, och gäller till och med den 28 februari 1937. Förordnande, som meddelats jämlikt denna lag, skall ej gälla längre än till och med sistnämnda dag. Å förseelse, som under lagens giltighetstid begåtts, skola jämväl efter utgången av nämnda tid tillämpas de i lagen meddelade bestämmelser.

B) och C) att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de icke finge anses besvarade genom utskottets hemställan under A), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler**: Herr talman! Jag vill uttrycka min tillfredsställelse över att nu finna på riksdagens bord ett utskottsutlåtande, som är i alla avseenden enhälligt. För egen del vill jag gärna bidra till denna enighet med förklaringen, att jag accepterar det slut, vartill utskottet här har kommit. Att utskottet har givit fullmaktslagen temporär giltighet kommer icke att bereda några praktiska olägenheter.

Vad angår den av utskottet anförda motiveringen vill jag vitsorda, att fullmakten icke varit avsedd för tillämpning av förbundspaktens artikel 17. Det är också riktigt, att förbundsmedlem har att själv bestämma, huruvida artikel 16 i paktens är tillämplig och att själv besluta över de åtgärder, som må vidtagas. Givetvis kan därvid icke annat förutsättas än en lojal tillämpning av denna prövningsrätt. I den prövningen bör ingå att fullt beakta värdet av att en kollektivt rekommenderad sanktion också bibehåller sin kollektiva karaktär. Jag tillåter mig erinra därom, att vid utformandet av sanktionsförfarandets praxis de nordiska staternas representanter i Genève gjort en särskild insats vid tillkomsten av den s. k. koordinationskommittén i syfte att garantera samtliga förbundsmedlemmars medverkan vid samordnandet av deras åtgärder.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr **Ossbahr**: Då utskottet, såsom hans excellens herr ministern för utrikes ärendena framhöll, är fullständigt enhälligt i denna fråga, är det givetvis utsiktslöst att på något sätt söka påverka utgången i riksdagens kamrar. När jag nu tar till orda, herr talman, är det icke heller i någon dylik fåfång förhoppning, utan jag gör det allenast för att med några ord motivera de synpunkter, som ligga till grund för den motion, som herr Johansson i Krogstorp och jag hava väckt i denna fråga, och i vilken motion vi hemställt om avslag på den kungliga propositionen.

Det spörsmål, som här beröres, är självfallet, såsom också utskottet erkänner, av den allra största vikt och betydelse. Problemet om sanktionsförfarandet har hittills varit, åtminstone för vårt lands vidkommande, av huvudsakligen teoretisk natur. Men genom de händelser, som inträffat under föregående år, hava vi ställts inför realiteter. Vi ha så att säga kommit utrikespolitiken på ett annat sätt än tidigare in på livet, och vi ha deltagit i ett aktivt handlande gent emot en främmande makt. För min personliga del måste jag ifrågasätta, om uttalandet i årets trontal, att Sveriges förhållande till främmande makter fortfarande är gott, kan anses helt och fullt överensstämma med de verkliga förhållandena. Ty det ligger i sakens natur, att, om ett land deltagar i sanktioner, även om dessa blott äro av ekonomisk natur, mot en främmande makt, detta måste innebära en försämring av det tidigare goda förhållandet till denna makt. Vi ha, såvitt jag förstår, genom ett dylikt handlande i realiteten övergivit den neutralitetspolitik, som vi tidigare fört. Jag vill därmed icke säga, att vi skulle kunnat undandra oss de skyldigheter, som förefinnas enligt den pakt, som vi undertecknat. Jag vill endast påpeka, att vi dock i realiteten övergivit vår tidigare neutralitetspolitik.

Jag vet mycket väl, att hans excellens herr ministern för utrikes ärendena på den punkten har en annan uppfattning. I årets remissdebatt gav han nämligen uttryck åt den åsikten, att vi genom våra frivilligt åtagna förpliktelser icke på något sätt skulle hava övergivit vår tidigare neutralitetspolitik. Vi skulle icke på något sätt hava betagit oss rätten att i förhållande till tävlande och kämpande maktintressen i världen intaga en neutral inställning. Jag må-

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)
ste sätta ett ganska stort frågetecken vid denna punkt, ty deltagar man i sådana sanktioner som dessa, så har man dock icke längre denna neutrala inställning till de olika makterna, som man tidigare haft. Jag vill därmed ingalunda ha sagt, att man icke i vissa undantagsfall i praktiken alltjämt skulle kunna anse sig intaga denna neutrala ställning. Gäller det en makt, med vilken vi praktiskt taget icke ha någon förbindelse, spelar naturligtvis ett sanktionsförfarande från vår sida ingen som helst praktisk roll. Skulle det exempelvis gälla den fria negerrepubliken Liberia eller någon annan dylik stat, skulle man naturligtvis kunna förmena, att vi icke genom ett sanktionsförfarande i realiteten övergivit vår neutralitetspolitik. Men jag betvivlar, att man eljest kan göra gällande, att ett sanktionsförfarande icke utesluter möjligheten att vara fullständigt neutral.

Jag vill också påpeka den omständigheten, att så snart man anser förutsättningar vara för handen för ett sanktionsingripande enligt artikel 16 i förbundsakten, vi därigenom icke blott deltaga i finansiella och ekonomiska sanktioner, utan vi äro därjämte också utan vidare förpliktade att, därest andra makter skulle tillgripa militära sanktioner, lämna fri passage åt de trupper, som kunna anses vara erforderliga för ett ingripande mot vederbörande makt. Man kan säga, att den situationen icke nu föreligger, och att det fallet icke är aktuellt för närvarande. Och det är självklart så. Men när man gör ett generellt uttalande på denna punkt och förmenar, att ett deltagande i sanktioner icke skulle innebära upphävande av den neutrala inställningen, måste jag för min del anmäla avvikande mening. Jag skulle även på den punkten kunna hänvisa till de mycket positiva uttalanden, som i detta hänseende gjordes i den kungliga proposition år 1920 angående Sveriges inträde i Nationernas förbund. Där medgav man uttryckligen, att ett aktivt deltagande i sanktioner måste innebära ett övergivande av vår tidigare neutralitetspolitik. Och därmed ha vi också i många fall givit oss in på ett ganska farligt område.

En tillämpning av Nationernas förbunds pakts artikel 16 innebär alltså en allvarlig sak. Ty om ett sanktionsförfarande, även om det blott är av ekonomisk natur, skall kunna vara effektivt, medför detta förfarande alltid den allvarligaste fara för ett krig. Man har bestritt den saken, men jag kan icke annat än finna, att om man ingriper på detta sätt så kunna konsekvenserna mycket lätt leda därtill, att det ekonomiska sanktionsförfarandet så småningom övergår till ett krigstillstånd. åtminstone mellan vissa makter. Enligt min uppfattning måste principen därför vara den, att då det gäller beslut i dylika frågor, skola dessa beslut fattas under största möjliga samverkan mellan regering och riksdag, på det att riksdagen icke måtte ställas inför ett fullständigt fait accompli, och på det att riksdagen måtte bli orienterad, och så att riksdagen också i största möjliga utsträckning blir medansvarig för de åtgärder, som kunna komma att beslutas.

Hans excellens framhöll i sitt anförande, att varje stat äger att själv pröva. huruvida förutsättningar äro för handen för en tillämpning av artikel 16 eller icke. Detta påstående är självfallet fullständigt riktigt. Men just den omständigheten skärper enligt min uppfattning de krav, jag här har ställt. Ty menar man, att riksdagen icke skall helt och hållet avkopplas från utrikespolitiken — vilket ju är ett spørsmål, som alltid kan diskuteras — bör riksdagen icke, då det gäller dylika för hela landet utomordentligt viktiga spørsmål, ställas utanför, utan den bör i största möjliga utsträckning få tillfälle att medverka.

Utskottet framhåller, att det även tillkommer vederbörande makt att pröva omfattningen av de åtgärder, som böra vidtagas. Om jag fattade hans excellens rätt, gav han uttryck åt samma uppfattning. Men han tillade dock nå-

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)
gonting synnerligen betydelsefullt, nämligen att man måste förutsätta en fullt lojal tillämpning av dessa bestämmelser. Detta innebär ju i realiteten, att vi visserligen skulle ha en formell prövningsrätt, även om jämväl detta kan vara omstritt, men att vi i praktiken måste ansluta oss till det förfarande, som kan komma att beslutas av andra makter. Man kan naturligtvis i en dylik fråga göra gällande, att det vore ur många synpunkter olämpligt att inför riksdagen diskutera dylika ömtåliga frågor av utrikespolitisk natur. Det är självfallet en synpunkt, som är värd det största beaktande. Men möjlighet finnes dock alltid att tillämpa den taktiken, att man håller förhandlingar med riksdagen inför lykta dörrar på sätt, som tidigare skedde, men som numera uppenbarligen blivit i praktiken avskaffat. Man hänvisar till utrikesnämnden och förklarar, att spörsmål av den natur, som nu äro på tal, bringas inför utrikesnämndens bedömande. Men därvidlag vill jag dock erinra därom, att utrikesnämnden icke på något sätt är medbeslutande utan dess ledamöter kunna endast göra uttalanden av rådgivande natur. Vi veta dessutom alla, att många gånger i fråga om tiden utrikesnämnden sammanträder under ganska pressande förhållanden, och det ligger även i Kungl. Maj:ts hand att lägga fram allenast större eller mindre delar av den fråga, som kan vara på tal. Man kan alltså icke härvidlag säga, att utrikesnämndens hörande på något sätt kan ersätta den prövning, som rätteligen borde tillkomma riksdagen.

Utskottet framhåller — och detta påpekade även hans excellens herr ministern för utrikes ärendena — att det här endast gäller ett visst begränsat tillämpningsområde, men hans excellens ifrågasatte icke genom denna fullmaktslag den tillämpning av artikel 16, som skulle ske så att säga via artikel 17. Jag förstår mycket väl den situation, som man härmed åsyftar. Jag vill emellertid ifrågasätta, om man kan säga som utskottet, att denna begränsning är av en sådan vittgående natur, att betänkligheterna därmed skulle falla. Utskottet säger, att det endast gäller det direkta tillämpandet av artikel 16. För min del finner jag emellertid detta vara alldeles tillräckligt och av en allvarlig och vittomfattande betydelse. Man kan aldrig på förhand veta, hur en situation utvecklar sig och även fall, som kunna ligga ganska klara, kunna genom nya kombinationer, genom oförutsedd utveckling och genom komplikationer utvecklas i allvarlig och betänkelig riktning.

Vad det speciella fall beträffar, som nu omedelbart föreligger, nämligen sanktionsförfarandet gentemot Italien, kan jag ej finna annat än att en fullmaktslag måste betraktas såsom överflödig och onödig. Utskottet framhåller själv, att den kreditspärr, som de facto redan anordnats, ingalunda visat sig hava brustit i effektivitet. Ur reell synpunkt skulle sålunda för sanktionsförfarandet mot Italien en fullmaktslag icke äga någon praktisk betydelse. Motiveringen skulle vara det formella skäl, som anföres, nämligen den omständigheten, att inom koordinationskommittén tveksamhet yppats på denna punkt. Men då det gäller sådana frågor som dessa, bör väl icke ett dylikt, huvudsakligen formellt skäl få tillmätas större betydelse än de praktiska betänkligheter, som kunna göras gällande.

Jag vill framhålla, att ett beslut, varigenom vi skänka en regering möjlighet att på detta sätt tillämpa en fullmaktslag, innebär ett prejudikat för framtiden, vilket försvårar möjligheterna för riksdagen de facto, om också icke formellt, att vid ett annat tillfälle underlåta att lämna en dylik fullmakt. Har man sagt a, måste man även många gånger säga b, vare sig man vill eller icke. Denna synpunkt om sakens prejudicerande betydelse måste jag för min del anse vara av så vägande natur, att man, då nu något reellt motiv för en fullmaktslag i detta fall icke finnes, enligt min mening bör avstyrka den begärda lagen.

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)

Jag måste även generellt sett finna en dylik fullmaktslagstiftning ganska onödig och överflödig, ty genom den lagändring, som genomfördes för tre år sedan, har Kungl. Maj:t i sin hand att inkalla riksdagen redan den andra dagen efter vederbörlig kungörelse i de allmänna tidningarna. Jag betvivlar, att någonsin en sådan brådskande situation kommer att inträffa, att man icke skulle kunna dröja ett par dagar, innan man går att fatta beslut i frågor av så allvarlig och omfattande betydelse. En fullmaktslagstiftning är enligt min mening alltid osympatisk och bör endast tillgripas i verkligt trängande fall. Men i detta fall finnes icke med hänsyn till de förhållanden, jag påpekat, sådana trängande skäl, som kunna motivera denna fullmaktslagstiftning.

Så länge riksdagen överhuvud taget måste befatta sig med utrikespolitiska spörsmål, bör icke riksdagen avkopplas från en prövning av ett sanktionsförfarande. Men detta kan i realiteten komma att ske genom en fullmaktslag.

Man har ansett det vara synnerligen berömvärdt, att sanktionsförfarandet äntligen tillgripits av Nationernas förbunds medlemmar. Jag måste ifrågasätta, om det sanktionsförfarande, som tillgripits, verkligen kan karakteriseras såsom något sympatiskt eller ens tillfredsställande. Har man med rätt eller orätt kommit till den uppfattningen, att förutsättningen för tillämpningen av artikel 16 är förhanden, bör väl ett sanktionsförfarande, om det skall ha någon mening, göras så effektivt, att det åsyftade resultatet om möjligt uppnås. Man kan sannerligen icke säga, att det sanktionsförfarande, som nu tillgripits, visat sig vara ens i ringaste mån effektivt. Det har ej kunnat förhindra ett krigsutbrott och ej heller hejda kriget under hela den långa tid, som förgått sedan oktober månad föregående år. Man må ha den ena eller andra synen på tvisten mellan de två krigförande makterna, men därest man anser förutsättningarna vara för handen för ett ingripande på ett dylikt sätt, bör detta vara effektivt. Eljest förfelar det sin verkan och blir uteslutande till skada utan att åstadkomma den åsyftade effekten.

Jag kan sålunda för min del icke finna annat än att åtminstone på det sätt, som sanktionsförfarandet mot Italien är anordnat, detta förfarande är misslyckat och dessutom synnerligen osympatiskt. Jag vill erinra om det uttalande ifråga om de ekonomiska sanktionerna, som gjordes av högerreservanterna i det särskilda utskottet år 1920, då man beträffande dessa ekonomiska sanktioner förklarade: »Genom dessa bestämmelser synes den s. k. hungerblockaden av ett folk ha blivit införlivad nästan såsom ett rättsinstitut i den nya folk-rätten, något som står i strid mot vårt folks rättsmedvetande.» Denna synpunkt beträffande de ekonomiska sanktionerna underströks också mycket skarpt i debatten i denna kammare av högerns dåvarande ledare, amiral Lindman. Han förklarade bl. a. den 3 mars 1920 beträffande dessa sanktioner, att »detta är ingenting annat än hungerblockaden, inskriven i Nationernas förbunds folk-rätt», och han tillade, att »skall hungerblockaden bli ett rättsinstitut i den blivande folk-rätten, då har världen förts långt tillbaka i jämförelse med den ståndpunkt, på vilken den stod före kriget».

Betraktar man dessa problem så som jag gör, måste man allvarligen ifrågasätta, om det kan ur olika synpunkter vara lämpligt att lämna regeringen den begärda fullmakten, varigenom riksdagen mycket lätt kan komma att i allvarliga frågor i allt för hög grad sättas vid sidan av såväl avgörandena som medansvarigheten. Med hänsyn till dessa omständigheter, herr talman, ber jag att få yrka avslag å utskottets hemställan och därmed också på den kungl. propositionen.

Häruti instämde herrar *Johansson* i Krogstorp och *Bengtsson* i Kullen.

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)

Herr Flyg: Herr talman! Hans excellens herr utrikesministern inledde sitt anförande här i kammaren, med att uttrycka, sin tillfredsställelse med den handling, som kommit den kungl. propositionen till del inom första lagutskottet. Jag måste säga, att även om jag förstår denna utrikesministerns tillfredsställelse, finner jag, att den i detta fall är baserad på mycket blygsamma grunder.

Om det funnes sinne för humor i den församling, som här är bänkad, skulle vi inför första lagutskottets produkt kunna skratta både riktigt hjärtligt, länge och gott, ty vad är det vederbörande utskott föreslår? Jo, att vi skola fatta ett beslut, enligt vilket Sverige förbinder sig att fullgöra sin plikt, såsom medlem av Nationernas förbund, enligt en viss statut i pakten intill ett visst datum nästa år och från ett visst okänt datum, d. v. s. från det datum, då detta beslut kommer ut i tryck i Svensk författningssamling. Vad har man därmed sagt. Jo, att från det ögonblick, då det italienska rövartåget gentemot Abessinien land och folk begynte, har Sverige på regeringens initiativ och på dess och »riksdagens förtroendemäns» ansvar deltagit i någonting, för vilket icke finnes stöd i gällande lag och författning. Nu skall Sverige, säger man, från ett visst okänt datum till en viss bestämd tidpunkt, nämligen den 28 februari 1937, fullgöra denna plikt enligt den lag, vi nu skola besluta om. Detta är i realiteten, vad som nu föreslås. Herr Sandler hade begärt något helt annat, någonting som för honom var mycket naturligt, och som han måste känt ett mycket starkt levande behov av. Herr Sandler hade begärt, att riksdagen skulle i lag sanktionera, för att använda ett populärt ord, den politik, som regeringen bedrivit i utrikespolitiskt avseende i denna speciella fråga, utan att visa upp, att första lagutskottet icke har förstått, vad som borde varit dess plikt i detta fall. Genom dessa mystiska herrar, som kallas riksdagens förtroendemän och genom herrar partiledare av en viss pålitlig kaliber, har bakom riksdagens rygg riksdagens rätt att överhuvud taget här ha en mening och göra på vad den ankommer satts ur spelet och trampats under fötterna. Trots detta har icke första lagutskottet, vilket borde varit dess plikt, klart och tydligt desavouerat de åtgärder, som vidtagits från deras sida, vilka icke haft någon som helst rättighet att handla så, som man gjort.

Vad är det då, som det gäller här? Jag anser det kuriöst, att detta skall sägas från det partis sida, som jag representerar, ett parti som ju för övrigt av herr Meyerhöffer i gårdagsdebatten förklarats vara ett maskerat diktaturparti med mycket tvivelaktig och ringa känsla för demokratin.

Vad är det som vi här ha framför oss, och vad är det som det i realiteten gäller? Ja, det kan inga trollkonster i världen trola bort. Det är, att utskottet, utan att avgiva protest, utan att förstå det allvarliga i frågans karaktär, tolererat, att riksdagen satts ur spelet i en fråga, där riksdagen rätteligen borde hava hörts. På regeringsbanken sitter just nu en auktoritet, en juridisk auktoritet i fråga om dylika angelägenheter, statsrådet Undén, som på uppdrag av en socialdemokratisk regering år 1922 gjort ett uttalande, i vilket vederbörande, det nuvarande statsrådet, konstaterar, att regeringen icke har en sådan rätt, vilken den nu har tagit sig och omsatt i praktiken. Under utskottets utlåtande finnes namnet Åkerman. Herr Åkerman är utskottets ordförande och han avgav också vid samma tidpunkt och i samma sammanhang ett klart och tydligt besked om att det förhöll sig så, som den nämnde auktoriteten för-

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)
klarat. Det framhölls också, att det i sådana fall måste vidtagas vissa lagliga åtgärder. Sedan har en regering från samma parti och med samma sakkunnige, vilken nu är konsultativt statsråd, gått in för åtgärder just av den art, som vederbörande då var medveten om, att man icke hade rätt att vidtaga. Sedan kommer man efteråt till riksdagen och begär att riksdagen genom att antaga en viss lag i efterhand skall godkänna, vad far har gjort, medan vi icke voro här. Vill man ha en slags politisk regim, ett slags politiskt regerande av den art, som triumferar i Italien — vi synas på väg dithän — vill man ha en regi med absolut regeringsmakt, ja, då se vi här det första steget. Andra exempel av liknande art saknas sannerligen icke. Jag menar, att det borde icke vara någon representant för vårt parti ensamt förbehållet att i detta ögonblick stiga fram och säga, att vad riksdagen nu bör göra, är att slå vakt om sitt anseende, om, låt mig säga det, det lilla anseende riksdagen ännu har kvar.

Sedan vill jag fästa uppmärksamheten på, att vi nyligen hade uppe frågan, om Sverige fortfarande skulle vara medlem av Nationernas förbund eller icke. Konstitutionsutskottet avgav då ett betänkande i saken, däri det sades ifrån, att man i närvarande stund ej borde gå ut ur Nationernas förbund, därför att det måhända innebar större risker att vara utanför än att vara kvar i förbundet. Utskottet konstaterade med andra ord, att Nationernas förbund var ett ruskigt sällskap. Det medförde vissa risker att vara där. Detta visar, att utskottet utvecklats och börjar inse, huru förhållandena verkligen ligga till. Sedan det alltså slagits fast i riksdagen, att det föreligger vissa risker med att tillhöra Nationernas förbund, kommer Kungl. Maj:t med dess utrikesminister i spetsen och begär, att vi skola i en särskild lag binda oss ännu fastare vid detta sällskap; med andra ord, vi skola i en särskild lag ytterligare slå fast, att vi ha förpliktelser mot detta sällskap, fastän medlemsskapet medför vissa risker. Denna auktoritet, konstitutionsutskottet, konstaterar således, att det är riskfyllt och obehagligt att vara med i Nationernas förbund, men att vi måste stanna kvar, därför att det är riskablare att vara utanför förbundet. Sedan vill man, att vi skola acceptera denna lag, gällande för viss tid, för att därmed lagfästa vissa förpliktelser såsom medlem i denna institution. Ja, herr talman, enbart detta räcker till för att hävda den ståndpunkt, som vi hävdat från vår grupps sida, då vi hemställt om avslag på detta försök att med riksdagens förmedling dels sanktionera ett handlande från regeringens sida, för vilket regeringen icke haft stöd i gällande författning, dels binda landet ytterligare fast vid en organisation, med vars medlemskap följer vissa risker, vilka även konstaterats av konstitutionsutskottet, och dels för det tredje engagera landet i ytterligare utsträckning på områden, där vårt land och folk inga intressen ha att tillvarata.

Sedan kommer jag till det kapitel, som herrarna förvisso hysa ett stort intresse för. Genom dessa åtgärder skulle Sverige ha gjort sin plikt mot Abessinien och varit med om att bekämpa, som ni med darr i stämman sagt på folkmöten, den svarta italienska fascismen. Med gissning om vad Abessiniens folk i dag tänker om Nationernas förbund och om Sverige — och vår insats i förbundets hjälpverksamhet, tror jag, att Abessiniens folk med tacksamhet skulle notera, om vi beslöte lämna Nationernas förbund, som enbart svikit detta arma folk. Om ni sedan vill påstå, att det här sanktionsförfarandet i den form och i den utsträckning, som Sverige har deltagit i detsamma, varit en kamp mot den italienska fascismen och mot Mussolini, så vila edra påståenden, mina herrar, framför allt de socialdemokratiska och kommunistiska propagandisternas och agitatorernas, på lösan sand, och — kunna vi säga — på en synnerligen fin och lös flygsand.

Vad vittnar i dag verkligheten om? Jo, att man genom Nationernas för-

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)
bund lyckats förhindra, att massopinionen bland folken inriktat sig mot det italienska rövartåget. Här sitta i denna kammare representanter för en del av arbetarnas fackliga rörelse, vilken med socialdemokraternas och kommunisternas välsignelse spänts för Nationernas förbunds sanktionsvagn och fått hela sin opinionskraft inlänkad som ett stöd bakom sekretariatet i Genève. Här finnes i denna kammare representanter, som nyligen varit på den konferens, som den andra internationalen, alltså den socialdemokratiska internationella politiska organisationen, hållit, och på nytt mobiliserat hela denna massrörelse bakom Nationernas förbund och dess sekretariat. Massopinionen från dessa två stora huvudorganisationer, vilken borde ha kunnat inriktas mot Italien, mot det fascistiska rövartåget, som försiggår där nere, har ställts bakom en institution, vars reella syfte varit att se till, att man icke vidtager åtgärder, vilka skulle kunna försvåra eller riskera, att Italien icke skulle segra i detta krig. Om vapenlyckan i Abessinien hos detta svarta folk, som fått kämpa utan någon som helst hjälp utifrån, varit en annan, skulle vi ha kunnat se engelska och franska trupper sändas till hjälp åt de italienska vapnen, så att Italien icke skulle fått stryk. Nu föreligger icke den situationen. Andra händelser ha inträffat, som emellertid ha uppvisat, vilket bedrägeri man här bedrivit. I ett sådant vidrigt skådespel, herr talman, där falskhet och bedrägeri i officiell gestalt av oanade dimensioner hittills i världshistorien, förts fram på scenen, där skola vi vara med. Genom detta papper, som gäller till den 28 februari 1937, deltaga vi officiellt för riksdagens vidkommande i detta och söka inbilla folket i landet, att vi därigenom göra vår plikt mot Abessinien folk och gå emot den italienska fascistiska diktaturen. Mina herrar, vill ni för denna kammars vidkommande protestera mot diktaturen, så kunna ni göra det på närmare håll. Då kunna ni vända er mot en regering, som i stället för att inkalla riksdagen, enligt gällande författning, går åstad och vidtager åtgärder, som äro typiska för den absoluta regeringsmakten, men som sannligen icke ha något med demokratien gemensamt. De, som i det fallet anse, att jag begagnat för hårda ord, kunna ju inregistrera, att jag redan förut markerat, att jag till stöd för min uppfattning har en framstående juridisk expert, vilken tillika är medlem av den sittande regeringen.

Jag ber med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den av den socialistiska gruppen väckta motionen, vilken innebär avslag å såväl den kungl. propositionen som å utskottets utlåtande. Vill icke kammaren och riksdagen i övrigt vara med om avslag, förstår man icke bättre vad det i dag gäller, än att man kan vara med och deltaga i det bedrägeri, som nu här skall upprullas, ja, då vill jag förklara, att jag och den grupp, som jag representerar åtminstone icke vilja deltaga i något sådant.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Den nationella gruppen har yrkat avslag på den kungl. propositionen, och den kommer att utsträcka sitt avslagsyrkande att jämväl omfatta det föreliggande utskottsbetänkandet. Vi anse nämligen, att Sverige snarast möjligt bör komma ifrån hela detta sanktionsförfarande.

Det har visat sig, att sanktionssystemet icke blivit vad meningen var att det skulle bli. Man har icke tillgripit sanktionsförfarandet gent emot en hel rad av folk, vilka gjort sig skyldiga till rättskränkning mot andra, och då det skulle ha varit folkförbundets skyldighet att ingripa, därest det verkligen velat fylla sin uppgift. Nu kommer plötsligen detta folkförbund och skall göra sitt stora mästerverk. Italien skall hindras från att föra krig mot Abessinien, hette det så värtaligt i regeringspressen på sin tid. Nu skall man äntligen få se vad det betyder, när 53 nationer stå samlade för att ingripa gent emot Italien för dess rövartåg mot Abessinien, hette det vidare. Just nu får man

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspär. (Forts.)
emellertid i Abessinien uppleva, att italienarna närma sig det, som ur militär synpunkt anses vara själva operationsområdet, nämligen Blå Nilens källflöden. Genom de senaste rapporterna få vi belägg för att vad Nationernas förbund än må kunna hindra, så icke är det att senapsgas användes i krigföringen nere i Abessinien.

Då vi veta, att man, när det gäller andra folk, kommer att inta samma vacklande hållning i fråga om tillgripandet av sanktioner som redan kommit till synes, då man antingen icke alls vågat tillgripa sanktionsförfarandet eller också tillgripit sanktionerna på det befängda sätt som skett i fallet Italien—Abessinien, ha vi sagt oss: låt oss komma bort från hela detta sanktionssystem.

Herr talman! Jag hörde en gång en definition på vad som menades med hyckleri. Den definitionen sade, att hyckleri är lastens hyllning åt dygden. Ungefär samma roll spela Nationernas förbund och sanktionerna numera. Nationernas förbund och sanktionerna äro med andra ord den stora dygdeskylten, vilken avleder uppmärksamheten från det som är det reella, och som till och med hindrar en opinion att ingripa på ett område, där människornas rättsmedvetande säger att man skall ingripa. Detta system gäller det för oss att snarast möjligt komma ifrån, och av den anledningen, herr talman, ber jag att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Undén**: Herr talman! Då nu de tre grupper, som i debatterna här i kammaren bruka framföra sin kritik av Nationernas förbund och Sveriges anslutning till folkförbundet genom var sin representant uttalat sig i denna fråga, må det tillåtas mig att göra några randanmärkningar till deras anföranden.

Om jag då först får börja med den siste ärade talaren, så yrkade han avslag på propositionen huvudsakligen med den motiveringen, att man borde komma bort ifrån denna lumbug, som sanktionssystemets tillämpning numera visat sig vara. Jag vill med anledning härav till att börja med framhålla, att om jag läst herr Meyerhöffers yttrande i remissdebatten riktigt — jag var icke personligen närvarande då det hölls — så ingick i hans uttalanden då bland annat den förklaringen, att man skall hålla sina utfästelser. Om det nu så är, att vårt land utfäst sig att vara med om sanktioner i överensstämmelse med Nationernas förbunds pakt, borde man alltså även enligt herr Meyerhöffers ståndpunkt acceptera denna proposition, som ger regeringen bemyndigande att fullgöra sina utfästelser.

Vad beträffar frågan huruvida sanktionerna i det enda fall, då de hittills kommit till tillämpning, enligt erfarenheten visat sig vara utan verkan tror jag, att vi icke äro i stånd att uttala oss därom nu. Enligt de uppgifter, som stå till förfogande, ha sanktionerna ingalunda varit ineffektiva, låt vara att de icke förmått hindra kriget i Abessinien. De kunna ha sin betydelse för en kommande uppgörelse, även om de icke kunnat förhindra krigsoperationerna. Visar det sig, att de i ekonomiskt hänseende haft en mycket kraftig inverkan på den krigförande maktens ekonomi, är detta ett resultat, som icke bör underskattas med hänsyn till blivande fredsförhandlingar.

Om jag så går bakåt i debattörernas rad kommer jag till herr Flyg. Han gick i sin kritik av den föreliggande propositionen på två linjer. Först uppehöll han sig åtskilligt vid den konstitutionella sidan av saken. Därvidlag var han emellertid något för enkel i sin tolkning av propositionen, i det han låtsade sig tro, att denna gick ut på att vi skulle fullgöra våra förpliktelser intill ett visst datum men icke längre. Jag förmodar, att herr Flyg som gammal riksdagsman i åtskilliga fall varit med om att man tagit en lag för en begränsad tid för att sedan, om det visat sig erforderligt, förlänga dess gilt-

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)
tighetstid genom ett nytt riksdagsbeslut. Hela denna kritik synes mig knappast vara riktigt uppriktig, utan snarare vara ett mycket enkelt dialektiskt konstgrepp. Herr Flyg gjorde också den invändningen ur konstitutionell synpunkt, att det var för sent att nu komma till riksdagen med denna fråga, och att regeringen redan från början borde ha underställt riksdagen spörsmålet om de olika sanktionsåtgärderna. Han åberopade i det sammanhanget ett yttrande av mig som folkrättssakkunnig i utrikesdepartementet från år 1922, och han slutade sitt anförande med att säga, att han hade mig till meningsfrände i den konstitutionella frågan. Jag ber, herr talman, att på det bestämdaste få avböja denna ära. Jag har icke uttalat mig så, som herr Flyg refererat mitt yttrande. Jag har sagt, att det måhända kan bli föremål för delade meningar, huruvida regeringen i alla de situationer, som kunna tänkas påkalla åtgärder enligt artikel 16, kan utfärda import- och exportförbud såsom led i en avspärrningsåtgärd gent emot en utländsk stat. Jag har sålunda uttryckt mig mycket allmänt och framhållit, att det kan råda tvivel om, huruvida man i alla de situationer som kunna uppkomma, kan träffa avgöranden om import- och exportförbud utan riksdagens hörande. En dylik tveksamhet vid den tidpunkten förefaller mig mycket naturlig. Sedermera ha vi emellertid fått en praxis, som mer och mer gått i den riktningen att regeringarna ingripit med import- och exportförbud. Redan ur den synpunkten är situationen sålunda förändrad. Nu kan jag nämna för kammaren, att det var ett särskilt exportförbud, som vid frågans behandling inom regeringen föranledde en viss tvekan om, huruvida det skulle kunna utfärdas utan riksdagens hörande, nämligen det exportförbud som innebar att man förbjöd sådan export, som icke visades ske mot kontant betalning. Det var emellertid en övervägande mening även inom utrikesnämnden, att man icke borde skrida till ett sammankallande av en ertima riksdag på den grund, att man möjligen kunde hysa tvekan i fråga om en viss åtgärd. Angående övriga åtgärder rådde ingen tvekan. Herr Flygs konstitutionella anmärkningar förefalla mig sålunda alldeles obefogade.

När regeringen nu framlagt detta förslag för riksdagen, har den ingalunda begärt riksdagens bemyndigande till samtliga de åtgärder, som ingå i sanktionsåtgärderna, utan endast till en viss av dessa, nämligen kreditspärren. Jag tycker, att det borde vara ganska lätt för herr Flyg att inse sammanhanget. Regeringen har redan vidtagit åtgärder, som innefatta kreditspärr, nämligen dels genom att utfärda exportförbud, såsom nyss refererats, och dels genom att träffa överenskommelse med bankerna. Bankföreningen har skrivit ett avtal, enligt vilket alla banker förplikta sig att icke lämna kredit. På denna frivilliga väg har man åstadkommit ett resultat, som man anser på ett praktiskt sätt fylla den reella uppgiften. I anledning av vissa erinringar, som framstälts inom Nationernas förbunds koordinationskommitté och som gå ut på, att det, som åtgjorts, icke skulle stå i full överensstämmelse med det förslag, som rekommenderats i Genève, och efter hemställan av Nationernas förbund — en hemställan som för övrigt riktats till alla de stater, som gått samma väg som Sverige, och det är ju åtskilliga — har regeringen, för att någon anmärkning icke skulle kunna göras emot åtgärderna ifråga, föreslagit, att man här skall gå lagstiftningens väg och därmed göra det hela bindande icke blott för de banker, som skrivit under detta avtal, utan även för enskilda bankirer och enskilda företag, vilka till äventyrs skulle kunna vara villiga att bevilja krediter till Italien. Jag vill inom parentes påpeka, att den erinran som sålunda kommit från Genève rörande effektiviteten av de olika åtgärderna särskilt med hänsyn till dessa bankavtal icke riktats speciellt emot Sverige, utan att densamma avser alla stater, som gått samma väg som Sverige. Det kan emellertid tänkas, att i somliga av dessa stater situationen är en annan än

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)
hos oss, och att det sålunda icke är tillräckligt effektivt med avtal med bankerna, och då särskilt om ett brytande av ett sådant avtal icke är belagt med straff. Ur den synpunkten torde det få anses motiverat, att kommittén nere i Genève gjort en erinran till samtliga dessa stater. Regeringen vill som sagt endast på en annan väg än den vi hittills begagnat oss av åstadkomma samma resultat, som redan på frivillighetens väg i stort sett uppnåtts.

Jag skall icke uppehålla mig något vidare vid herr Flygs sedvanliga lamentationer över Nationernas förbund och den bristande effektiviteten i sanktionerna emot Italien. Jag har redan något berört den saken. Då herr Flyg emellertid utropade, att Abessinien folk säkerligen skulle tacksamt notera, att Sverige anmälde sitt utträde ur Nationernas förbund, vill jag bara göra den anmärkningen, att om så är borde väl Abessinien självt i första hand ha anmält sitt utträde ur folkförbundet. Men det har som bekant Abessinien icke gjort. Då han vidare säger, att det är någonting ouppriktigt och falskt med dessa ineffektiva sanktionsåtgärder emot Italien, tillåter jag mig fråga, om icke herr Flyg själv varit med om att inom arbetarrörelsen rekommendera blockader, även om dessa blockader icke haft utsikt att bli så värst effektiva. Erfarenheten visar, att det parti, han tillhör, intresserar sig ganska mycket för ineffektiva blockader på det området. Jag tror icke, att det är ägnat att väcka någon så stor uppståndelse, att det första gången då Nationernas förbund tillämpar sanktionerna och första gången då Nationernas förbund trevar sig fram på detta fullständigt nya område, visar sig, att avspärrningsåtgärderna icke äro så effektiva som önskvärt vore. Att de i alla fall varit ganska effektiva har jag som sagt redan understrukt.

Jag kommer så till den förste av de tre talarna, nämligen herr Ossbahr. Det är icke så lätt att kritisera hans anförande, ty han växlade utgångspunkt i sin kritik med en alldeles häpnadsväckande hastighet. Han började med att yrka avslag på denna proposition, men samtidigt förklarade han, att han var fullt på det klara med att vi borde hålla våra utfästelser. Som jag redan anmärkt gent emot herr Meyerhöffer, borde den utgångspunkten leda till ett yrkande om bifall till den kungl. propositionen. Vidare framhöll herr Ossbahr, att denna fullmaktslag enligt hans mening vore onödig. Såsom jag redan framhållit, kan den möjligen betraktas som onödig, om man ser på det praktiska resultatet av densamma. Den har emellertid alls icke motiverats av de skäl, som herr Ossbahr refererade.

Herr Ossbahr hänvisade vidare till att man kan inkalla urtima riksdag, och att regeringen alltså icke behöver en fullmaktslag. Jag förmodar emellertid, att han icke menade, att detta var ett skäl för att regeringen nu icke skall begära fullmakt att vidtaga åtgärder, som äro avsedda att omedelbart verkställas. Meningen med denna fullmaktslag är att i viss utsträckning lägga om kreditavspärrningsåtgärderna med detsamma. Vi skola väl icke sammankalla en urtima riksdag, när vi ha en lagtima samlad, som kan sanktionera åtgärderna genom fullmaktslagens antagande.

Herr Ossbahr ansåg vidare, att hela sanktionssystemet var mycket osympatiskt, en åsikt, som även de två andra talarna mot detta förslag delade. Herr Ossbahr tyckte emellertid anse, att det är mycket mera osympatiskt med ineffektiva åtgärder, ty han framhöll ju mycket starkt, att dessa sanktionsåtgärder icke äro tillräckligt effektiva. Jag vet icke, om han menar, då han nu kritiserar den svenska regeringens hållning, att vi från svensk sida borde ha gjort starkare insatser i Genève till förmån för än mera effektiva sanktionsåtgärder, vilket återigen skulle strida mot hans uppfattning, att vi böra ha så litet som möjligt att göra med sanktionerna. Jag kan sålunda icke riktigt komma underfund med, huruvida hans mening är, att vi varit för litet aktiva

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)
eller för mycket aktiva, så att vi nu böra vidtaga reduceringar i våra sanktionsåtgärder.

Herr Ossbahr läste vidare upp en kritik av sanktionssystemet ur högerreservanternas uttalande 1920. I detta hade amiral Lindman framhållit, att det var osympatiskt och stridande mot svensk rättskänsla att göra hungerblockaden till ett vapen i sådana här situationer. Men, herr Ossbahr, det är ju här icke fråga om någon hungerblockad. Sanktionsåtgärderna äro ju inte så avpassade i det fall, som föreligger, att någon hungerblockad kan förekomma. Det är härvidlag endast fråga om exportförbud å vissa bestämda varor, som visa sig ha betydelse för krigföringen. Det är här sålunda icke alls fråga om några livsmedel. Detta argument kan i varje fall icke anföras i föreliggande situation. Slutligen pekade herr Ossbahr på de stora faror, som föreligga för vårt land att dragas in i förvecklingar och i ovänskap med andra länder genom att vi deltaga i sanktionsåtgärder. Men jag undrar, om han inte något överdriver denna fara. Det är ju icke fråga om att vårt land skall handla ensamt utan gemensamt med ett femtiotal andra stater i världen, och då är det självfallet, att de speciella olägenheterna för varje enskilt land i hög grad reduceras.

Jag vill till sist endast göra den reflexionen, att skulle det ändå inte, även för dessa sanktionsmotståndare, te sig litet egendomligt och ologiskt, om man först söker bilda en internationell organisation för alla stater emot kriget och skriver in i en förbundsakt det mest högtidliga förbud mot att tillgripa krig och sedan, när en situation uppstår, då en medlem av detta förbund på flagrant sätt bryter mot detta krigsförbud, de andra medlemmarna då skulle säga: för guds skull låt oss vara fullständigt opartiska, låt oss inte på något sätt taga parti för eller emot. Här är en konflikt, där vi icke kunna bedöma vilken part som står på den rätta sidan, vi måste visa den mest fullkomliga neutralitet gent emot bägge parterna i striden. Ja, detta resonemang, att man skall visa neutralitet, var befogat före Nationernas förbunds stiftande, det var befogat under en period, då kriget betraktades som en laglig duell mellan staterna, då det icke var stridande mot några internationella utfästelser att gå till krig. Men i och med att man anslutit sig till en organisation med syfte att förhindra krig vore det verkligen absurdt att iakttaga en fullständig neutralitet gent emot bägge parterna och på samma sätt betrakta vardera sidan utan att medlemmarna i förbundet på något sätt skulle reagera mot den stat, som går till angrepp.

Herr talmannen gav härefter för kort genmäle ordet till

Herr **Meyerhöffer**, som anförde: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr statsrådets förhastade slutsatser. Han sade bland annat att vi skulle hålla våra utfästelser. Ja, men det ha vi gjort. Ehuru regeringsförslaget är ganska oklart, har jag icke uppfattat det som en ytterligare platonisk kärleksförklaring till Nationernas förbund, utan som en utvidgning av våra skyldigheter mot detsamma, och därför har jag vänt mig däremot.

Vidare får jag säga att det är ganska obilligt det där talet om att sanktionerna visat sig vara effektiva just den dag, då morgontidningarna bringa budskap om hur det nu ser ut i Abessinien. Då herr statsrådet säger, att Abessinien icke utträtt ur folkförbundet är detta påstående riktigt, men det har icke heller Italien gjort. Två förbundsbröder hålla här på att förgöra varandra, ty det är detta som sker just nu, allt under det ett femtiotal makter fåfängt söka förhindra detta genom sanktioner, d. v. s. beträdandet av den odelbara fredens väg.

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)

Härpå yttrade:

Herr Lindqvist: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att yrka bifall till utskottets hemställan. Första lagutskottets ärade vice ordförande är icke närvarande, eljest hade han kommit att framställa detta yrkande.

Som kammarens ärade ledamöter finna, är det ett enhälligt utskott, som i sak har tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition. Utskottet har enhälligt gått in för denna tillstyrkan, ehuru först efter mycket noggrann prövning i lagutskottet, där man varit i tillfälle att bli närmare informerad i denna sak än vad man blivit enbart genom propositionen.

Den debatt, som i dag har förts, har, såvitt jag kunnat finna, icke kunnat erbjuda något nytt. Samtliga de talare, som här framställt avslagsyrkanden, ha vid flera tidigare tillfällen anfört detsamma som i dag. På den kritik, som de åstadkommit emot det föreliggande förslaget och emot Nationernas förbund, ha de fått ett sakligt svar ifrån regeringsbanken. Statsrådet Undén har ju här i sak bemött deras anföranden på ett sätt, som varken jag eller, skulle jag tro, många i kammaren varit mäktiga. Det återstår således, herr talman, icke något annat än att, som jag sade, med hänvisning till utskottets hela motivering yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Skoglund: Herr talman! Jag är motionär i denna fråga, men utskottet har icke velat yrka bifall till motionen. Då emellertid utskottet tydligen icke varit främmande för de synpunkter, vi framlagt i motionen, och då utskottets motivering är sådan, att vi tro oss finna ett visst hänsynstagande även till vad vi vilja ha fram, har jag ingen anledning att nu yrka bifall till motionen utan kommer att rösta för utskottsförslaget.

Jag vill dock tydligt säga ifrån, efter som det här talats om att det beslut, som skall fattas i dag, skall bli prejudicerande för framtiden, att jag, när jag röstar här i dag, icke vill tillägga beslutet den betydelsen, att man med detsamma skapar något prejudikat, som skall gälla för lång tid framåt.

Herr Andersson i Rasjön: Herr talman! För folkpartiets vidkommande finnes för närvarande ingenting att tillägga utöver vad vi anfört i den motion som vi på sin tid väckt i anslutning till propositionen om kreditspärr. I berörda motion accepterade vi propositionens grundtanke. De speciella krav vi framförde utgjorde allenast ett önskemål om att den ifrågasatta tanken skulle givas temporär giltighet. Skälet härför angavs vara angelägenheten utav att frågor av så utomordentligt stor räckvidd som de, som här avhandlas, såvitt möjligt böra dragas inför riksdagen och att endast rent praktiska skäl få föranleda, att man ger regeringen en vidsträckt fullmakt. Detta vårt önskemål har nu beaktats inom utskottet, och lagen föreligger i ett sådant skick, att vi icke ha anledning till annat yrkande än om bifall till utskottsförslaget.

Genom att lagen om kreditspärr ges begränsad giltighet beredes också möjlighet att till ett annat år, då förslag i ärendet på nytt skall beredas, ta upp spörsmålet, huruvida icke lagen lämpligen borde givas en vidare omfattning än den nu har. Som statsrådet Undén har erinrat om täcker lagen allenast ett avsnitt av sanktionsproblemet, nämligen det som rör kontrollen över kreditförhållandena. Men det förefaller mig som om man nog skulle kunna i en sådan sanktionslag även inbegripa åtskilligt annat. Jag vill inte säga, att man kan skapa en sanktionslag, som täcker alla tänkbara behov, men nog vore det önskvärt med hänsyn till överskådligheten och även rent sakligt sett, att man finge till stånd en lagstiftning, som omfattade något mera än allenast kreditspärren.

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)

Här har nu i debatten gjorts en del inlägg, jag tänker närmast på vad som sagts ifrån trion Ossbahr, Flyg och Meyerhöffer. Men dessa herrars inställning till själva saken är ju känd förut. Från deras utgångspunkter gäller det här ett ståndpunktstagande för eller emot Nationernas förbund och för eller emot vårt medlemskap i folkförbundet. Den frågan ha vi emellertid diskuterat vid tidigare tillfällen i år. Jag var då icke i tillfälle deltaga i diskussionen och därför vill jag nu deklarerera min uppfattning därvidlag, och den är att vi böra stanna kvar som medlem i folkförbundet och där försöka använda det inflytande vi ha att stärka förbundets auktoritet och göra det till det värn för samarbete och fred, som det är avsett att vara.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Jag tycker det skulle ha varit ganska naturligt och ändamålsenligt, om herr Flyg och hans grupp i denna fråga hade fått stå ensamma på avslagslinjen, och jag är ganska förvånad över att han kunnat få stöd från annat håll. När nu utskottet begränsat lagen till att ha temporär giltighet, borde dessa herrar, som uppträtt på avslagslinjen, vid ett studium av utskottsutlåtandet finna, att vad Kungl. Maj:t här gör liksom också vad Kungl. Maj:t tidigare gjort icke är annat än ett uppfyllande av Sveriges traktatsenliga förpliktelser.

Uti de resolutioner, som antogs av folkförsamlingen 1921 — inom parentes efter ett nordiskt initiativ — säges bland annat uttryckligen: »De skyldigheter, som åligga medlemmarna jämlikt art. 16, härflyta direkt ur förbundsakten och deras uppfyllande är en traktatsenlig förpliktelse.» I en senare resolution säges, att man efter anmodan skall vidtaga de åtgärder i lagstiftningshänseenden, som äro behövliga, och sådana erinringar ha ju också här gjorts. Kungl. Maj:t har härvidlag således alls ingenting annat gjort än Kungl. Maj:t varit pliktig att göra.

Jag träffade för några dagar sedan en utlänning, som rest vida omkring i världen och även rätt ingående studerat svenska förhållanden. Han sade till mig, att ni svenskar ha en alldeles särskild tillgång, och det är det anseende ni ha för hederligheten. Vi ha ingen anledning att klandra utan böra i stället hålla regeringen räkning för att den i detta fall visat, att Sverige är en nation, som vill hålla sina internationella förpliktelser.

Jag läste i en schweizisk tidning ett utförligt referat av behandlingen i det schweiziska nationalrådet av denna fråga. Vi veta, att Schweiz är ett land, som på grund av läge och nationalitetssammansättning måste hålla på neutraliteten och har gjort det genom många hundra år och som vid inträdet i Nationernas förbund gjort det uttryckliga villkoret, att landet skall få lov att hålla på neutraliteten. I det schweiziska nationalrådet utvecklades den uppfattningen, att Schweiz' deltagande uti de sanktioner, som här blivit påbjudna, icke fick anses såsom ett brott mot neutraliteten. De som förfäktade den uppfattningen, och det gjorde man allmänt, stödde sig på dessa utav mig nyss omnämnda resolutioner. De anförde de uttalanden, som finnas återgivna här i utlåtandet, nämligen att »det ligger i förbundsaktens anda, att Nationernas förbund åtminstone till en början skall försöka undvika krig och återställa fred genom ekonomisk påtryckning». Vi ha icke, säger man i schweiziska nationalrådet, tagit ståndpunkt för den ena eller andra kriförande parten, utan vi ha medverkat i en aktion, som avser att skapa fred. En av dem, som allra klarast och kraftigast utvecklade den uppfattningen, var förbundsrådsledamoten Motta, som i många år har företrätt Schweiz inom folkförbundet och som är en internationell expert och auktoritet, icke endast i Schweiz utan också vid internationella överläggningar.

Jag måste, herr talman, säga att om jag jämför Mottas auktoritet som in-

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)
ternationell rättsexpert med herr Ossbahrs och herr Meyerhöffers, så blir herr Ossbahr mycket, mycket liten — och herr Meyerhöffer blir nästan obefintlig.

Jag förstår inte, vad det egentligen skall tjäna till, att man här förfäktar den meningen, att vi varit oneutrala, när man i andra länder ställer sig på den ståndpunkten, att man icke vidtagit några åtgärder, som böra betraktas som oneutrala. Och jag skulle vilja säga min partivän herr Ossbahr ett par ord till. Både han och jag äro försvarsvänner. Vi hålla mycket starkt på, att även sakkunskapen skall komma till tals i försvarsfrågan. Herr Ossbahr bör vara konsekvent och även hålla på sakkunskapen i de internationella frågorna, som dock ha ett visst sammanhang med försvarsfrågan. Jag kan försäkra, att om herr Ossbahr hade följt den debatt, som i denna fråga föres i den utländska pressen, och där sett hur ömtålig opinionen är, skulle han inte ha uppträtt här, varken i dag eller när det gällde Sveriges anslutning till folkförbundet, så som han gjort.

Herr Meyerhöffer talade om läget i Abessinien. Vi känna alla det varmaste deltagande med detta arma folk, som kämpar för sin frihet och självständighet och som nu tyckes förblöda. Herr Meyerhöffer talade om hyckleri. Han sade, att hyckleriet är lastens hyllning åt dygden. Det är farligt, herr Meyerhöffer, att säga sådant, ty det kan gå igen. Jag är inte den, som i tid och otid fäster på mig epitetet nationell, ty jag anser, att här i kammaren äro vi alla nationella, men jag tror, att om Sverige härvidlag icke fullgjort sina traktatsenliga förpliktelser genom de åtgärder som vidtagits, skulle i nuvarande läge, när man ser att Abessinien håller på att förblöda, omdömena om Sveriga ha blivit sådana, att vi, som icke kalla oss nationella i tid och otid men som äro nationella i hjärtat, icke haft anledning känna någon tillfredsställelse.

Jag vill betona, att jag icke tagit slutgiltig ställning till sanktionspolitiken för framtiden. Det är en annan fråga, som kommer upp i annat sammanhang och som då skall närmare diskuteras. Men herr Meyerhöffers demonstration att nu gå emot den föreslagna lagfullmakten uppvisar intet logiskt sammanhang. Jag har, herr talman, ingen anledning att gå emot utskottet emedan jag anser, som jag redan sagt, att vad som här göres endast innebär ett fullföljande och ett utförande av vad vi traktatsenligt åtagit oss, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Flyg: Herr talman! Jag skall först be att få inregistrera såsom en rätt märklig företeelse, jag skulle tro för tredje eller fjärde gången denna riksdag, att herr Björck, en av högerns främsta talesmän i kammaren, uppträder såsom regeringens försvarsadvokat, då det gäller denna regerings utrikespolitik. Om jag samtidigt erinrar om, vilka finansiella och därmed också utrikespolitiska intressen, som högern representerar här i landet, tror jag, att ett markerande av herr Björcks uppträdande som försvarsadvokat för den socialdemokratiska regeringens utrikespolitiska handlande är av kanhända ett större intresse än herr Björcks personlighet och genialitet på något sätt förtjäna.

Emellertid ber jag kammaren uppmärksamma, att herr Björck, som slutade sitt anförande med att tala om logik, själv gjorde sig skyldig till för hans så väl andliga som fysiska volym rätt farliga logiska kullerbyttor, ty vad förklarade han? Han förklarade, att vad regeringen har gjort i detta avseende är ingenting annat än ett uppfyllande av våra traktatsenliga förpliktelser. Då ber jag, herr Björck, få efterlysa: var finnas herr Björcks tidigare protester gent emot att i svensk författning icke har funnits, till dags dato, ett ord som står i överensstämmelse med dessa synnerligen allvarliga och betydelsefulla »traktatsenliga förpliktelser»? Herr Björck och högerpartiet ha icke motionerat därom, ej heller det socialdemokratiska regeringpartiet. Herr

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)

Andersson i Rasjön och hans folkparti, som visserligen är en nyfödd men dock ett par år gammal skapelse, som önskar att förslaget ytterligare skall utvidgas, ha icke motionerat om att svensk författning ställes i överensstämmelse med de traktatsenliga förpliktelserna, så att icke pliktuppfyllandet blir ett brott mot gällande författning. Skall man försöka lägga upp problemet på sådant sätt som herr Björek, gör man sannerligen icke den sak, man vill försvara, bättre ur de synpunkter, herrarna kanske främst ha intresse av att förfäktas.

Vidare säger herr Björek, och därmed börjar han polemisera mot det han skall försvara, att vi icke varit onutrala. Jag förstår inte, säger han, varför herrarna skola tala om att man brutit neutraliteten. Och då har statsrådet Undén nyss sagt från statsrådsbänken, att i och med att vi trädde in i Nationernas förbund upphörde neutralitetspolitiken. I Uppsalatalet, varmed han inledde sanktionskampanjen här i landet och tryckte på en knapp, som fick herrarna att spritta upp och finna, att det var farligt ute i världen och obehagligt, att Nationernas förbund fick något att göra, ty det hade icke någon tänkt på tidigare här i landet, sade herr Undén också, att från det ögonblick, vi trädde in i Nationernas förbund, upphörde vi med neutralitetspolitiken och begynte med solidaritetspolitiken.

Det har alltid förklarats tidigare här i kammaren — jag har inga protokoll till mitt förfogande — att vi för Sveriges vidkommande äro medlemmar av Nationernas förbund på basis av en starkt markerad reservation, som säger, att vi icke ha några som helst förpliktelser i det eller det avseendet, utan att vi ha ryggen fri. Det har alltid anförts emot oss, då denna fråga diskuterats, att det finns inga risker. Nu säger man, att detta engagemang är en traktatsenlig förpliktelse, och herr Björek förkunnar i det fallet ingen nyhet utan återupprepar excellensen Sänders ord, då han förklarar, att vi ha »behörighet att bedöma om ett brott mot förbundsakten föreligger», utgående från art. 16. Men konstateras det att det föreligger ett brott — och det kan väl knappast trollas bort, att så är förhållandet i det aktuella fall, som ligger som bakgrund till frågan — säger herr Sandler, att då är »iakttagandet av bestämmelserna» i ifrågavarande artikel »en traktatsenlig förpliktelse, som förbundsmedlemmarna icke kunna godtyckligt undandraga sig».

Var så vänlig då och titta på artikeln i fråga och betänk dess sammanhang med övriga artiklar i akten! Jag tror, att kammarens ledamöter skola inse, att man här kommit bort både från reservationen och från markerandet av att vi skola bedriva neutralitetspolitik och fram till ett engagerande för en politik i Nationernas förbunds namn, d. v. s. en stormaktspolitik, där vi ha att fullgöra vår insats efter helt andra utgångspunkter än tidigare och utan stöd i gällande författning här i landet. Nationernas förbunds vänner i denna församling, högern, folkpartiet, bondeförbundet och socialdemokratien, i varje fall i dess ledande toppar, borde i någon mån betänka sitt ansvar i denna fråga och borde inse hur hopplöst trassligt spörsmålet ligger till ur dessa edra utgångspunkter.

Jag skall härefter, herr talman, be att få säga ett par ord till statsrådet Undén, som ansåg, att vad jag anförde var konstruktioner utav den art, att de icke byggde på fakta, o. s. v. Jag skulle kunna använda precis samma sätt att replikera, och med precis samma rätt, gent emot statsrådet Undén. Herr Undén begynte med att bevisa, att han är en optimist, för att inte säga utopist, och för all del, det kan ju vara utav värde att ha män även med sådana egenskaper på en statsrådstaburett — även om det inte vore bra om samtliga herrarna bleve likadana. Han säger emellertid, att ännu har han icke förlorat hoppet. I dag meddela tidningarna, att Abessinien lär ha *en* armé kvar,

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)
som skall befinna sig i stridsdugligt skick, och i vilket stridsdugligt skick kunna vi säkerligen allihop göra oss någon föreställning om. Men då förkunnar en representant för den svenska regeringen, att ännu har han icke förlotrat allt hopp om att man med sanktionerna skall kunna åstadkomma något. Han säger, att dessa kunna komma att få betydelse om inte annat så vid fredsuppgörelsen.

Jag registrerar det uttalandet till protokollet och skall ha det i åtanke vid något kommande tillfälle. Jag skall icke ge mig in på att spå, men jag tror inte, att jag skulle bli ensam om den uppfattningen här i kammaren, om vi skulle företa en omröstning, att det slut, som den här historien får, blir det slut, som varje klok och förnuftig människa från början visste skulle komma, nämligen Abessiniens stympande och landets underkuvande under Nationernas förbunds protektorat, d. v. s. under en av de dominerande stormakterna i förbundet. Det blir resultatet av spelet och — märk väl — icke det tyvärr olyckliga slutet ur Nationernas förbunds synpunkt, utan det slut, som vederbörande hela tiden varit inriktade på och för vars uppnående man liksom magasinerat och tagit vara på arbetaroppositionen och massopinionen ute i världen, för att icke någon skulle löpa åstad och försvåra saken för Italien, förbundskamraten.

Mitt tal här i kammaren om lagens giltighet, som ju bara skall sträcka sig till den 28 februari 1937, tyckte herr Undén var ett enkelt trick från min sida. Jag vill erinra om vad jag förut sade angående uppfyllandet av de »traktatsenliga förpliktelserna». Nu föreslår alltså lagutskottet riksdagen att besluta en lag, som gäller en viss detalj i fråga om uppfyllandet av de traktatsenliga förpliktelserna, gällande till och med den 28 februari 1937. Sedan strunta vi i dessa förpliktelser igen, i alla fall i deras sammanhang med svensk författning! Ett påpekande härav kallar regeringens juridiske expert för ett enkelt trick från min sida. Om det är så, som herrarna förkunnat, borde den där lagändringen ha vidtagits redan från starten, och i varje fall visste en man sådan som finansministern så tidigt som den 28 oktober i fjol, att det, som här önskades och det som det här var fråga om, »uppenbarligen krävde åtgärder av civillags karaktär».

Vidare sade herr Undén att jag alldeles misstolkat hans uttalanden i sakkunnigutlåtandet av 1922. Ja, herr Undén är naturligtvis närmast till att tolka sina egna utlåtanden, det vill jag inte alls bestrida, och herr Undén besitter givetvis också juristens förmåga att tolka både sina egna och andras utlåtanden så, som herr Undén anser att de för tillfället böra tolkas. Jag hänvisar för mitt vidkommande lugnt och tryggt kammarens ledamöter till detta utlåtande, liksom till herr Åkermans utlåtande från samma tidpunkt. De finnas återgivna i vår motion och ha återgivits även i annat sammanhang, och den som vill läsa vad där säges får endast en mening, kan draga endast en slutsats, och det är, att de sakkunniga, som vid den tidpunkten tillfrågades av den socialdemokratiska regeringen, ansågo, att man måste vidtaga vissa lagliga åtgärder, d. v. s. ändringar i gällande bestämmelser, och infoga nya. Det gick så långt, att lagrådet i sitt slutliga utlåtande förklarade, att medlemskapet i Nationernas förbund och därav uppkomna »traktatsenliga förpliktelser» föranledde en grundlagsändring, vilken till dags dato dock icke vidtagits. Följaktligen ha vi framför oss en politik, praktiserad av regeringen utan riksdagens hörande, vilket är ett brott mot grundlagen eller i varje fall icke har något stöd i grundlagen och för vilken politik man nu dessutom för en viss period begärt stöd i form av en tillfällig civillag. Så förhåller det sig med den saken. Jag är mycket lugn beträffande min position i detta avseende, som jag finner betydligt riktigare än herr Undéns.

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)

Herr Undén sade vidare, att den överenskommelse, regeringen träffat med bankerna, är frivillig. Ja, allt detta står i utlåtandet, och det behöver man alltså inte här anföra på nytt. Man har nämligen, genom att träffa en frivillig överenskommelse med Svenska bankföreningen och genom att riksbanksfullmäktige engagerats på ett sätt, som jag inte tror det finns något stöd för i riksbanksfullmäktiges bestämmelser, lyckats att, efter samråd med riksdagens förtroendemen och partiledarna, slippa ifrån att inkalla riksdagen. Och här sitta vi i dag och få oss i efterhand förelagd en begäran att, som herr Sandler säger, ur »formell synpunkt» sanktionera det beslut man fattat utan att höra oss. Och första lagutskottet säger: låt oss inte göra så det blir för tråkigt till den 28 februari nästa år. Och högerledaren herr Skoglund säger: det var inte alls min tanke för högerns vidkommande att vi skulle vara med om att fatta ett sådant här beslut, i varje fall inte om det skall bli av prejudicerande natur. Och herr Andersson i Rasjön säger t. o. m.: låt oss utvidga bestämmelserna, så att de få en ännu vidare omfattning. Herrarnas position på Nationernas förbundsvännernas front är mycket imponerande, saklig, logiskt och starkt motiverad från alla utgångspunkter!

Gent emot mitt yttrande, att Abessiniens folk säkerligen med glädje skulle förstå, om vi i dag såsom en protest mot Nationernas förbunds uppträdande anmälde vårt utträde ur förbundet, säger herr Undén att då borde ju Abessinien självt ha anmält sitt utträde. Ja, det är ganska lustigt att inte en person, som under månader haft en mördare över sig med dolken till strupen icke tänkt på att anmäla sitt utträde ur ett räddningssällskap eller ett livförsäkringsbolag! Om vi menat allvar med dessa lamentationer om demokrati och frihet och solidaritet mellan folken, skulle vi vara närmast att i en tid som den nuvarande göra en demonstration mot det utlämnande av en liten medlem som skett ifrån detta skojoarsällskap, som heter Nationernas förbund.

Slutligen frågade herr Undén — och därmed är jag färdig både med honom och med mitt anförande: har inte herr Flyg varit med om att utfärda blockader? Detta visar först och främst, hur denne representant för regeringsbanken och för socialdemokratiska partiet är främmande för arbetarrörelsen och vad som därinom förekommer, ty visst har herr Flyg varit med om det. Men jag har aldrig varit med om, och jag tror det skulle vara en fullständig oformlighet att arbetarrörelsen, landsorganisationen eller en viss grupp av fackförbund skulle utfärda en blockad tillsammans med arbetsgivarföreningen mot en viss medlem av denna. Det har aldrig inträffat. Men något sådant ha herrarna gjort. Ni ha engagerat arbetarrörelsen för arbetsgivarföreningen, internationellt sett, för de kapitalistiska staternas förbund, för dem som i realiteten äro solidariska med Italien. Den folkkraft som finnes och den masskraft som skulle kunna inriktas mot kriget har man engagerat för dem som vilja hjälpa den i detta fall brottslige, den som gått till anfall, för att alltså se till att han icke misslyckas i sitt riskabla uppsåt. Någon sådan blockad vill jag verkligen inte vara med om, och jag hoppas att något sådant aldrig kommer att inträffa i arbetarrörelsens vare sig fackliga eller politiska historia här i landet.

Den kampanj som här borde ha förts skulle ha bestått uti att, för arbetarrörelsens och de breda folklagens vidkommande i det ögonblick då indignationen var starkast och skulle ha kunnat trummas upp, alla de olika tidningarna, främst den socialdemokratiska och kommunistiska pressen, för att inte tala om den folkligt demokratiska, blott gjort sin plikt. Därigenom hade denna folkkraft mobiliserats såsom en masskraft mot kriget och krigsanstiftaren, mot den fascistiske våldsutövaren, men *för* det lilla folk, som har lika stor rätt som något annat men som här ensam utlämnats av hela världen, framförallt

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)
av denna fredsorganisation, och som fått kämpa en så förtvivlad kamp till döds för frihet och nationellt oberoende. Det är vad som borde ha skett, men i stället har man engagerat oss i detta vidriga skådespel. Vad som för dagen gäller är att vi skola sanktionera de åtgärder som vidtagits utan vårt hörande och dessutom binda oss till den 28 februari 1937 för en viss bestämmelse — på grund av någonting som herrarna kalla för våra självklara traktatsenliga förpliktelser.

Herr **Hagberg** i Luleå: Redan när motionen om vårt utträde ur folkförbundet behandlades deklarerade jag den ståndpunkt vi för vår del skulle intaga, när denna fråga kom upp till behandling, och det finns ingenting att ändra därvidlag. Det är emellertid ett par saker som jag skulle vilja ytterligare beröra, när nu denna fråga återigen kommit under riksdagens behandling. Den första gäller det socialistiska partiets ståndpunktstagande.

När man sitter här och hör herr Flyg, blir man alldeles villrädig och förstår inte riktigt, vart herrarna på den kanten vilja komma. Han säger, att om den socialdemokratiska och kommunistiska pressen och folkpartipressen hade satt in sina resurser mot den fascistiske fredsstöraren Italien, skulle det ha hänt något alldeles utomordentligt, men det är ju detta som skett. Herr Flyg förebrår oss närmast det han skulle förebrå sig själv. Han riktar anklagelser emot denna press, emedan den gjort det som ni själva underlätit att göra, i det att ni i stället för att försöka medverka till en opinionsbildning mot angriparen Italien med alla medel försökt motverka denna opinionsbildning under de mest varierande motiveringar därför.

Jag tror att man i dag kan utgå ifrån en sak som absolut säker, ehuru dess motsats dock var det socialistiska partiets huvudargument när man från det hållet först tog ställning till denna fråga, nämligen att sanktioner icke leda till krig. De sanktioner som i detta fall genomförts mot Italien ha icke lett till krig. Och hela den kampanj socialistiska partiet fört emot tanken att man skulle bistå det överfallna Abessinien har ju visat sig sakligt alldeles ohållbar och oriktig. Emellertid märker jag i dag till min stora förvåning, att herr Flyg, som tidigare vände sig mot de sanktioner, vartill bland annat Sverige medverkade, med den motiveringen att sanktionerna skulle kasta oss huvudstupa ut i ett krig, i dag vänt sig emot dem för att vi därmed riskera att bryta vår neutralitetspolitik. Herr Flyg förebrår i dag stater tillhöriga folkförbundet att de icke skickat sina arméer till Abessinien för att ta kål på italienarna. Han har här, såvitt jag inte alldeles missförstått honom, riktat en ganska offentlig anklagelse mot England och Frankrike, emedan dessa länder uraktlåt it att militärt bispringa det stackars överfallna Abessinien. Herr Flyg får ursäkta om det snurrar litet runt i huvudet på en när man hör, att man i ena ögonblicket tar avstånd från de blygsamma ekonomiska sanktioner som genomförts, med motiveringen, att de kunna leda till krig, och att man i andra ögonblicket anklagar folkförbundets stater för att de icke gått ut i krig mot Italien! Det är ju möjligt, att herr Flyg sagt mera än han egentligen satt sig in i i det fallet, liksom han gjort i en hel del andra fall, när denna fråga behandlades.

Jag skall också ta ett annat karakteristiskt exempel. När frågan behandlades föregående gång angav herr Flyg i debattens elfte timme att ett huvudskäl — väl icke det första men det andra eller tredje — för att socialistiska partiet nu ville utträda ur folkförbundet var att detta skapade en maktkoncentration för bevarandet av de sista resterna av Versailles-fördraget, nämligen den del som handlar om gränsernas reglering. Jag replikerade omedelbart att man alltså avgivit som första skälet mot ett medlemskap

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)
i folkförbundet, att man tog ställning emot Italiens rövarkrig i Abessinien, och sedan avgivit som ett andra skäl, att folkförbundet förhindrar en förändring av Europas gränser. Jag blev därför minst sagt förbluffad när jag, då för ett par veckor sedan de tyska arméerna marscherade in i Rhenområdet, fann att Folkets Dagblad, som följaktligen borde registrera detta som en seger för dess allmänpolitiska synpunkter i fråga om utrikesproblem, i stället hoppade på den där Hitler, som i själva verket endast genomförde vad herr Flyg ansåg vara så nödvändigt och som han ansåg vara ett skäl för att vi skulle utträda ur folkförbundet. Herr Flyg måste medge, att detta icke är logik. Och när man inom loppet av bara några fattiga veckor presterar sådana logiska kullerbyttor, är det inte riktigt klädsamt att förebrå andra för bristande logik.

Jag kan nämna ett annat exempel, eftersom det här gäller frågan om Sveriges neutralitet. Jag tillät mig att i debatten i går för vår del och för arbetarrörelsens del avge en ganska självklar solidaritetsförklaring med den nationella oavhängighetsidén. Och detta tar herr Flyg till utgångspunkt för en liten extra reprimand i sin tidning i dag. Jag såg emellertid att herr Flygs partivän i första kammaren gick mycket längre än undertecknad i det fallet, ty han förklarade, med Folkets Dagblads och herr Flygs bifall, att han för sin del var beredd att ta knallpåken på axeln och gå ut och kriga mot Hitler, om det skulle gälla att försvara den socialdemokratiska regeringen. Han gick så långt att han även ville försvara en regering Hamrin emot Hitler. Som synes, herr Flyg, rimmar denna inställning illa med den allmänt passiva och neutralitetsbetonade motivering som man avgivit för Sveriges utträde ur folkförbundet. Enligt min mening strida just dessa båda uttalanden ganska mycket emot varandra.

Herr Flyg yttrade vidare, att Sverige borde såsom ett fullföljande utav en 125-årig traditionell neutralitetspolitik i dag göra en demonstration genom att utträda ur folkförbundet. Det är klart att man kan diskutera verkningsarna av en sådan demonstration, men det första intryck man dock får därom är att den närmast skulle vara en demonstration för Tyskland och för Japan, alltså de länder som gått före och visat Sverige hur man skall demonstrera för fredens ideal. Sedan tror jag, att man kan ganska saklost ur denna diskussion avföra det s. k. författningstekniska momentet. Jag är visserligen inte så värst sakkunnig i dessa frågor, men nog tror jag att jag står på betydligt säkrare mark än herr Flyg, då jag utgår ifrån, att vad denna fråga än må vara, men en författningsfråga är den rasande litet. Det är i dag en politisk fråga, en fråga om ställningstagande gentemot de aggressiva och krigsaktivistiska krafterna, inte minst i vår världsdel, och därmed kommer jag in på det andra momentet.

Vi diskuterade i går försvarsfrågan, och jag vill säga till den diskussionen, att det finns ett viktigare moment när det gäller att hävda försvarets sak än antalet kanoner och bombplan, som man eventuellt kan anskaffa, och det är frågan om vilken politik, som man för. När vi för vår del ha trätt in för att Sverige i dag på grund av det nuvarande läget borde stå med i folkförbundet, ha vi inte alls stuckit under stol med, vad det är vi mena att man borde göra det för. Vi ha understrukit, att vi vilja att de stater, som ha intresse av fredens bevarande, skola sluta sig samman inom folkförbundet och där skapa starkast möjliga garantier åtminstone mot ett fredsbrott. Vi äro av den meningen, att om de stater, som av ena eller andra skälet i dag äro intresserade av fredens bevarande, förenade sina krafter på låt mig säga den paroll, som myntades av den andra internationalens konferens i London för några veckor sedan, nämligen att skapa kollektiv säkerhet, kommer

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)
detta att betyda en viss hämning, ett visst hinder för de stater, som i dag uppträda som fredsstörare och som ganska öppet proklamera imperialistiska mål.

Jag vill inte angripa regeringen för vad den danske utrikesministern Munch gjorde i London för några veckor sedan i samband med folkförbundsbehandlingen av Hitlers åtgärd att remilitarisera Rhenzonen, ty regeringens ställningstagande är inte riktigt klart. För Norges vidkommande tycks det vara klart, ty den norske utrikesministern telegraferade ju och bringade den danske utrikesministern sin hyllning för hans uppträdande i London. Jag vet inte den svenska regeringens ställningstagande, men jag tycker mig ha sett att den utrikespolitik, som Sverige under vissa skeden har bedrivit, till sina verkningar har blivit ett stöd för de aggressiva makter i Mellaneuropa, som i dag sträva efter ett krig. Jag har redan föregående år påtalat några typiska exempel, när Skandinavien demonstrativt mot de övriga staternas ställningstagande faktiskt tagit ställning för Tyskland och därmed också till de fredsbrott, som vederbörande har begått. Jag tror inte man behöver säga mera om doktor Munchs ställningstagande än det enkla konstaterandet, att han dock ensam ansåg sig böra demonstrera mot det beslut, som folkförbundsrådet fattade i anledning av Tysklands fördragsbrott, och vidare att den engelska pressen omedelbart karakteriserade herr Munch som ett sändebud för Tyskland, och ännu en sak, att herr Munchs uppträdande applåderades i Tyskland. Jag vill bara ta ett enda citat ur Völkischer Beobachter, som i denna fråga ger en mycket talande förklaring om, hur den uppfattar den skandinaviska — eller ska vi använda uttrycket den danske utrikesministerns ställningstagande. Den skriver på följande sätt: »Till och med i rådet höjdes röster till Tysklands favör. Detta försvar för Tyskland fördes av den danske utrikesministern Munch, vilken med utomordentlig iver inträdde för att Adolf Hitler skulle ges möjlighet att i London låta föredraga sin fredsplan.»

Jag tror, att detta applåderande från det tyska nazistiska huvudorganet ger en god värdering av, vilken insats doktor Munch gjorde vid folkförbundsbehandlingen av frågan.

Nu har som sagt inte regeringen, såvitt jag vet, avgivit någon deklARATION vare sig i ena eller andra riktningen i fråga om doktor Munch, men det finns dock en viss anledning att förutsätta, att doktor Munch inte handlade alldeles oberoende av den svenska regeringens ställningstagande i detta fall. Detta ställningstagande från de skandinaviska länderna i en ny situation, som enligt vår mening är minst lika allvarlig och kanske allvarligare för världsfreden än vad Italiens aktion i Abessinien var, menar jag är en fara för de fredssträvanden och för de nationella oavhängighetssträvanden, som man säger sig vilja slå vakt om. Det är ingen anledning att blunda för att Tyskland i dag befinner sig i det läget, att det praktiskt taget hotar alla svaga punkter i vår världsdela, och om England fortsätter en liknande, vacklande politik, som det förde 1914 och som det ju också har klagats på såsom en av orsakerna till att Tyskland tog krigets ansvar, kan Tyskland fortsätta på detta sätt, aktivt understött av vissa skandinaviska och andra länder. Det är då stor fara för att de kollektiva säkerhetssträvanden, som exempelvis andra internationalen uttalat sig för och som jag tror också ha majoritet i denna riksdag, spolieras och att just dessa krigskrafter i Europas mitt förstärkas genom intrycket av, att de ha ett mer eller mindre öppet stöd i vissa europeiska länder.

Jag tyckte, herr talman, att man borde använda tillfället att påtala just denna tendens, som jag återigen tycker mig spåra i svensk utrikespolitik, att ge vissa handtag åt Tyskland, när detta land uppträder som den europeiska fredens notoriska störare.

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditpärr. (Forts.)

Herr **Ossbahr**: I motsats mot en viss föregående talare skall jag icke inlåta mig på några personligheter eller personliga jämförelser. Jag har aldrig för min del velat göra gällande, att jag skulle vara någon som helst auktoritet på vare sig det ena eller andra området. Men jag har haft den uppfattningen, att jag det oaktat i överensstämmelse med den moderna svenska demokratiska parlamentarismen ägde rätt att framföra min åsikt här i kammaren. Jag har därmed icke heller gjort anspråk på att min åsikt skall vara den enda rätta och riktiga. Jag är fullt mottaglig för skäl, och jag förstår alltid mycket väl, att man kan se på problemen på olika sätt och att det nog inte alltid är så lätt att komma fram till den allmänna saliggörande sanningen.

Jag vill emellertid i detta sammanhang framhålla, att jag icke varit fullkomligt ensam om min uppfattning, att ett sanktionsförfarande i realiteten innebär åtminstone ett visst avsteg från den absoluta neutralitetspolitiken. Herr statsrådet Undén gjorde exempelvis gällande ungefär samma synpunkt i sitt anförande, och under sådana förhållanden känner jag mig visserligen personligen mycket ringa men dock vara i så pass gott sällskap, att jag anser mig kunna stå för den åsikt, som jag uttalat.

Det har här gjorts gällande, att om man hyser den uppfattningen, att förpliktelser skola uppfyllas, man därmed också måste bifalla regeringens krav på en fullmakt. Om den uppfattningen vore riktig, så gäller väl den synpunkten icke bara under år 1936 och de två första månaderna under år 1937, utan då gäller den jämväl för den tid, som kan följa därefter. Om sålunda en fullmakt åt regeringen i dylikt hänseende är en nödvändig förutsättning för att man skall kunna ge uttryck åt sin uppfattning om löftenas helighet och om skyldigheten att uppfylla åtagna förpliktelser, bör man icke heller begränsa fullmakten till att endast gälla temporärt. Då bör man bifalla, såsom också statsrådet Undén framhöll, den kungl. propositionen och också ge Kungl. Maj:t denna generella fullmakt.

Här har talats om, att det icke skulle vara hederligt, om man icke ville vara med om sanktioner, då förutsättningar därför äro för handen. Jag har icke velat göra på något sätt gällande, att vi icke skola uppfylla våra förpliktelser. Jag har icke heller gjort gällande, att regeringen överskridit sina befogenheter. Jag har endast förmenat, att då det gäller viktiga och betydelsefulla principer, kravet på riksdagens medverkan och medansvarighet bör upprätthållas.

Det har här sagts, att frågan om sanktionerna måste betraktas emot bakgrunden av den uppfattning, som man har angående skyldigheterna och förpliktelserna. Herr statsrådet Undén ifrågasatte min uppfattning i detta avseende, då han frågade, huruvida jag ville ha skärpta sanktioner eller huruvida jag ville avskryva sanktionerna helt och hållet. I mitt anförande talade jag i detta sammanhang icke om det speciella fallet utan jag rörde mig därvidlag på det mera principiella området och talade om sanktionssystemet såsom sådant. Jag har därvid den uppfattningen, att om sanktionssystemet överhuvud taget skall tjäna ett förnuftigt ändamål, skall det vara effektivt. Kan det icke göras effektivt — och det är möjligt att så icke varit fallet — är också därmed hela systemet förfelat. Då måste man taga upp hela detta system till allvarlig och förnyad omprövning.

Herr statsrådet Undén menade emellertid, att sanktionerna denna gång icke voro ineffektiva. Han förklarade, att enligt de uppgifter, som kommit regeringen till handa, skulle sanktionerna haft ganska effektiv verkan i vissa hänseenden. Jag känner icke till dessa hänseenden, men även jag tror, att sanktionerna haft vissa verkningar. Jag tror, bland annat, att de skadat vårt land ekonomiskt i ganska hög grad, och jag tror också, att de skadat Italien ekonomiskt i många hänseenden. Men sanktionerna ha i varje fall icke haft den

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)
verkan, som de borde ha enligt sanktionssystemets uppgift, nämligen att förhindra ett krig eller att åtminstone kunna hejda ett krig på relativt tidigt stadium. Jag vill i detta hänseende också understryka, att Nationernas förbunds medlemmar i detta speciella fall befunnit sig i ett synnerligen gynnsamt läge, då man redan många månader innan krigsutbrottet visste, att ett krig skulle komma att utbryta. Man har sålunda icke plötsligt ställts inför en oväntad situation, utan man har haft ganska lång tid på sig för att förbereda de åtgärder, som man förmenat skulle kunna vara effektiva.

Jag vill ännu en gång understryka, att det här icke från min sida kan gälla frågan, huruvida vi skola uppfylla åtagna förpliktelser eller icke. Det gäller frågan om riksdagens medverkan och medansvarighet eller ej, och då utskottet självt begränsat fullmaktslagen till att gälla allenast en viss tid, har utskottet därmed också i viss mån givit uttryck åt samma uppfattning, nämligen att riksdagen icke i ett dylikt hänseende för framtiden skall ställas utanför medbedömandet och medansvarigheten.

Herr statsrådet Undén gjorde ett uttalande, som i någon mån förvånar mig. Han berörde nämligen frågan om den urtima riksdagen och spørsmålet, huruvida en dylik urtima riksdag borde ha inkallats under föregående höst. Han nämnde därvid, att frågan varit uppe i utrikesnämnden, men att man där förklarat, att en urtima riksdag icke borde inkallas. Jag kan icke anse annat än att ett sådant uttalande inom utrikesnämnden är ett rent personligt och privat uttalande av de ledamöter, som där sitta, men icke ett uttalande inom utrikesnämnden såsom sådan, ty utrikesnämnden har icke att befatta sig med spørsmålet om urtima riksdags inkallande. Utrikesnämndens uppgift är att med Konungen rådpläga om ärenden, som angå rikets förhållande till främmande makter.

Jag förmenar sålunda, att den omständigheten att man inom utrikesnämnden givit uttryck åt rent personliga åsikter i detta hänseende icke kan få tagas till intäkt för ett riksdagens ständpunktstagande till frågan om inkallande av ett urtima möte eller ej.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Sandler:** Herr talman! Jag önskar lämna herr Ossbahr den upplysningen, som tycks vara behöflig, att utrikesnämnden som sådan är en fullkomligt stum figur. Det är endast utrikesnämndens ledamöter, som yttra sig. Sådan är utrikesnämndens konstitution.

Herr **Ossbahr:** Jag vill i detta avseende självfallet vitsorda riktigheten av den av hans excellens uttalade uppfattningen, men vad jag menar är, att då utrikesnämndens ledamöter uttalat sig i frågan om urtima riksdag eller icke, har detta skett rent privat och personligt och icke i egenskap av ledamöter i utrikesnämnden.

Herr **Meyerhöffer:** Herr talman! Jag ber att få framföra mitt tack för det varma deltagande, som herr Björck i Kristianstad fortfarande hyser för mig, även sedan jag icke längre tillhör det rätta fadershuset. Jag får dock säga, att uttrycken för hans deltagande allt mer börja erinra om det sätt, varpå förbundsbrodern Italien betygar förbundsbrodern Abessinien den vita kulturens överlägsenhet.

Jag skulle kunna fortsätta och taga upp det ena yttrandet efter det andra från herr Björcks sida, men då de i regel gälla saker, som ligga helt utanför det föreliggande ämnet, inskränker jag mig till att taga upp en sak, där jag är angelägen att verkligen replikera herr Björck, på den punkten nämligen där han med stor emfas talar om, att vi alltid hävda att vi äro nationella. Ja, herr

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)
Björck, men vi göra det aldrig för att framhålla, att vi äro nationella till skillnad från herr Björck eller till skillnad från regeringen — det ha vi aldrig gjort — men i en tid, då det var en massa partier, som hävdade, att de voro internationella och satte det i sina program, och då andra visade sin inställning genom att kalla sig moderata, då önskade vi angiva, vad som enligt vår mening var det väsentliga, som man skulle arbeta för, och då kom det namnet till. Men är det nu så, att herr Björck är missnöjd på den punkten, tycker jag dock han skulle vända sig mot det parti, vars senaste kostymbyte skett i den svenska samlingens tecken.

Herr Björck har på sedvanligt sätt också tagit med internationella auktoriteter för att visa läget och framhållit, att den schweiziske förbunds-presidenten på detta område är en stor man, herr Ossbahr liten och herr Meyerhöffer nästan obefintlig. Ja, herr talman, det är nog riktigt. Alla finna vi någon gång vår överman. Den ende, som inte behöver riskera det, är herr Björck; ty i den mån later och överlägsenhet i ord få ersätta saklighet i framställningen, blir den store Motta alldeles obefintlig i jämförelse med den gigantiske herr Björck.

Jag skall ytterligare säga bara en enda sak. Herr statsrådet Undén omtalade, att det är ingenting nytt i detta, och herr Björck säger, att vi skola vara hederliga. Det är sålunda det, som man nu slår sig ihop om. Jag börjar som statsrådet Undén bakifrån och säger: Sillénkommunister, socialdemokrater, folkpartiet, bondeförbundet och delar av högern deklarerar nu, att man skall vara hederlig till den 28 februari 1937, då man skall taga under förnyad omprövning, hur man ämnar ställa sig i detta avseende.

Det är ju så, som det framhållits här förut, bland annat av herr Andersson i Rasjön, att det här är fråga om att införa något nytt och att man önskar något mera utvidgat. Det är på grund av dessa förändringar, som vi gått emot i sak och som det verkligen finns anledning för oss att alltjämt hävda nödvändigheten av att vi gå på avslagslinjen.

Herr Flyg: Herr talman! Jag skall ge herr Hagberg en liten replik. Han bad mig om ursäkt för att det snurrade runt i hans huvud. Det försäkrar jag, att en sådan framställning behöver han inte alls göra till mig. Jag har länge varit medveten om herr Hagbergs tillstånd, och jag förstår, att just i nuvarande skede — sista året — rotationen måste vara alldeles oerhört snabb både till höger och till vänster och i andra riktningar också.

Men utgående från denna snurrande ståndpunkt i det anförande vi lyssnade till skulle jag vilja taga upp vissa av herr Hagbergs påståenden till bemötande. Herr Hagberg säger, att mitt framhållande av vad socialdemokratisk, kommunistisk och demokratisk press borde ha gjort inte var befogat, ty denna press hade gjort just detta. Jag kan som exempel nämna ett organ, som står herr Hagberg, i varje fall halva året, mycket nära, som bevis på vad denna press gjorde — d. v. s. gjorde just det jag anmärkt på och opponerat mig mot och inte det jag hävdade i mitt anförande att den borde ha gjort. Vad säger tidningen Ny Dag den 9 september 1935, herr Hagberg? Den säger: »Det enda, som nu kan förhindra ett krigsutbrott, är att det skapas en massornas världsopinion bakom Litvinovs krav i Genève.» Och vad är det för krav? Jo, »att folkförbundet skall handla i enlighet med sina statuter och förhindra ett krig». Detta var den opinion denna press bedrev i det ögonblicket, det var den felaktiga opinion den bedrev. Det var den opinion, med vilken man magasinerade och ledde in massornas hela indignation mot kriget och mot det ohyggliga, som utspelades, bakom Nationernas förbund, bakom rådet, bakom de dominerande stormakterna, d. v. s. bakom ryggen på Mussolinis bundsförvanter. Det var den roll man spelade. Att mr Baldwin i London var mycket tacksam för den

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)
rollen förstår jag, ty den gagnade honom både inrikespolitiskt och utrikespolitiskt. Jag påtalade den ställning, som intogs av de socialdemokratiska organisationernas ledningar, den kommunistiska internationalens ledning och den ryska L. O. Hade i de olika länderna, där opinionen mot kriget var stark och flammmande, mobiliserats en massaktion mot kriget, hade den lett till resultat. Det är uppenbart att vad man gjorde var en handling i rakt motsatt riktning. Värdet därav framgår av det läge vi i dag befinna oss i.

Sedan förkunnade herr Hagberg, att vad vi nu ha framför oss — och hans yttrande bevisar verkligen, att det snurrar för honom — inte är någon författningsfråga utan en politisk fråga. Jag måste säga till herr Hagberg, att en författningsfråga av denna art i allra högsta grad är en politisk fråga. Och en politisk fråga av denna art är också i allra högsta grad en författningsfråga. Jag begriper sannerligen inte vad det är för udd i denna hans replik. Var så vänlig då och tag ståndpunkt till frågan ur politisk synpunkt, ur kommunistisk-politisk synpunkt! Vi ha framför oss en författningsfråga av så utomordentlig betydelse ur politisk synpunkt, att det vore av stort värde, att i detta fall den riksdag, som här sitter, och framför allt denna kammare, förstode att ge uttryck åt det intresse, som finns, och att reagera eftertryckligt.

Sedan ber jag, herr talman, om ursäkt att jag nödgas på grund av herr Hagbergs anförande komma in på områden, som inte ha med dagens debatt att skaffa. Men då herr Hagberg berör Folkets Dagblad och vårt partis ståndpunktstagande till Hitlers inmarsch i den tyska gränzonen och ställer det i motsättning till vad vi skulle ha sagt beträffande den nuvarande gränsregleringen i Europa, vill jag inte låta hans påstående stå oemotsagt här i riksdagen. Jag hävdar — och jag vet att den ståndpunkten tidigare var andra internationalens och hela den socialdemokratiska rörelsens — att Versaillesfördraget i fråga om Europas gränsindelning inte bara innebar en juridisk och moralisk orättfärdighet utan dessutom var av sådan art, att enbart i detta freds-fördrag låg det nya kriget förborgat. Man drog gränser mellan områden, som kulturellt, ekonomiskt, geografiskt och politiskt hörde samman. Man drog gränser, som måste leda till ett permanent konflikttillstånd. Är det så, att herr Hagberg anser, att det är en felaktig ståndpunkt att hävda denna allmänt omfattade uppfattning i dag, är jag stolt att i så fall företräda denna enligt herr Hagbergs mening felaktiga ståndpunkt.

När vi sedan gå över till vad som skett — Hitlers besättande av gränzonen — komma vi fram till frågan, hur man går tillväga för att revidera ett orättfärdigt freds-fördrag. Det är mot metoden vi reagera. Vi ha hävdats, att det bevisar, hur en kapitalistisk stat aldrig respekterar ett fördrag utan bryter det i det ögonblick det visar sig vara av intresse. Men därmed ha vi inte förnekats — och jag tvekar inte att säga detta här i dag — att om de tyska socialdemokraterna på Weimarrepublikens tid och de borgerliga demokratiska regeringar, som då sutto, hade vidtagit en åtgärd av liknande art, utgående från de former vederbörande fördrag angav, de kanske hade suttit kvar vid makten i dag, och vi inte haft den situation, som nu råder i Tyskland.

Vet herrarna, vad det är fråga om just nu? Jo, det är frågan om att den svenska riksdagen för sitt vidkommande också skall vidtaga åtgärder, som i realiteten plöja upp marken för just motsvarande strävanden och riktningar av diktaturkaraktär, plöja upp marken för ett undergrävande av respekt och förtroende för demokratin själv. Det är detta vi stå inför. Och där ha vi kanhända den logiska anknytningspunkten till den avvikelse jag här på grund av herr Hagbergs anförande gjort.

Jag skall till sist, herr talman, be att få fästa uppmärksamheten vid herr Hagbergs omvändelse. Jag ber om ursäkt, det spelar naturligtvis en mycket

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)
 liten roll i den svenska politikens historia, men eftersom vi befinna oss i en pånyttfödelseprocess, som försiggår under dessa månader i kammaren på ett mycket intressant sätt, kan man ju få markera det vid olika tillfällen. »Jag vill inte», sade herr Hagberg — försiktigt och beskedligt, ungefär som en representant för ett regeringsparti skall tala — »anklaga regeringen för vad den danske representanten i rådet, doktor Munch gjort». Herr Hagberg talade om »den skandinaviske — eller skall jag säga: den danske representanten». Jag vill bara markera detta och erinra herrarna om hur det var när herr Hagberg levde rövare därborta på samma plats över Munchs uppträdande vid ett tidigare tillfälle. Då var Munch representant för den svenska regeringen, då var det ingen tvekan om den saken. Herr Hagberg riktade då sin bannstråle mot precis samme man som i dag sitter på utrikestaburetten, medan han i dag förutsätter, att det kanske inte finns något sammanhang. Det är underligt ändå, vad befäl utifrån — österifrån — kan ha för betydelse på en människas mentalitet och karaktär. Av en kraftig, oppositionell, energisk gruvarbetarpojke blir snart en människa, som när som helst är mogen att skickas på en officiell mission till Nationernas förbund som representant för svenska staten. Det går snabbt, och går det i rotationens tecken, är det ju ingen risk. Då gäller det bara att hålla sig fast. Utvecklingen går helt visst i den riktning, som bär uppåt och framåt så länge den härliga demokratiens och N. F:s epok varar!

Till sist, herr talman, ber jag att få ändra mitt yrkande till avslag på det föreliggande förslaget från utskottet och även på propositionen. Jag ber dessutom att få meddela, att jag, på grund av den vikt jag tillmäter den här behandlade frågan, kommer att begära votering och även rösträkning.

Herr **Björck** i Kristianstad: Herr talman! Endast en mycket kort replik till herr Meyerhöffer. Jag skulle vilja säga honom, att de mycket ansträngda spiritualiteter, varmed han här i kammaren har för sed att svara på sakliga inlägg, möjligen kunna vara ägnade att skapa vad man brukar kalla »hemtrevnad i kasern», men de ha mycket litet värde som inlägg i en allvarlig diskussion om ett viktigt internationellt rättsspörsmål, till vilket kammaren har att taga ställning. Jag vill tillägga, att detta camouflage för brist på sakskäl och brist på insikt är ett dåligt incitament till den nationella samling, som herr Meyerhöffer säger sig ha för avsikt att söka åstadkomma.

Herr **talmannen** yttrade nu: Jag får anmoda talarna att bättre hålla sig till det föreliggande ämnet.

Vidare anförde:

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Bara några repliker till herr Flyg. Jag anser inte, att jag därmed går utanför det föreliggande ämnet, som ju dock gäller Sveriges ställningstagande till ett påbud från folkförbundet och därmed indirekt rullar upp problemet om vårt ställningstagande till det samma.

Det exempel herr Flyg anförde som bevis på den kommunistiska pressens inställning gentemot Italien förefaller mig gripet alldeles i misshugg. Så vitt jag förstår, bevisar det inte alls det herr Flyg ville bevisa, nämligen att den kommunistiska pressen skulle ha sökt skapa en opinion mot det italienska överfallet på Abessinien. Han påvisade endast, att man påyrkat en verklig massuppslutning kring de krav, som ställts i Genève i folkförbundet och som inneburo sanktioner mot det fascistiska Italien. Nu invänder han, att man

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.) skulle inte ha gjort på detta sätt, utan arbetarrörelsen skulle ha satt igång med sina sanktioner. Ja, därom äro vi inte alls oense. Jag anser också, att arbetarrörelsen skulle ha utnyttjat sin makt, men jag kan inte ett ögonblick förstå, varför inte arbetarrörelsen skulle gå fram på detta sätt i en situation, då dess opinion och en allmän fredsopinion ute i världen faktiskt tvingade folkförbundet och dess 52 nationer att taga ställning mot en fredsbrytare, i all synnerhet som de medel folkförbundet använde sig av och vilka även Sverige varit med om, voro sådana som städse rekommenderats av arbetarrörelsen. Frågan är ju i dag så förenklad genom att hela neutralitetsproblemet koncentrerats i frågan, om vi skola köpa italienska varor, om vi skola sälja krigsmateriel till Italien och om Italien skall få krediter från Sverige för att genomföra sitt krig. Då frågan blivit så förenklad, går det inte att fördunkla den med allmänt tal om neutralitet för att Sverige skall skyddas från att dragas in i komplikationer. För övrigt: en sådan neutralitet som förbjöde Sveriges arbetare att understödja ekonomiska sanktioner mot en krigförande stat, mot en fredsbrytare, får inte herr Flyg ens sitt eget parti med på. Jag pekade förra gången på ett karakteristiskt ställningstagande, som man hade på en plats här i landet, där herr Flygs parti hade stort inflytande. Jag tror, att det säger en del, att i första kammaren herr Flygs partivän inte gick upp och tog ställning till frågan överhuvud taget genom ett anförande. Jag uppenbarar säkerligen ingen hemlighet, när jag säger, att herr Flyg är på god väg att bli ensam i sitt parti och i dess ledning — visserligen med herr Meyerhöffer och herr Ossbahr som sällskap men också bara med dem och med dem likasinnade i denna fråga. Men just det medvetande, som tränger sig in bland arbetarna, att man i dag är tvungen att genomföra åtgärder mot det fascistiska Italien, håller på att undergräva hela den plattform av demagogi, på vilken herr Flyg inlett sin stora offensiv mot Nationernas förbund under detta år.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Självfallet lämnar jag därhän, vem som är mest spirituell och kvick, herr Björck eller jag. Det har i detta sammanhang mycket underordnad betydelse. Jag vill bara säga, att det ståndpunktstagande nationella gruppen har i denna fråga ingenting har att skaffa vare sig med Björck eller Meyerhöffer personligen, utan är baserat på vår uppfattning, att sanktionerna visat, att de inte fyllt det krav, man bör ställa på dem, och att de bli till risk i stället för till skydd. Därför gå vi på avslagslinjen.

Herr Kilbom: Herr talman! Det spelar ju inte så stor roll, vad herr Hagberg fabulerar, fantiserar, antager o. s. v. För att emellertid belysa hans fullkomligt bristande förståelse för att man i en diskussion som denna bör hålla sig till fakta, ber jag att få anföra följande:

1) Det socialistiska partiet är fullständigt enigt i sin kamp mot sanktionspolitiken, mot Nationernas förbund, och detta både av de praktiska och principiella skäl, som härvidlag framförts.

2) Herr Hagbergs framställning, då han föregående gång denna fråga diskuterades talade om en plats i södra Värmland, där en organisation tillhörande vårt parti skulle ha gått emot den ståndpunkt vi företrädde i riksdagen, var grundfalsk. Vår organisation på platsen framlade vid det tillfälle herr Hagberg åberopar förslag till resolution och uttalande, som stå fullt i samklang med vår ståndpunkt.

3) Herr Hagberg påstod förra gången — och han upprepar det i dag — att vi skulle i Folkets Dagblad ha motarbetat opinionsbildning från arbetarnas

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)
sida mot det fascistiska Italien. Jag tillät mig då omedelbart visa upp, att herr Hagberg, som jag uttryckte det, hade misstagit sig. Jag visade i två artiklar några dagar senare i tidningen med daterade belägg och med avtryckande av vad Folkets Dagblad skrivit — en ståndpunkt som till på köpet herr Hagbergs egen tidning understött — att herr Hagberg hade orätt. Då han i dag emellertid, i lindrigare ordalag visserligen, förklarar sig vidhålla sin tidigare ståndpunkt, nödgas jag konstatera, att herr Hagberg uppenbarligen inte misstagit sig. Det återstår endast två möjligheter: antingen ljuger herr Hagberg fortsättningsvis medvetet — det skall stå i kammarens protokoll — eller också saknar han varje som helst förmåga att fatta i detta sammanhang.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Till herr Kilbom vill jag säga två saker. För det första skall jag erkänna, att jag tog fel på datum rörande Folkets Dagblad, när jag föregående gång frågan var uppe talade om dess ställningstagande till det italienska överfallet på ambulansen. Det är detta herr Kilbom utnyttjar. Det är verkligen ett bristfälligt tillhygge, ty mitt misstag var inte mer än på en dag. Jag sade nämligen, att tidningen den 2 januari skrutit över att den var den enda Stockholmstidning, som inte vidarebefordrat de tidigare överdrivna framställningarna om verkningarna. Det var inte den 2 januari, herr Kilbom. Jag hade fel: det var den 3 och den 4 januari. Då kunde ju inte bara herr Kilbom vara efterklok utan också andra, men de som gjort sig skyldiga till ungefär detsamma som Folkets Dagblad voro för kloka att tala om det.

Sedan ännu en sak: Herr Kilbom deklarerade, att hans parti är fullständigt enigt. När herr Flyg förklarade, att han skulle begära rösträkning, trodde jag det var för att kontrollera sitt eget parti. Saken är nämligen den — och detta är ett faktum, som vem som helst kan kontrollera — att herr Kilbom i Folkets Dagblad i somras krävde av folkförbundet, att det skulle genomföra sanktioner. Det visade en teckning av abessinske kejsaren, som säger: »Vad i jissenamn nu då, ska ni inte ge mig vapen, så att jag kan försvara mig?» Det var alltså herr Kilboms ståndpunkt. Sedan upphävde visserligen herr Flyg denna ståndpunkt, men herr Kilbom har så sent som i december månad på offentliga möten här i landet förklarat, att när frågan kommer före i riksdagen, skall han rösta för det av regeringen genomförda sanktionsförfarandet, och jag har icke sett, att Folkets Dagblad har dementerat dessa påståenden, som Ny Dag givit offentlighet åt. Och även om herr Kilbom skulle dementera vad han sagt — det gäller för övrigt även herr Ström — så finnes det nog en mötespublik på resp. platser, som är beredd att vitsorda det. Jag tänker för övrigt, att herr Kilbom är beredd att stå för vad han sagt. Det var just därför jag förklarade, att jag med spänning väntade på denna votering och denna rösträkning. Ty jag tog för alldeles avgjort, att herr Kilbom i enlighet med sin deklaration skulle rösta för de sanktioner som hittills genomförts.

Herr **Flyg**: Herr talman! Bara två ord! Jag vill säga, att ett av skälen, om också icke det väsentligaste, till att jag i dag ämnar begära rösträkning var, att jag ville fotografiskt ha herr Hagberg i Luleå och hans kollega herr Brädefors inramade i den nationella samling, som här om någon stund kommer att framträda. Jag vill säga, att jag skulle också gärna velat ha en kamera till hands, när herr Hagberg talade, så att jag kunnat få en bild av honom då herr Västberg i första kammaren m. fl. m. fl. ärkereaktionära stofiler stodo där leende bredvid honom och belättna sågo upp till hans mun och lyssnade till hans ord.

Om lag angående rätt för Konungen att förordna om kreditspärr. (Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl det av utskottet framlagda lagförslaget som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Flyg, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl det av utskottet framlagda lagförslaget som Kungl. Maj:ts proposition i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Flyg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 157 ja och 13 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6.

Herr statsrådet *Sköld* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 233, angående viss reglering av handeln med färsk torsk.

Denna proposition bordlades.

§ 7.

Vidare föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönetillägg åt vissa revirförvaltare i domänverket;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till torrlägningsföretaget Åtrans reglering i Skaraborgs och Älvsborgs län; och

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sänkning av räntan å vissa uppskovslån ur egnahemslånefonden.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Härpå föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 48, i anledning av väckt motion angående statsbidrag till avlönande av hemkonsulenter; och anförde därvid:

Herr **Sandberg**: Herr talman! I den motion, som behandlas i föreliggande utskottsbetänkande, ha vi motionärer från olika partier hemställt, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte snarast utarbета och framlägga förslag om statsbidrag till avlönande av hem-

Ang. statsbidrag till avlönande av hemkonsulenter.

Ang. statsbidrag till avlöande av hemkonsulenter. (Forts.)

konsulenter. Jordbruksutskottet har ju i så måtto biträtt motionens syfte, att utskottet finner hemkonsulenternas ställning och verksamhet samt denna senares eventuella stödande från det allmännas sida böra göras till föremål för utredning. Då emellertid konsulentfrågan i hela dess vidd kommer att upptagas till utredning — utskottet har tidigare förordat en dylik utredning — och då även den kommitté, som nyligen tillsatts för utredning och avgivande av förslag till den lägre lantbruksundervisningens ordnande, kan antagas komma att syssla med hemkonsulenternas verksamhet, har jordbruksutskottet icke ansett, att någon särskild framställning till Kungl. Maj:t om utredning av frågan om hemkonsulenterna är behöfvig. Detta kan man ju hålla med om. En utredning i den fråga jag talar om kan man nog ha anledning förutsätta kommer till stånd. Så till vida är allt gott och väl, och man kan ju tycka, att vi motionärer kunde vara belåtna med detta. Det är icke heller min mening att underskatta utskottets uttalande, men jag tillåter mig i alla fall framhålla, att det funnits skäl för utskottet att göra även ett direkt uttalande om önskvärdheten av att en sådan ordning kommer till stånd, att statsbidrag lämnas till avlöande av hemkonsulenter på samma sätt som nu sker med jordbrukskonsulenter m. fl. Det gäller nämligen här ett mycket viktigt område av lantbruksundervisningen, och man kan instämma i vad de sakkunniga rörande den lägre lantbruksundervisningen yttrade i ett betänkande av år 1930, där de säga, att det har visat sig, att ett verkligt behov förefinnes av kvinnlig undervisning i lanthushållning och särskilda grenar därav, framför allt inom det område som är kvinnornas huvudsakliga, hemvård och husligt arbete med allt vad därtill hör. Under det att för närvarande statsbidrag utgår till avlöning för 59 jordbrukskonsulenter, 84 vandringsrättare samt, om lantbruksstyrelsens förslag vinner bifall i en nära framtid, till 29 trädgårdskonsulenter och sannolikt även till egna hemkonsulenter, så nämnes ingenting om hemkonsulenter. Därav finnas för närvarande endast sex anställda, fördelade på fem hushållningssällskap, och till deras avlöning utgår intet statsbidrag. De hushållningssällskap, som icke ha hemkonsulenter anställda, och det är ju de flesta, ha samfällt betygat behovet av undervisning på det husliga arbetets område, men deras ekonomiska möjligheter ha icke tillåtit dem att anställa lämpliga undervisningskrafter. I den mån undervisningsverksamhet på här ifrågavarande område pågått inom hushållningssällskapen har man funnit goda resultat av densamma, och bland allmänheten och de grupper det gäller har man med tacksamhet mottagit den undervisning som givits. Då jag understryker det stora behovet av undervisning på ifrågavarande område, vill jag tillägga, att detta understrykande givetvis icke i minsta mån innebär något underkännande av det betydelsefulla arbete, som kvinnorna i lantbrukarhemmen, enkannerligen husmodern, utföra. Tvärtom bör det här betonas, att lantbrukar- och småbrukarhustrurna utföra ett utomordentligt arbete, vars betydelse icke kan överskattas. Ofta uppskattas tyvärr detta uppoffrande och tunga arbete alltför litet till och med av dem, som stå vederbörande närmast. Men just därför att kvinnorna i jordbruket ofta ha ett alltför tungt och strävsamt arbete, bör det vara angeläget att, i den mån en lämplig undervisning kan bidra till att underlätta deras sysslor, giva tillfälle till en sådan undervisning. Det kan göras mycket för att rationalisera arbetet även inom hemmets och den inre hushållningens område, samt för ett bättre tillvaratagande av de produkter, som man har att röra sig med. Överhuvud taget bör man söka främja en sådan utveckling, att arbetet för kvinnorna i lantbruket lämnar bättre resultat för hälsa och ekonomi, blir tacksammare, och möjligen i någon mån lättare än förut.

Jag har icke anledning att taga upp tiden med att ytterligare utveckla

Ang. statsbidrag till avlönande av hemkonsulenter. (Forts.)
 denna sak, som för övrigt i stort sett bör vara självklar. Jag har endast velat understryka den stora betydelsen av den verksamhet, som kan främjas genom statsbidrag till avlönande av hemkonsulenter, och jag vill uttala den förhoppningen, att den utredning, som kommer att beröra denna fråga, snarligen kommer att leda till framläggande av positiva förslag i ämnet.

Fröken **Wellin**: Herr talman! I anslutning såväl till den motion som väckts som till det anförande, som nyss hållits av herr Sandberg, skall jag bara be att till riksdagens protokoll få föga det uttalandet, att detta är en fråga, som intresserar kvinnorna i allra högsta grad.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Härefter förelåg till avgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av väckt motion angående köttbesiktningens bekostande med statsmedel.

Ang. köttbesiktningens bekostande med statsmedel.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 371, hade herr *Aronson m. fl.* föreslagit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära sådan ändring i lagen den 11 maj 1934 angående köttbesiktning och slakthus, att kostnaden för köttbesiktningen skulle utgå av statsmedel.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av berörda hemställan yttrade:

Herr **Aronson**: Herr talman! Då jag beslöt mig för att taga initiativ till den motion, som nu ligger här på slaktbänken i väntan på nädestöten, som snart skall infinna sig i form av ett klubbslag i talmansbordet, gjorde jag det därför att jag ansåg, att den beskattning, som köttproducenterna få vidkännas i form av köttbesiktningssavgifter, icke är rättvis. Mina medmotionärer och jag ha bemödat oss om att i motionens motivering framhålla det orättvisa i detta såsom det väsentliga i frågan. Det är med tillfredsställelse jag konstaterar, att jordbruksutskottet har förbigått den saken med fullständig tystnad, och jag konstaterar detta så mycket hellre, som jag i den tystnaden ser något, som liknar ett samtycke till vår uppfattning på den punkten.

Min tillfredsställelse är emellertid icke lika stor, då det gäller den slutsats, vartill utskottet kommit, och vilken för mig är något överraskande. Det ser nämligen ut, som om man icke hade något att invända mot det berättigade i motionärernas resonemang beträffande det orättvisa i denna bestämmelse. Det är emellertid ganska förståeligt, att utskottet icke har kunnat göra annan framställning i anledning av motionen än som skett, då de remissvar som ha ingått gå i avstyrkande riktning. Men jag måste i alla fall på den punkten göra den anmärkningen, att utskottets sätt att remittera denna motion är något underligt. Utskottet har nämligen remitterat den till medicinalstyrelsen, något som jag skulle ha förstått, om det varit fråga om att avskaffa köttbesiktningstvånget, men det var det alls icke. Frågan gäller ju vem som skall betala köttbesiktningen, och att medicinalstyrelsen skulle vara lämpligt forum att avgöra något på den punkten, har jag svårt att förstå. Samma tyckes förhållandet ha varit med medicinalstyrelsen själv, ty om jag förstär utskottets utlåtande rätt, har medicinalstyrelsen remitterat motionen till Sveriges

Ang. köttbesiktningens bekostande med statsmedel. (Forts.)
slakteriförbund, som medicinalstyrelsen ansett vara mera lämpat att ge utlåtande härom. Detta kan ju också vara riktigt, men i varje fall kan jag icke inse, att man har några som helst utsikter att få en allsidig belysning av den fråga som föreligger genom detta remissförfarande. Man ser också i slakteriförbundets utlåtande något, som ger stöd för denna förmodan, då slakteriförbundet säger, att man »med utgångspunkt från de intressen, som förbundet företräder», kommer till den och den slutsatsen, att motionen bör avstyrkas. Jag tycker, att om man velat ha frågan allsidigt belyst, så borde motionen också hänvisats till någon instans, där jordbrukarintresset kunnat bliva mera beaktat. Men då det icke har skett, utan motionen blivit remitterad till sådana instanser, där man haft att förvänta ett rent motsatt intresse, förstår man, att resultatet blivit sådant som det blivit. I den situationen medger jag gärna, att utskottet icke har haft annat att göra än att avstyrka motionen. Vad jag anmärker på är sålunda detta remissförfarande, som jag anser vara allt annat än tillfredsställande.

Nu skall jag, herr talman, ändå be att få ägna ett par tre minuter åt en granskning av de remissutlåtanden som föreligga. I slakteriförbundets utlåtande heter det — jag upptar det till bemötande därför att det synes mig, som om man ville göra gällande, att vad man där poängterar skulle bestyrka ett sådant påstående som att det är rättvist, att köttproducenterna betala denna avgift — på ett ställe följande: »Erfarenheten visar att en besiktigad vara i allmänhet betalas med ett högre pris än en obesiktigad, vilket torde täcka besiktningstkostnaderna.» Då blir det bara frågan, om slakteriförbundet har rätt på den punkten. För min del måste jag säga, att jag aldrig har kunnat iakttaga, att det var någon prisskillnad på köttvaror i de distrikt, där köttbesiktningstvång är införd, och i dem, där sådant inte är införd. Det har inte förmärkts någon prisskillnad, som kunnat vara betingad av köttbesiktningen. Det kan naturligtvis ha varit en av lokala förhållanden beroende prisskillnad, men att det förekommit prisskillnad beroende på att det i ena fallet förelegat besiktningstvång men i det andra icke, därav har jag ingen erfarenhet. Följaktligen kan jag inte godkänna denna sats som ett bevis för det berättigade i att jordbruket skall bära denna skatt.

Vidare heter det i ett bemötande av motionen i samma utlåtande: »I motionen framhålles att det är ytterst sällan hälsovådliga varor komma under besiktning. Detta betyder enligt slakteriförbundets mening endast, att synbart hälsovådligt kött ej föres till samhällen med besiktningstvång, då man vet, att det blir beslagttaget.» Det där är något, som man ju kan säga, men jag undrar, om vederbörande själva tro det. Jag har all anledning att tro, att inte ens utskottet tror på detta påstående, ty skulle utskottet tro därpå, skulle det knappast ha kunnat uttala sig så, som det gör under kantrubriken »utskottet». Där säger utskottet nämligen: »Förslagets genomförande torde vidare medföra, att krav om upprättande av köttbesiktningssbyråer framkommer från de kommuner, som nu äro i avsaknad därav. Statens ifrågasatta utgift för köttbesiktningen skulle därmed ökas.» Jag kan inte förstå detta på annat sätt, än att utskottet utmålar det som ett avskräckande perspektiv att köttbesiktningstvång inrättas på orter, där det nu inte förekommer. Jag kan inte tro, att utskottet menar, att man, om dessa orter äro avstjälpningsplatser för det hälsofarliga köttet, bör bjuda till att konservera ett sådant förhållande. Då borde utskottet så mycket hellre ha tillstyrkt motionen, enär den syftar till åtgärder, som äro ägnade att avlägsna detta missförhållande. Utskottsutlåtandet synes här närmast ådagalägga riktigheten av vad jag velat göra gällande, nämligen att det inte är så farligt, som slakteriförbundet vill göra gällande med att det överhuvud taget förekommer hälsofarligt kött i markna-

Ang. köttbesiktningens bekostande med statsmedel. (Forts.)

den. Jag menar, att de fall, då det förekommer, äro så sällsynta, att denna sällsynthet ådagalägger det orättvisa i, att köttproducenterna skola betala denna skatt.

Nu skall jag beträffande medicinalstyrelsens utlåtande be att få säga, att det är värdefullt åtminstone i det avseendet, att det ger oss en uppgift, som är både värdefull och intressant. Man upplyser nämligen, att dessa köttbesiktningssavgifter ha belöpt sig till omkring 1½ miljon kronor år 1934. Utskottet tager fasta på denna uppgift och gör den till huvudmotiv för sitt avstyrkande. Mig synes det dock, som skulle denna uppgift vara mest lämpad som argument till förmån för motionen. Utskottet tycks resonera som så, att detta är för stort belopp för att staten skulle kunna åläggas betala detsamma. Därför måste det tagas ut av köttproducenterna, oavsett om detta är rättvist eller ej. Ja — vad skall man säga om ett sådant resonemang? Jag tror jag avstår från att säga någonting alls. Jag tror det är bäst att reflexionerna få göra sig själva. Jag ber emellertid, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr **Johansson** i Uppmälby: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag. Första kammaren har redan tagit utskottets förslag. Jag vill säga till den ärade motionären, när han klandrar, att man remitterat motionen till medicinalstyrelsen och att man anmodat slakteriförbundet att avgiva yttrande, medan man icke remitterat ärendet till något annat håll, att jag för min del icke velat motsätta mig detta, när det från utskottets andra avdelning kom begäran om sådana remisser, ehuru jag måste säga, att det är väl häftigt, att redan nu riva upp en lag, som trädde i kraft den 1 januari 1936 och begära yttranden över förslag i sådant avseende.

Så nämnde den ärade motionären, att det var statsfinansiella skäl som gjort, att utskottet ställt sig avvisande. Ja, det är ett av skälen, och jag är övertygad om, att man i våra landskommuner kommer, om köttbesiktningssavgiften betalas av staten, att i ökad utsträckning införa besiktningstvång. Vi se i denna statistik, som medicinalstyrelsen uppgjort, att det föreligger en ökning under år 1936, trots att man fått betala efter denna taxa, som är fastställd av vederbörande myndighet. Jag tror, att de, som låta besiktiga sitt kött och få det stämplat, nog få ett högre pris. Herr Aronson sade, att han aldrig märkt någon skillnad mellan priserna på stämplat och ostämplat kött. Jag vill för min del säga, att det nog är stor skillnad ifråga om priserna i en butik, där man endast har undersökt och stämplat kött, och i en annan butik med icke undersökt kött. Jag tror, att det i sista hand är konsumenterna, som få betala besiktningen.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla tiden, utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Aronson**: Herr talman! Endast ett par ord. Jag kan inte förstå detta resonemang, när man framställer det perspektivet såsom skäl för avstyrkande, att köttbesiktningstvång skulle tillskapas i större omfattning, om det skulle betalas med statsmedel. Är detta resonemang riktigt, måste det väl innebära, att köttbesiktningstvånget inte är uteslutande av godo. Jag har emellertid inte vågat driva den meningen utan håller på, att, oaktat de fall, då man träffar på hälsofarligt kött, äro mycket sällsynta, risken i alla fall är så stor, att köttbesiktningstvånget bör bibehållas. Men om den risken finnes i de samhällen, som ha 4,000 invånare och däröver, föreligger den väl också i de mindre samhällena, och man borde väl då snarare betrakta det som ett önskemål, att tvånget genomfördes även i sådana samhällen. Utskottet tycks emel-

Ang. köttbesiktnings bekostande med statsmedel. (Forts.)
 lertid mena, att man bör undvika sådana åtgärder, som skulle medföra, att köttbesiktnings tvång även där infördes.

Vad sedan beträffar talet om, att lagen trätt i kraft så sent som den 1 januari 1936, kan jag ge utskottets ärade ordförande rätt därutinnan, men jag ber också att såsom en förmildrande omständighet för att jag redan nu kommit med denna motion, få anföra, att då förslaget förelåg i en kungl. proposition, jag redan då hade en motion, liknande den nu här föreliggande skriven, i ändamål att få den behandlad i samband med propositionen Olyckliga omständigheter gjorde emellertid, att jag inte blev i tillfälle att avlämna motionen, varför den blev inhiberad. Detta kan ju i någon mån berättiga mig till att nu komma med denna sak. Den var ju från min sida uppmärksammas från första stund.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 10.

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, angående avskrivning eller avlösning av landskyld och landgille samt andra jämförliga skattepålagor blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Härefter föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, angående betryggande rening och desinficering av material, som användes till stoppning av sängkläder.

Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jämlikt § 63 riksdagsordningen, detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas första kammaren.

§ 12.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 11, angående regleringen för budgetåret 1936/1937 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel till förbättring av förläggingsförhållandena å Järvafältet;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för löjtnanten vid fortifikationen A. Nyblom att tillgodoräkna sig viss tjänstetid för placering i löneklass;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för inköp av tomt och uppförande av beskickningshus i Warszawa;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt vissa lärarinnor, som på grund av folkskoleväsendets omorganisation förlorat sin anställning, jämte en i ämnet väckt motion;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av till Västerås och Växjö domkyrkor utlämnade lån;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för adjunkten S. W. Uhr att för lönetur tillgodoräkna viss tjänstgöring; och

nr 63, i anledning av väckt motion om tillgodoräknande för lektorn A. G. Herbert av viss tjänstgöringstid för beräkning av ålderstillägg som lektor.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bevillningsutskottets *Ang. ändringar i fråga om automobilbeskattningen.* betänkande, nr 24, i anledning av vissa motioner avseende ändringar i fråga om automobilbeskattningen.

Bevillningsutskottet hade i förevarande betänkande behandlat följande motioner, nämligen:

1) de likalydande motionerna nr 102 i första kammaren av herr *Nylander m. fl.* och nr 256 i andra kammaren av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*, i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till förändrad avvägning av automobilskatten, särskilt med beaktande av i motionerna anförda synpunkter;

2) de likalydande motionerna nr 249 i första kammaren av herr *Carlström m. fl.* och nr 554 i andra kammaren av herr *Lundell m. fl.*, däri hemställts, »att riksdagen måtte besluta att fordonsskatten för personautomobiler samt för lastautomobiler med en tjänstevikt ej överstigande 2 ton skall utgå med tio kronor för varje påbörjat tal av etthundra kilogram av automobilens tjänstevikt minskad med sexhundra kilogram, dock minst med 50 kronor,

samt att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag

angående de belopp, som av automobilskattemedel per år böra användas för vägväsendet,

angående de grunder, efter vilka automobilskattesatserna böra sänkas, när överskott tenderar att uppstå,

angående huruvida preferens i skatteavseende lämpligen kan lämnas åt inom landet tillverkade motorfordon, samt slutligen,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om övervägande av ändrad uppbördstid för fordonsskatten»;

3) de likalydande motionerna nr 250 i första kammaren av herr *Löfvander m. fl.* och nr 555 i andra kammaren av herr *Strindlund m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen med ändring av nu gällande bestämmelser för automobilbeskattningen måtte besluta, att fr. o. m. budgetåret 1936/1937 fordonsskatten skall utgå med 11 kronor för varje påbörjat tal av 100 kg av automobilens tjänstevikt, minskad med 600 kg, och skatten på automobilgummiringar med 2 kronor per kg»;

4) motionen nr 327 i andra kammaren av herrar *Johansson* i Bro och *Gustafsson* i Lekåsa, däri hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att fordonsskatten för automobiler skall sänkas till 10 kronor för varje påbörjat tal av 100 kilogram av automobilens tjänstevikt minskad med 600 kilogram»;

5) de likalydande motionerna nr 103 i första kammaren av herr *Löfvander* och nr 253 i andra kammaren av herrar *Pehrsson* i Bramstorp och *Nilsson* i Hörby, i vilka hemställts,

»att riksdagen måtte besluta, att gummiringar, som användas till hästfordon, skola undantagas från den för automobilgummiringar fastställda skatten, samt

att vederbörande utskott ville utarbeta förslag till härför erforderliga författningsändringar»;

Ang. ändringar i fråga om automobilbeskattningen. (Forts.)

6) motionen nr 552 i andra kammaren av herr *Flyg m. fl.*, däri hemställts, »att riksdagen måtte besluta att nu utgående beskattning av bilringar måtte upphöra från och med den 1 juli 1936»; samt

7) motionen nr 119 i andra kammaren av herr *Werner* i Höjen *m. fl.*, vari föreslagits, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i kungl. förordningen av den 12 december 1924 angående uppbörd av automobilskatt att skattepliktig innehavare av automobil må kunna medgivnas rätt att erlægga honom påfordrad årlig automobilskatt i tvenne betalningsterminer i likhet med uppbörd av kronoutskylder».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av ovan berörda motioner, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om utredning angående automobilbeskattningen och därvid beakta vad i förevarande betänkande anförts samt för riksdagen framlägga de förslag, som kunde av utredningen föranledas.

I en vid betänkandet fogad reservation hade herr *Lundell* förklarat sig anse, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen måtte — — — (lika med utskottet) — — — föranledas; samt

2) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna nr 249 och 250 i första kammaren samt nr 327, 554 och 555 i andra kammaren, besluta, med giltighet från och med den 1 januari 1937, en provisorisk sänkning av fordonsskatten för egentlig automobil med ringar av mjuk kautschuk till för personautomobiler samt för lastautomobiler med en tjänstevikt ej överstigande två ton tio kronor för varje påbörjat tal av etthundra kilogram av automobilens tjänstevikt minskad med sexhundra kilogram, dock minst 50 kronor.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Lundell*: Herr talman! Som kammarens ärade ledamöter torde finna är vid bevillningsutskottets förevarande betänkande fogad en reservation av undertecknad. Denna reservation innebär ett tillägg till utskottets förslag. Den går alltså inte emot utskottets förslag, utan innebär ett önskemål utöver dem, som i betänkandet framförts av utskottets majoritet. Det tillägg, som föreslås i denna reservation, är i full överensstämmelse med en motion, som är väckt av mig tillsammans med åtskilliga andra av kammarens ledamöter. Själva klämman i denna motion är, som herrarna behagade finna, avtryckt på betänkandets första sida. Där påyrkas dels sänkning av vissa skattesatser och dels skrivelse till Kungl. Maj:t om vissa längre gående problem. Yrkandet om skrivelse anse vi motionärer vara biträtt i allt väsentligt genom den hemställan, som utskottet kommit till. Men vi anse, att det mycket väl kunnat beredas utrymme även för den skattesänkning, som begärts i motionen.

Jag vill i det sammanhanget erinra om den motion, som förekom vid fjol-årets riksdag, och hur ärendet då avvecklades. Där begärdes en sänkning av i huvudsak samma skattesats, varom nu är fråga, till samma nivå som här föreslås. Man kalkylerade då så, att den minskning, som sänkningen skulle medföra under innevarande budgetår beträffande inflytande bilskattemedel, skulle röra sig omkring 1 miljon kronor netto. Motionärerna ansågo en sådan sänkning fullt försvarlig, när de samtidigt ansågo sig kunna beräkna, att inflytande bilskattemedel skulle komma att uppgå till 12—15 miljoner kronor mer än som beräknats i budgetförslaget. Jag vill erinra om, att när denna sak behandlades här i kammaren, uttalade utskottets officiella representant gent

Ang. ändringar i fråga om automobilbeskattningen. (Forts.)

emot motionärerna, att motionärerna och speciellt undertecknad finge »ursäka, om bevillningsutskottet tror mera på vad riksräkenskapsverket och finansministern räknar än på de belopp, som herr Lundell försöker övertyga bevillningsutskottet vara de riktiga». Jag hade då räknat med 98—100 miljoner, under det att budgetförslaget upptog 85 miljoner och utskottet enligt en senare uppskattning kommit till 88 miljoner kronor. Jag vill påpeka, att myndigheterna numera officiellt uppskatta beloppet till 100 miljoner kronor. Det har alltså visat sig, att motionärerna hade fullkomligt rätt gent emot vad utskottet då uttalade.

I år är det krav, som framställts på sänkning, mera allmänt understött i kammaren så till vida, att den motion jag själv företräder har ett större antal undertecknare. Dessutom ha väckts två andra motioner. Den ena av herrar Johansson i Bro och Gustafsson i Lekåsa går längre i sitt krav på en omedelbar sänkning så till vida att de yrka precis samma sänkning, men icke blott för personbilar och lättare lastbilar utan för alla bilar. Vidare har en motion framburits av herr Strindlund, som yrkat på en något mindre sänkning, nämligen till elva kronor, men omfattande även denna alla bilar, och dessutom på en väsentlig sänkning av gummiringsskatten. Den minskning av bilskattmedlen, som skulle bli en följd härav, är högst avsevärt större än den som skulle följa av ett bifall till den motion, jag själv företräder.

Nu har utskottet stannat vid en utredning. När jag reserverat mig mot detta beslut att endast gå till en utredning, har det skett av åtskilliga skäl, av vilka jag vill anföra några. Det är först och främst det skälet, att man icke vet huru lång tid en sådan utredning kan taga. Här står i utskottets kläm ingenting om att man begär en skyndsam utredning. Det står visserligen något därom i motiveringen, men när man inom utskottet önskade att få in denna kraftigare formulering i klämman, har det icke vunnit majoritetens bifall. Alltså kan det hända, att denna utredning icke blir färdig till nästa års riksdag. Under tiden hinna bilskattmedlen växa. Man har för innevarande budgetår kalkylerat med ett belopp av 103 miljoner kronor. Det kan mycket väl hända, att det flyter in icke blott 103 miljoner, utan snarare 110, 111, 112 miljoner kronor eller kanske ännu mera under budgetåret 1936/1937. Skulle det då heller icke bli någon sänkning av skatten utan denna skulle uppskjutas ytterligare ett år, kan det under det kommande året inflyta kanske omkring 125 miljoner kronor — detta under förutsättning av obrutet goda konjunkture. Det är icke någon överdriven uppskattning, som jag här framfört, utan den kan mycket lätt bli en realitet. Vi få komma ihåg, att Sverige ligger ännu långt efter ifråga om bilismens utveckling. — Nu kan man nog säga, att ingen större skada skett, om det flyter in mera bilskattmedel. Det underlättar ju budgetarbetet. Jag menar emellertid, att det är rätt stora risker förenade med detta rikliga tillflöde av bilskattmedel, ty när de flyta in, användas de för ändamål, som i stor utsträckning icke ligga inom ramen för de ändamål, som man ursprungligen avsåg skulle täckas av bilskattmedel. Det har gått så undan för undan för varje år, och det skall väl komma att gå så under de närmaste åren också, ifall det kommer in 7 å 9 miljoner kronor mera nästa budgetår och kanske 15 å 20 miljoner kronor mera därpå följande år.

Nu är det en riktig tanke, som många gånger framförts i fråga om dessa bilskattmedel, att de lämpligen skulle kunna användas för att avlyfta landsbygdens vägskatter, som fortfarande äro ganska tryckande. Emellertid får man hålla i minnet de rätta proportionerna därvidlag och icke gå till överdrift. Jag vill erinra om att finansministern i remissdebatten i denna kam-

Ang. ändringar i fråga om automobilbeskattningen. (Forts.)

mare uttalade sig på följande sätt: »Jag ser en nyttig användning av dessa bilskattemedel, en användning, som ligger helt i linje med de gällande reglerna, och som, jag skulle vilja säga, kan kräva nästan obegränsade belopp. Jag syftar på en sänkning av vägskatten.» Det är givetvis en felbedömning i fråga om beloppet. Den nuvarande vägskatten uppgår till omkring 26 miljoner kronor, och alltså till ett belopp, som mycket lätt kan helt och hållet avlyftas, om bilismen får utvecklas under goda konjunkturen. Den kanske redan nu hade vari avlyftad helt och hållet, om vi på ett tidigare stadium inriktat oss därpå. Nu ha vi i viss mån ändock gått i den riktningen, såsom herrarna kunna finna av den tabell, som är införd i utskottet betänkande på sid. 11. Där synes i sista kolumnen i tabellen, att kostnaderna för de väghållningsskyldiga på sju år sjunkit från 35.7 miljoner till 26.6 miljoner kronor. Även om c:a 10 miljoner kronor sålunda redan avlyfts från de väghållningsskyldiga, ha bilskattemedlen vuxit med mycket större belopp än dessa 10 miljoner, och återstoden har alltså använts för ändamål, som äro mer eller mindre främmande för de ändamål, som enligt vad man ursprungligen avsåg skulle bestridas med bilskattemedel. När man talar om att avlyfta vägskatten, bör man också tänka på att man — åtminstone är det min åsikt — icke kan gå hur långt som helst. Man kan icke gå till att helt avlyfta vägskatten, ty då lär väl också bestämmanderätten på vägstämmorna bli avlyftad från landsbygdens befolkning. Och blir bestämmanderätten avlyftad, lär icke landsbefolkningens önskemål bli tillgodosedda i den omfattning, som den anser nödvändigt. Dessutom får man väl tänka på att ett vägväsende, som helt skall skötas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och länsstyrelserna, kommer att bli betydligt mycket dyrare än det blir med nuvarande administrationsapparat.

Det är även en annan risk, som jag vill påpeka. Låter man bilskattemedlen på det sättet växa utan att besluta någon begränsning, och de då disponeras till en hel del andra ändamål, blir det ganska svårt, när sedan konjunkturen gå tillbaka, att rycka loss bilskattemedlen från dessa andra ändamål. Vi måste ha i minnet, att bilskatten är till sin natur mycket konjunkturbe- tonad. Så snart som det blir en försämring i konjunkturen, minskas de inflytande beloppen ganska snabbt. Om vi då ha en mängd statsändamål, som bekostas med dessa bilskattemedel, uppstår den frågan, om vi skola skjuta över dessa ändamål att återigen bestridas av vanliga statsmedel eller gå in för en höjning av bilskattesatserna. Vi ha att välja endera av dessa olika vägar, och jag skulle tro, att statsmakterna i ett sådant läge skulle finna endast den senare vägen framkomlig, nämligen en höjning av bilskattesatserna. Och vi skulle sålunda komma in i en ny höjning av skattesatserna liksom vi gjorde 1931—32, utan att ha sänkt dem emellan, när vi hade bättre konjunkturen. Det är tydligt, att en sådan utvecklingslinje icke är att rekommendera. I varje fall skulle bilismen i vårt land i det långa loppet bli knäckt.

Nu ha, såsom redan påpekats, under de senaste åren bilskattemedlen in- flutit med betydligt större belopp än som beräknats i budgetförslagen och riksstaterna. Detta visar, att bilskattesatsernas nuvarande höjd icke på något sätt är motiverad av något oundgängligt behov för vägväsendet. Under budgetåret 1933/34 inflöto 6 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor utöver i riksstaten upptaget be- lopp och budgetåret 1934/35 12 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor mer än vad man förutsett i riksstaten. För budgetåret 1935/36 räknar man nu enligt den officiella upp- skattningen, att det kommer att inflyta 12 miljoner kronor utöver det i riks- staten upptagna beloppet och 15 miljoner kronor över det ursprungliga bud-

Ang. ändringar i fråga om automobilbeskattningen. (Forts.)

getförslaget, som slutade på 85 miljoner kronor. I verkligheten tror jag, att det kan vara ganska möjligt att det under innevarande budgetår kommer att flyta in mer än dessa nu tänkta 100 miljoner kronor. Jag menar, att under sådana förhållanden borde icke några betänkligheter kunna resas mot en sänkning av bilskattesatserna. En sådan synes väl vara på sin plats.

En sådan sänkning kan icke gärna heller komma att förorsaka några statsfinansiella svårigheter. Vi räkna med 103 miljoner kronor i bilskattemedel för nästa budgetår. Om man varit i tillfälle att konstatera bilhandels livlighet och den betydande ökning, som här föreligger, i jämförelse med föregående år, då den ändå måste sägas ha varit mycket livlig, så kan man tämligen säkert säga, att minst 110 miljoner kronor komma att inflyta i bilskattemedel under nästa budgetår. Den direkta sänkning, som föreslås i den av mig väckta motionen, skulle primärt åstadkomma en minskning i dessa bilskattemedel på ungefär 6 miljoner kronor. Man räknar emellertid även med en sekundär verkan av denna sänkning så till vida, att det, när skattesatsen sättes ned, köps mera bilar. Detta medför en höjning av fordonsskattens belopp och det medför ju också en ökad inkomst av gummi- och bensinskatterna. Jag tror, att man kommer sanningen ganska nära, om man säger, att denna primära sänkning på 6 miljoner kronor skulle på grund av sänkningens sekundära verkningar komma att bli minskad med 3 miljoner kronor, och vi kunna alltså med tämligen stor säkerhet vänta att få in $110 - 6 + 3$ miljoner kronor d. v. s. 107 miljoner kronor, alltså mer än tillräckligt för att täcka budgetförslagets 103 miljoner kronor.

Nu kan det naturligtvis inträffa oförutsedda händelser. Det kan bli ett tvärt omslag i konjunkturerna, eller något annat, som icke nu kan förutses, kan inträffa under hösten eller nästa vår. Vi ha emellertid skrivit i vår reservation på följande sätt: »Därest mot förmodan angivna beräknade belopp ej skulle till fullo uppnås, komme detta automatiskt att medföra någon minskning i de summor, som bleve tillförda länsfonderna, såvida icke i stället en motsvarande nedsättning göres i under utgifter för kapitalökning till avbetalning av statsskulden beräknade 7 miljoner kronor.» Dessa beräknade 7 miljoner kronor skola ju tagas av nästa års bilskattemedel för att minska våra krisskulder. Även om man icke vill minska på dessa 7 miljoner — jag känner icke till huru uppfattningen i det fallet är — skall detta i alla fall icke komma att leda till något annat än att tillskotten till länsfonderna bli något mindre. Jag menar, att en sådan minskning icke skulle innebära några vådor, ty dessa länsfonder ha under sista åren fått betydligt större tillskott än som varit avsett i budgeten. Sålunda fingo dessa länsfonder för budetåret 1933/34 7.17 miljoner kronor mer än som man förutsett och för budgetåret 1934/35 6.57 miljoner kronor mer än man förutsett. Skulle de då få något obetydligt mindre än det som förutsetts ett annat år, kan det väl icke innebära några större vådor. Det är också på det sättet, att med dessa länsfonder bekostas förbättringar av för automobiltrafiken särskilt viktiga vägar och broar inom länet, och skulle sådana särskilda arbeten utföras i något mindre omfattning under en god konjunktur kan detta väl icke vara annat än i överensstämmelse med tanken att få till stånd en konjunkturutjämning genom reglering av statsutgifterna.

Allra sist skall jag be att få påpeka, att när de sista skattehöjningarna genomfördes under åren 1931 och 1932, det av de olika statsmyndigheter, som hade befattning med dessa höjningar, sades, att de skulle vara av provisorisk natur och bortfalla eller så småningom avlyftas i den mån krisen lättade. Jag menar, att detta är en sak som åtminstone i någon mån borde förplikta även denna kammare.

Ang. ändringar i fråga om automobilbeskattningen. (Forts.)

Herr talman, jag ber att med stöd av dessa synpunkter få yrka bifall till min reservation.

I detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Osberg, Persson* i Grytterud och *Wallén*.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag har såsom kammaren i övrigt med intresse lyssnat till det, som herr Lundell varit sysselsatt med en rätt lång stund. Det är blott det lilla felet med vad han här sagt, att när man jämför hans ståndpunktstagande och bevillningsutskottets övriga 19 ledamöters ståndpunktstagande, skillnaden är den, att herr Lundell utgår ifrån att den sak, som utskottet anser som den centrala delen i den undersökning, som skall företagas, är klar. Då är det alldeles givet, att herr Lundell måste komma till ett annat resultat än utskottet.

Vad innebär nu bevillningsutskottets betänkande? Jo, ett allvarligt försök att förena de olika meningar, som gjort sig gällande i fråga om vår motorfordonsbeskattning. Det finns meningar, som hävda, att motorfordonen redan betala för mycket. Det finns meningar, som hävda en rakt motsatt uppfattning och sålunda utgå ifrån att motorfordonen böra betala en större andel av vägbördan. Det finns meningar, som göra gällande, att de lättare och mindre fordonen betala för hög fordonsskatt, under det att de tyngre fordonen betala för låg. Det finns de som hävda, att man icke kan ha den utgångspunkten med hänsyn till näringslivet och den yrkesmässiga trafiken, som man har viss förpliktelse att taga hänsyn till i detta sammanhang. Det finns också de, som hävda, att på grund av den sista synpunkten gummiskatten bör underkastas en sänkning; och det finns även de, som hävda, att man med hänsyn till näringslivet och den yrkesmässiga trafiken bör taga under övervägande, om icke bensinskatten är för hög. Det är klart, att när man försöker att i ett utredningsbeslut samla dessa motsatta meningar, så skall man beträffande den ena meningen kanske finna de synpunkterna starkare understrukna än vad en annan skulle önskat, och på en annan punkt finner man rakt motsatta synpunkter starkare understrukna eller att man tagit på dem med lättare hand än den andre skulle önskat. Vad som emellertid för utskottet med undantag av herr Lundell står fullkomligt klart är, att när man går till en undersökning av detta problem, man först och främst får ha klart i minnet vad det är man skall syssla med. Man skall således försöka komma till en rättvisa så långt som det är möjligt. Man skall försöka undersöka och mot varandra väga de olika skattesatserna, men vad man framför allt — och det är just utgångspunkten — bör ha klart för sig är, om motorismen betalar den kostnad för vägväsendet, som den skall betala, om den betalar för mycket eller om den betalar för litet. Det är den egentliga utgångspunkten för det resonemang, som bör föras angående denna undersökning. Bevillningsutskottet har i det avseendet pekat på att i samband med denna undersökning om motorbeskattningen bör gå en undersökning angående möjligheterna för en utvidgning av ramen för bilskattemedlens användning. Med detta sitt yttrande manar utskottet — det är mycket försiktigt skrivet för att vi icke skola kollidera med det område, som är statsutskottets och icke bevillningsutskottets — att man skall taga hänsyn till de höga vägskatterna. Vi veta ju, att vägskatten kanske är den minst populära skatt, som finns i detta land. Vi mena, att man skall taga under övervägande, huruvida man nu har en rimlig proportion mellan den andel, som bäres av medborgarna i form av vägskatt, och den andel, som bäres av motortrafiken, eller om det icke kan förhålla sig på det sättet, att en del av dessa

Ang. ändringar i fråga om automobilbeskattningen. (Forts.)

vägskattebördor borde avlyftas ifrån de enskilda medborgarna därigenom, att till vägdistrikten överflyttas mera bilskattemedel.

Man kan naturligtvis säga som herr Lundell, att vägskatterna ha gått ned från 35 miljoner till i runt tal 26 miljoner kronor, men i samma ögonblick man säger detta, skall man också säga en annan sak, nämligen att detta ger icke en klar bild av läget, om man icke håller i minnet, att utgångspunkten har varit orimlig redan från början. De gamla vägskatterna voro orimliga. Pekar man därför på att man i alla fall har sänkt dem från 35 till 26 miljoner kronor, så betyder det icke så mycket som summan synes utvisa, utan man bör taga hänsyn till att utgångsläget från början var felaktigt.

Det är, herr andre vice talman, alla dessa saker, vi vilja ha omprövade, och först när dessa saker blivit prövade, är bevillningsutskottet för sin del villigt att taga slutlig ställning till hur vi skola ordna vår bilbeskattning.

Den utgångspunkt, som herr Lundell har för sin ståndpunkt, gör det ju fullkomligt rimligt för honom att återfalla på bro- och vägsakkunnigas betänkande i detta stycke. Han utgår ifrån, att motorismen redan betalar sin andel av kostnaderna, ja rent av mera än sin andel. Vi ha i bevillningsutskottet icke kunnat dela denna uppfattning, dels med hänsyn till vägskattebördorna ute i landet, dels med hänsyn till att väg- och brosakkunnigas betänkande har underkastats en kritisk granskning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som kommit till det resultatet, att de sakkunnigas utredningsresultat icke är så säkert, som de själva ha velat göra gällande. Därför har bevillningsutskottet icke velat utarbeta några strikt givna direktiv för denna undersökning, utan man har velat få hela saken omprövad. Att det sedan, som jag nyss sade, på en eller annan punkt har tryckts hårdare än som kanske varit nödvändigt, är ju helt naturligt. Skall man göra en kompromiss mellan många olika meningar, får man vara beredd att släppa på en punkt för att få igen på en annan.

Det slutliga stora argumentet från herr Lundells sida var, att vi icke visste något om när utrednings resultat kunde föreligga. Ja, men vi kunna ju bedöma den saken med ledning av hur det gått med dessa spörsmål om bilbeskattningen vid föregående tillfällen. Utskottet understryker, att denna utredning bör skyndsamt igångsättas. Med den erfarenhet vi ha från riksdagens beslut om utredning år 1931 och hur riksdagen redan 1932 blev i tillfälle att fatta beslut om de bilskatter, som sedan i stort sett varit gällande, så anser sig bevillningsutskottets majoritet kunna utgå ifrån, att Kungl. Maj:t i överensstämmelse med den önskan, som uttalats av utskottets majoritet, skall göra allt för att så snart som det överhuvud taget är möjligt bringa detta spörsmål inför riksdagens avgörande i fullt utrett skick, så att det då blir möjligt att taga del av alla de faktorer, som kunna inverka på saken, och om möjligt komma till det mest rättvisa resultat, som man här kan komma till.

Jag vill, herr andre vice talman, med hänvisning till vad jag här har anfört hemställa om bifall till vad bevillningsutskottet har föreslagit.

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Jag har för min del icke så mycket att tillägga till vad herr Olsson i Gävle här har anfört. Han har, såvitt jag förstår, på ett korrekt och uttömmande sätt skildrat resonemanget i utskottet och de slutsatser, till vilka man där har kommit. Det är ju givet, att vissa intressen icke är tillfredsställda med detta utskotts betänkande. Man har haft sina särönskingar på vissa punkter, beträffande fordonsbeskattningen, beträffande gummiringsskatten och även beträffande bensinskatten, men det har ju gällt att få ihop ett såvitt möjligt enhälligt betänkande, och då har man fått kompromissa och jämka med sig.

Vad som emellertid mest gläder mig för mitt ringa vidkommande i detta

Ang. ändringar i fråga om automobilbeskattningen. (Forts.)

aktstycke är, att jag tror mig kunna konstatera, att ur detta bevillningsutskottsutlåtande talar en helt annan anda beträffande motorismen än vad man tidigare varit van att finna i utskottsutlåtanden och i riksdagens överläggningar i dessa ting. Man har nu äntligen, såvitt jag förstår, lämnat den förlagade ståndpunkt, som har betraktat bilen såsom en lyxföreteelse. Man har nu helt accepterat motorfordonet såsom ett arbetsinstrument, såsom ett viktigt verktyg i samhällslivet, icke minst inom de ekonomiska delarna av detsamma. Detta är alldeles ostridigt ett väsentligt framsteg, och jag tror, att man inom motorismen ute i landet är utskottet synnerligen tacksam för den positiva inställning till spørsmålet, som talar ur utskottsutlåtandet.

För övrigt skulle jag här vilja understryka — det har gjorts redan tidigare, men jag tror, att det bör upprepas — vad utskottet självt i sin motivering har skrivit om angelägenheten utav att denna utredning måtte komma att igångsättas inom den närmaste tiden och snarast möjligt slutföras. Här föreligger ju inom vidsträckt kretsar i motorismen, i synnerhet inom den s. k. nyttobilismen, åtskillig oro, icke minst med avseende å beskattningen. Utskottet självt har ju tagit fasta på denna oro, när det anser sig kunna skriva, att skatten å förbrukningsartiklar stundom hårt kunna drabba ägare av i yrkesmässig trafik eller eljest i intensiv drift begagnade motorfordon. Det ligger naturligtvis vikt uppå, att denna oro blir såvitt möjligt så småningom pacificerad, och det kan givetvis ske genom att denna utredning bedrivs något så när snabbt. Jag vågar alltså vädja till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, om det nu är han, som kommer att handlägga detta ärende i fortsättningen — det kan jag icke uttala mig om — att han måtte beakta vad utskottet har skrivit om skyndsamheten.

Härtill skulle jag för egen del vilja knyta en anspråkslös förhoppning om att denna utredning måtte ges en allsidig karaktär. Vi ha i annat sammanhang här i kammaren haft tillfälle observera, att en viss utredning icke har skett på sådant sätt, att riksdagens krav ha blivit riktigt tillgodosedda. Jag tror, att det ligger vikt uppå, att denna utredning blir allsidig såtillvida icke minst, att motorismen får en otvetydig representation, så att den blir i tillfälle att under förbindande former ge sin mening till känna.

Med dessa ord, herr andre vice talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Strindlund: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten, men jag skulle vilja till bevillningsutskottets ärade talesman få rikta en fråga. Han var intresserad av att en utredning främst skulle ske i vad mån man skulle kunna ersätta en del av vägskattemedlen med bilskattemedel. Jag håller med honom om att det kan vara önskvärt att få den utredningen verkställd. Jag skulle emellertid vilja veta vad utskottet har tänkt sig i fråga om användandet av de överskottsmedel, som nu uppstå på bilskattemedlen, under tiden till dess en sådan utredning hinner bli verkställd.

Herr Lundell: Herr talman! Jag skulle vilja börja med att säga till herr Hagberg i Malmö, min ärade partikamrat, och som jag vet mycket motorintresserad partikamrat, att jag tycker, att han nog läser fram ur utskottets utlåtande en positiv läggning av vidare art än som verkligen finns där. Jag har för min del icke kunnat få en så optimistisk uppfattning av vad som sägs i detta utskottsutlåtande, som han har fått.

Herr Olsson i Gävle påstod, att jag utgick från en annan utgångspunkt än han. Han menade, att jag utgår från den uppfattningen, att bilskattemedlen till fullo bestrida den andel av väghållningskostnaderna, som lämpligen

Ang. ändringar i fråga om automobilbeskattningen. (Forts.)

bör falla på motortrafiken, och det vill jag gärna medge, att jag gör. Jag sätter ganska stort värde på det utlåtande, som 1931 års väg- och brosak-kunniga avgävo år 1933, där de direkt och klart utsäga, att de anse, att motortrafiken vid den tidpunkten till fullo bestred de kostnader, som lämpligen borde falla på densamma. De sakkunniga hade i alla fall gjort en direkt teknisk utredning och en verklig beräkning av de olika posterna, vilket annars icke är så vanligt i sådana utredningar. Även om man emellertid skulle ställa sig på herr Olssons ståndpunkt, att motortrafiken icke för närvarande betalar alla de kostnader, som lämpligen borde åvila densamma, så måste man ändå konstatera, att när motortrafiken betalar 103 miljoner och vägskatterna ge 27 miljoner, så bestrida bilskattemedlen i alla fall redan nu bortåt 80 %. Antag, att de icke bestrede bara 80 % utan, som de skulle kunna, bestrede hela 100 %. Frågan gällde då, ifall herr Olsson i Gävle vill, att de skola bestrida mer än 100 %. Jag är för min del rädd för att han vill det, och att han skulle vilja använda dessa pengar till åtskilliga andra ändamål än detta avsedda. Det är på den vägen, man redan är inne, och det är det, som jag menar är så synnerligen farligt. Vi skulle i denna stund kunna bestrida alla de 100 % av vägunderhållet, om vi hade inriktat oss på den saken och icke börjat använda bilskattemedel till andra utgiftsändamål.

Herr Olsson i Gävle påpekade också, att de gamla vägskatterna voro orimliga. Ja, det är ett av de förhållanden, som man nu har börjat konstatera på socialdemokratiskt håll, sedan genom ett beslut för ett par år sedan litet mera tyngd kommit på de kommunala inkomstskattekrona. Jag vet icke, om det, innan detta skede, förekom så positiva uttalanden från socialdemokratiskt håll om att vägskatterna voro orimliga. I varje fall lämnade de väl knappast några spår i författningarna. Det restes ju för övrigt ganska mycket motstånd, när år 1933 vägfyrcarnas antal för jordbruksfastighet minskades. — Vägskatten är naturligtvis icke heller den tyngsta skatten på landsbygden. Skatten tynger ungefär lika mycket som landstingsskatten, medan den vanliga kommunalskatten på de allra flesta håll ju trycker betydligt mycket mera.

Om jag skulle säga vad den utredning, som man ju tänkt skulle sättas i gång av herr kommunikationsministern, lämpligen skulle kunna gå ut på, så har jag för min del ansett, att det icke skulle vara någon idé med en sådan förutsättningslös och allomfattande utredning, som jag dock tror åsyftas av bevillningsutskottets majoritet. En sådan utredning behövs egentligen icke, när så mycket arbete blivit gjort av 1931 års väg- och brosak-kunniga. Det bästa resultat, som man skulle kunna komma till, vore väl, om denna utredning kunde bestämma sig för, att för ett visst år skall vägväsendet hålla sig inom en viss marginal, d. v. s. man skulle få ett visst bestämt anslag, som man fick försöka hålla sig inom. Låt oss säga, att med det motorfordonsbestånd, som man nu har, man skulle ha att reda sig på 100 miljoner kronor till vägväsendet av bilskattemedel. Sedan får man naturligtvis tänka sig, att i den mån automobilismen ökar i landet, måste ett sådant belopp höjas, och att man också fastställer vissa grunder för detta, till exempel att när den samlade tjänstevikten inom landet stiger med 10 %, så måste bidraget till vägväsendet stiga, icke med 10 %, ty det behövs säkerligen icke, utan med 3 eller 4 % eller något i den stilen. Kunde man komma fram till en sådan ordning i fråga om dessa anslag, så tror jag, att det viktigaste vore vunnet, som man överhuvud taget kan vinna genom denna utredning.

Det är en sak i motionärernas yrkande, som kommit något i skymundan i detta betänkande, nämligen frågan om huruvida preferens i skatteavseende lämpligen kunde lämnas åt inom landet tillverkade motorfordon. Jag vill begagna detta

Ang. ändringar i fråga om automobilbeskattningen. (Forts.)
 tillfälle för att erinra om vikten av att även den saken toges under övervägande. Jag tror mig minnas, att denna fråga förut varit under statsmakternas behandling eller åtminstone under riksdagens behandling, såvitt jag minns rätt, på grund av en enskild motion. Saken blev emellertid då avvisad med hänvisning till handelspolitiska betänkligheter. Jag är icke alldeles övertygad om att dessa betänkligheter böra ha den tyngd, som man då uppgav. Vi ha ju ett mindre tullskydd för vår inhemska motorindustri än man har åtminstone i flera andra bilproducerande länder i Europa. Vi ha ju 15 % plus 5 % i tilläggstull, under det att, såvitt jag minns, England har 33 $\frac{1}{3}$ %. Det vore önskvärt, om den svenska bilindustrien kunde stimuleras på något ytterligare sätt, till exempel genom någon preferens i skatteavseende. Vi måste hålla i minnet, att vi här i landet ha kommit mycket långt på efterkälken i fråga om en inhemsk bilproduktion. Det finns ju länder, där detta snart sagt är det viktigaste produktionsföremålet i landets hela näringsliv, vilket ingalunda kan sägas om vårt land. För ett par dagar sedan tog jag mig för ro skull för att undersöka bilproduktionens ställning i Förenta staterna i förhållande till byggnadsindustriens. Det är kanske icke så många av herrarna, som ha funderat över den saken och liksom jag kommit fram till att med förvåning konstatera, att bilproduktionen där för närvarande torde sysselsätta flertal personer än som sysselsätts inom landets hela byggnadsindustri. I vårt land ha vi säkerligen icke ens kommit upp till 10 % av det läget. Man har här oerhörda områden för en utvidgning av sysselsättningsgraden för vårt folk. Jag hoppas därför, att våra statsmakter framdeles ville intaga en mindre restriktiv hållning mot bilismen än de hittills ha intagit såväl i skatteavseende som i fråga om förordningar o. dyl.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Endast ett par ord! Efter det anförande, som herr Olsson i Gävle höll, tror jag, man måste vara överens om att det har framförts så goda och starka skäl för utskottets ståndpunkt, att det ingenting återstår att säga i detta avseende.

Jag har begärt ordet endast för att säga herr Lundell, att jag tror att han är för mycket optimistisk i fråga om bilskattemedlen. Som kammarens ledamöter kanske erinra sig, kom från statsutskottet (fjärde avdelningen) i fjol ett förslag med beräkning av betydligt ökade bilskattemedel, byggt på upplysningar som vi fått från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

Det är ju på det sättet, att om man en gång fått blodad tand, vill man gärna fortsätta. Därför ha vi också i år hört oss för, om det fanns utsikter till någon betydande stegring av bilskattemedlen utöver vad Kungl. Maj:t har beräknat, för att vi därpå skulle kunna bygga kalkyler att exempelvis använda ökade medel till bidrag åt vägunderhållet. Vi ha emellertid fått det svaret, att man icke vågade föreslå en sådan ökning. Jag har velat slå fast detta. Jag anser, att herr Lundell i sin argumentering skjutit över målet, då han räknar med att bilskattemedlen skulle springa upp med 6 å 7 miljoner kronor och håller före, att det därför icke skulle göra något, om man ginge med på hans förslag om en provisorisk sänkning av bilskatten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Eriksson** i Falun: Herr talman! Det är med anledning av herr Olssons i Gävle och herr Lundells anföranden, som jag vill säga några ord.

Herr Olsson talade om att det behövdes mera pengar för att lindra vägskatten. Jag tror icke, att herr Olsson har riktigt reda på de förslag, som Kungl. Maj:t framlagt i år, och vad fjolårets riksdag beslöt. Enligt fjol-

Ang. ändringar i fråga om automobilbeskattningen. (Forts.)

årets beslut utgår från och med i år statsbidrag till vägunderhållskostnaderna med 80 procent, medan de väghållningsskyldiga betala 20 procent. Skall det vara någon mening med att ha kommunala organisationer, som skola sköta om vägväsendet och ha beslutanderätten i sin hand, då skall väl icke staten betala alltsammans. Jag menar, att man nu är uppe vid den höga gräns, att man får överväga, om statsbidraget skall ytterligare höjas, om icke staten bör taga hand om hela vägväsendet.

När det gäller byggnadskostnaderna har Kungl. Maj:t föreslagit årets riksdag, att i fråga om enkla bygdevägar staten skall bidra med 80 procent och när det gäller allmänna landsvägar med 85 procent samt i fråga om stora riksvägar med 90 procent. Bör statsbidraget ökas mera, när det enligt detta förslag i fråga om vissa vägbyggnader når upp till 90 procent?

Vidare har det föreslagits en skatteutjämning, som skall utgå så, att om vägskatten understiger 1:50 per vägskattekrona blir det intet utjämningsbidrag, men om den överstiger 1 krona 50 öre men icke 2 kronor, skall det utgå bidrag med 35 procent, och där vägskatten går till över 2 kronor per skattekrona, där skall staten bidra med ytterligare 35 procent, så att de, som ha mer än 2 kronor i vägskatt per vägskattekrona, få statsbidrag med 70 procent på den del som överstiger 2 kronor. Jag undrar, om man kan gå mycket längre. Till mer än 3 kronor i vägskatt per vägskattekrona torde intet vägdistrikt hädanefter komma.

Jag har närmast begärt ordet för att framhålla, att när herr Lundell talar om att vi icke ha behov av mera bilskattemedel, är saken icke avgjord därmed, utan den får undersökas. Vi ha för närvarande i våra vägdistrikt en skuldbörda på omkring 35 miljoner kronor. Bortåt 30 miljoner kronor ha emellertid förskottats i avbidan på statsbidrag för vägar, vilka Kungl. Maj:t medgivit finge byggas i förskott, och dessa miljoner ligga och tynga vägdistrikten. När nu vägdistrikten få anslag, gå de icke till vägar, som skola byggas i år, utan de gå till vägar, som redan byggts, kanske för flera år sedan. Det vore mycket önskvärt, att man kunde få denna skuldbörda avlastad. Kunna vi få en ökning av bilskattemedlen, så menar jag, att de böra användas för detta ändamål. Det är angeläget ur vägdistriktens synpunkt, att staten betalar ut de bidrag, som vägdistrikten ha att fordra, och det går mycket pengar åt därtill.

Sedan resa sig även nya krav. Visserligen kan man säga, att det statsbidrag, jag här talat om, bör räcka till för vägväsendet, men hurdana äro bilismens krav? Vad kommer det för framställningar från deras organisationer? Jo, de fordra, att den och den vägen skall byggas om. De framställa i hela vårt land krav på ombyggnader av vägar, som icke äro tillräckligt bra. Sedan är det ett annat problem, som skall lösas, och det gäller de enskilda vägarna. Det börjar bli olidligt för bönderna att underhålla de enskilda vägarna, därför att bilarna köra sönder dem. Skola vi avlysa biltrafiken från de enskilda vägarna? Det är ett problem som är mycket svårt att lösa. Det kostar mycket pengar att underhålla dessa enskilda vägar, och bilismen, som förstör dem, bör också bidra till underhållet. Vidare komma städerna och kräva en större andel av bilskattemedel. De äro högröstade, men deras krav äro också befogade. Jag anser alltså, att man har god användning för pengarna, om det kunde bli ett tiotal miljoner kronor mera i bilskattemedel. Nu tror jag emellertid icke, att det blir någon större ökning i år. Men herr Lundell behöver icke vara ängslig för att pengarna icke äro behöfliga. De komma säkerligen till god användning för vägväsendet, även om de skulle inflyta i något ökad omfattning. Jag anser alltså, att det är ingen fara, om vi vänta ett år eller två år och utreda frågan. Vad innebär herr Lundells yrkande?

Ang. ändringar i fråga om automobilbeskattningen. (Forts.)

Jo, att den som har att betala 700 à 800 kronor årligen i amortering, räntor och omkostnader för en bil, får dessa kostnader sänkta med 30 à 40 kronor. Orkar han med 800 kronor, så orkar han nog också med detta belopp under tiden, som den av utskottet föreslagna utredningen utföres.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag vill starkt understryka, att herr Lundell, som han själv nyss erkände, byggt sitt ståndpunktstagande helt och hållet på 1931 års väg- och brosakunniga. Vad som därefter förekommit, yttrandet år 1935 av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och det yttrande, som avgivits av 1936 års trafiksakkunniga, det utelämnar herr Lundell helt och hållet. Jag skulle i detta sammanhang också vilja peka på, att vad som här är ett faktum, vilket utskottet understryker, det är ju, att utvecklingen av lastbilstrafiken och omnibustrafiken går i sådant takt, att underlaget till vägarna icke håller utan att vägarna måste ombyggas. Det är just synpunkter, som framhållits från de håll, där man underkastat 1931 års utredning kritik.

Gentemot den siste ärade talaren vill jag säga, att senare delen av hans anförande understryker med verklig styrka just de synpunkter, som bevillningsutskottet lagt på saken. Man kan naturligtvis tvista om de 20 procenten, de som utgöra 26 miljoner kronor i runt tal, äro en för stor eller en för liten del. Det är detta, som bevillningsutskottet anser böra undersökas, och ställningstagande i saken bör icke äga rum, förrän undersökningen föreligger fullt klar.

Sedan skulle jag vilja giva ett svar till herr Lundell, då han gentemot mig säger, att han icke förut märkt, att vi haft sådant intresse för vägs-katten och bibehållande av motorskatterna. Jag vet inte, om herr Lundell följt med dessa ting från 1922 till 1933, när han tog plats här i kammaren, eller till 1936, då han tog plats i bevillningsutskottet. Skulle jag använda samma sorts argumentation som herr Lundell, skulle jag svara på det sättet, att jag har knappt märkt från landsbygden något egentligt intresse att sänka skatterna på motorismen, förrän den förändringen skett, att skattebördan blivit starkt överflyttad på inkomsttagarna.

Till herr Strindlund skulle jag slutligen vilja säga, att jag hade hoppats att icke behöva giva den upplysningen till en ledamot av statsutskottet, att det icke ankommer på bevillningsutskottet att anvisa, huru användningen av överskottsmedel, om sådana finnas, skall ske. *Avvägningen* av nya skatter tillkommer bevillningsutskottet, men *användningen* av redan fastställda skatter tillkommer däremot icke bevillningsutskottet.

Herr **Lundell**: Herr talman! På de ord, som riktats till mig av herr Anderson i Råstock, har jag icke så mycket att svara, därför att han icke närmare preciserat vilket budgetår det gällde, när man förfrågade sig, om man hade att räkna med ökade inkomster av bilskattemedlen, och myndigheterna svarade, att de icke kunde ställa några sådana i utsikt. För det nu löpande budgetåret beräknades bilskattemedlen ursprungligen giva 85 miljoner kronor. Detta belopp höjdes i riksstaten till 88 miljoner kronor och beräknades i årets finansplan officiellt till 100 miljoner kronor. Jag får säga, att herr Anderson i Råstock har ganska stora anspråk, om han begär en ytterligare ökning och att det alltså skall flyta in mer än dessa 15 miljoner kronor utöver vad som ursprungligen förutsattes i budgetplanen. Det kanske det gör. Det är för tidigt att nu döma härom. Det kan komma in något mer än 100 miljoner kronor. På den punkten vill jag icke uttala mig med bestämdhet. Men när

Ang. ändringar i fråga om automobilbeskattningen. (Forts.)

det gäller det nya budgetåret, med vilket statsutskottet huvudsakligen sysslar, d. v. s. budgetåret 1936/1937, för vilket budgetår man räknat med 103 miljoner kronor, är jag ganska säker på att det kommer att flyta in rätt mycket mer än dessa 103 miljoner kronor. Jag får det bestämda intrycket, när jag ser på importsiffrorna och konstaterar den stora omsättningen på bilmarknaden och att folk, som förut icke ansett sig ha råd att köpa bilar, nu skaffa sig sådana.

Sedan vänder jag mig till herr Eriksson i Falun. Han ansåg, att bilismen ställer rätt stora krav på vägarna och att man direkt kommer fram med ökade fordringar. Det kan ju hända, att detta förekommer, men jag vill säga, att också motsatsen inträffar, nämligen att man från motorismens håll tycker, att det bygges en hel del vägar, vilka man kostar på för mycket. Det är t. ex. icke något intresse för bilismen, att alla vägar skola vara spikraka. De kostnader, som vägväsendet på detta sätt ådrar sig, bör motorismen icke debiteras för. Där talar man ofta om onödig lyx. Jag vill påpeka, att riksdagens revisorer ett eller flera år pekat på denna onödiga lyx i fråga om vägväsendet, utan att det, såvitt jag vet, lett till någon åtgärd.

Herr Eriksson i Falun ansåg vidare, om jag uppfattade honom rätt — jag hörde icke allt, vad han sade — att de som ha råd att köpa bilar, också ha råd att lägga ned de 30 å 40 kronor mera, som det här är fråga om att taga bort genom en direkt sänkning av skatten. Så kan det se ut i fråga om dem, som köpa nya bilar. För dem betyder det kanske icke så mycket. Men vi ha en betydande omsättning av gamla bilar. Det är massor av småfolk, som skaffa sig bilar för 400 å 500 kronor. Där väger fordonsskatten åtskilligt i jämförelse med fordonets eget pris. De ha dessutom tungan av den obligatoriska trafikförsäkringen. De få betala kanske 98 kronor i fordonsskatt och ungefär lika mycket i obligatorisk trafikförsäkring om året på de fordon, som de köpa för 400 å 500 kronor. Det är ganska orimliga proportioner, och det är något, som man ofta hör folk på landsbygden anmärka på, särskilt mindre hantverkare, som köpa en bil för att utvidga den rayon, inom vilken de kunna taga arbete. För dem betyder en minskning på 30 å 40 kronor om året rätt så mycket.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Olofsson i Digernäs: Herr talman! Blott några få ord! Man kan ju icke rimligen tala om att man icke behöver pengar till vägbyggnader. Jag tillhör en kommun, där man i flera år verkat för att få en väg ombyggd. Det hänger bara på att det kostar mycket pengar. Nu behöver man mycket pengar för att få våra vägar i stånd.

Orättvisan i fråga om beskattningen ligger enligt min mening däri, att man betalar fast skatt efter bilarnas vikt och därvid betalar lika stor skatt för den bil, som går i daglig trafik, och för den, som kanske bara går några gånger i veckan. Det är där, orättvisan mest ligger. Lägg gärna skatt på både bensen och gummi, men utmät den icke efter själva bilens tyngd, ty den skatten blir orättvis. Den som har en bil, med vilken han kör till staden eller till närmaste järnvägsstation någon gång i veckan, får betala samma skatt som den, som begagnar sin bil snart sagt ideligen. Den skatten är enligt min mening orättvis, men den skatt, som utgår på bensinförbrukningen och slitningen av ringarna, utgöres i proportion till hur bilen användes, och den blir mera rättvis än den fasta skatten. Jag tror, att det är nödvändigt att utreda den saken, men man får icke dröja för länge, utan utredningen bör ske så snart som möjligt.

Ang. ändringar i fråga om automobilbeskattningen. (Forts.)

Herr **Anderson** i Råstock: Jag skall försöka uttrycka mig klarare. Vi hava i statsutskottets fjärde avdelning till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen riktat frågan, huruvida vi kunna räkna med att belopp utöver beräknade 103 miljoner inflyta nästa budgetår. På den frågan hava vi fått nej som svar.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr vice talman! När jag fick se utskottets utlåtande, fann jag, att det innehöll alla de synpunkter, som man har att göra med, när man kommer in på denna automobilbeskattning och får med vägfrågorna att göra. Jag får säga för egen del, att jag anser, att skatten är för närvarande ganska hög och betungande. Det vore lyckligt, om man småningom kunde komma ned till att beskära densamma och sålunda giva detta nya trafikmedel större möjligheter. Men jag har den uppfattningen, att det ännu återstår ofantligt mycket att göra både i fråga om anläggande av nya vägar och underhåll av de befintliga, så att vi trots den utredning, som vi hoppas på och som utskottet här föreslagit, få vänta på en sänkning. Jag har tillåtit mig i år att framlägga en motion och peka på ett spörsmål. Det gäller de fall, då befolkningen just på grund av bilismen och bilarnas tillkomst fått avsevärt försvårade förhållanden och sina vägbördor mångdubblade utan att kunna få ett enda öres bidrag, nämligen till de enskilda vägarna.

Utskottet, som har behandlat denna fråga, har gjort ett mycket välvilligt uttalande och hänvisat till pågående utredning. Jag hoppas, att detta problem i den utredning, som här kommer till stånd, också vinner tillräckligt beaktande. Det är en orättvisa, som drabbar stora delar av befolkningen, som är bosatt vid de enskilda vägar, som trafikeras av bilarna, men som icke kan få bidrag till underhållet av dessa vägar. Först när en sådan hjälp kunnat lämnas dessa väghållare, först då tycker jag, att man bör tala om minskning av automobilskatten.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till den av herr Lundell avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. m. Härfå upptogs till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av framställningar angående pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda eller förut anställda personer m. m.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 6, angående pension åt förre fortifikationsarbetsförmannen L. V. Sundström.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 345, hade herr *Meyerhöffer* föreslagit, att riksdagen ville besluta, att förre fortifikationsarbetsförmannen i Boden Leo Vilhelm Sundström måtte tillerkännas en årlig pension av 792 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid denna punkt hade reservation anmälts av herr *Lovén*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av förevarande motion,

'Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer
m. m. (Forts.)

mätte medgiva, att Sundström finge från och med den 1 januari 1936 under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 504 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Lovén: Herr talman! Det är kanske en viss risk att begära ordet i denna kammare, då man tillhör bankoutskottet. Ty även om man yttrar sig mycket sällan och i varje fall oftast mycket kort, så har man ändock lyckats komma in i denna kammares protokoll som ett avskräckande exempel på den, som är med och förlänger riksdagens arbete. Jag undrar, om icke konstitutionsutskottets vice ordförande och högerpartiledaren i denna kammare skulle kunnat finna något annat tillfälle att göra anmärkningar på dem, som förlänga riksdagens arbete. Jag tänker i första hand på den timslånga debatt, som fördes av en av högerns ledamöter i konstitutionsutskottet om något analyserande av någon salva, som var inköpt på något skönhetsinstitut. Det kunna de herrarna skriva sig till minnes, när de anklaga mig och en kamrat i denna kammare för att försena riksdagens arbete. Jag var icke inne, herr talman, så att jag kunde ej svara, då detta yttrande fälldes. Jag passar därför på tillfället att säga detta nu.

Beträffande föreliggande motion om pension åt Sundström behandlades den i fjol i kammaren och avslogs, medan en annan likartad framställning om pension åt banarbetaren Eriksson med 504 kronor bifölls. Man har visserligen sagt från majoritetens sida i utskottet, att riksdagens beslut i fjol om pension till Eriksson berodde på en »sinkadus». Men ett faktum är att Eriksson och Sundström haft samma slags arbete, samma längd i arbetstid, Eriksson 20 år, Sundström 19½ år, samma ålder — Eriksson, som fick pension, är 4 dagar äldre än Sundström — och båda arbeta på samma plats, båda bo på samma plats. Men den ene fick en pension på 504 kronor och den andre ingenting! Då förstår man, att man på denna plats undrar, vad det är för rättvisa, som skipas i fråga om pensioner i riksdagen. Förhållandena äro i stort sett desamma beträffande Eriksson, som fick pension i fjol, och Sundström. Att de blivit olika behandlade, tror jag beror närmast därpå, att Eriksson likställdes i någon mån med ban- och järnvägsarbetare, medan Sundström kommit att jämföras med vissa fortifikationsarbetare. Det föreligger emellertid en sådan rättvisa i att Sundström också får sin lilla pension på 504 kronor, att jag vädjar till andra kammaren att i år reparera det misstag, som begicks i fjol.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottets utlåtande på denna punkt fogade reservationen.

Under detta yttrande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna.

Herr Leffler: Herr talman! Det är naturligtvis fullkomligt riktigt som herr Lovén säger, att dessa två personer i fråga om tjänsteförhållanden kunna jämföras och att skillnaden dem emellan är relativt obetydlig. Det är även sant, att man inom utskottet vid behandlingen av denna motion har konstaterat, att utskottets förslag beträffande Eriksson tillkom på grund av misstag. Här gäller det alltså en person, som för tolv år sedan vid knappt fyllda 49 års ålder frivilligt avgick från sin tjänst. Det har icke tidigare förekommit, att riksdagen beviljat pension till någon sådan men väl, när avgången ägt rum

Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. m. (Forts.)

på grund av sjukdom. Principen har alltid varit, att en person, som skall bliva pensionerad, måste först och främst hava uppnått pensionsåldern och vidare hava varit i tjänst vid pensionsålderns inträde. Detta har icke varit förhållandet här. Denne man avgick som sagt vid 49 års ålder för tolv år sedan.

Inom utskottet hade man att överväga, hur man skulle ställa sig till frågan. Vi hade klart för oss, att misstag begåtts förra året. Då gällde det att taga ståndpunkt till frågan, om man skulle fortsätta att begå misstag eller rätta till det. Majoriteten var av den uppfattningen, att då nu ett misstag begåtts var det icke rätt mot många andra, som vore i samma situation, att fortsätta därmed, utan man borde göra en rättelse. Detta har utskottet tillåtit sig göra.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag ber även att få tillägga, att första kammaren följt utskottet.

Herr Meyerhöffer: Herr talman! Jag tar till orda helt kort i denna fråga, som ju utförligt debatterats även i första kammaren. Jag kan relatera litet grand, hur denna motion kommit till. Av en person, som är mycket intresserad av riksdagsarbetet, blev jag i min hemstad uppsökt i fjol. Det är en person, som icke kan rubriceras som nazist eller halvnazist utan som har ett utpräglat intresse för, hur vår nuvarande riksdag arbetar. Han sade: »Nog göres det anmärkningar här och var på riksdagens arbete. Men när det går till som i detta fall, att två personer på samma plats, som måst sluta sitt arbete samma dag, därför att arbetena vid Bodens fästning voro färdiga, och när det är 3—4 dagars åldersskillnad mellan dem och arbetstiden är densamma för bägge, varpå beror då denna olika behandling? Beror det på», frågade han, »vem som motionerar, när den ene fick och den andre icke fick pension?» Jag lugnade honom och sade, att det är naturligtvis beroende på sådana saker, som alltid förekomma i det mänskliga livet, att det fogat sig så, att man gör misstag. Men kommer det till riksdagens kännedom, att av två personer, som på grund av att riksdagen upphört att bevilja medel till Bodens fästning måst sluta sin anställning, den ene fått pension men icke den andre, så är man säkert villig, sade jag, att rätta till den saken. Jag är väl undermåttad om, att det är ett flertal inom bankoutskottet, som företrätt och anfört dessa synpunkter. Man måste säga, att belackarna få vatten på sin kvarn, när man på en plats åstadkommer ett bedömande av den art, som från Boden gjorts i den fråga, som här föreligger.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Lovén: Herr talman! I anledning av den ärade vice ordförandens i bankoutskottet anförande vill jag säga, att den, som fick pension i fjol, avgick vid 49 års ålder. Sundström avgick också vid 49 års ålder. Han var fyra dagar yngre än den andre, Eriksson. Men dessa fyra dagar uppvägas av att Sundström var förman och hade högre befattning än Eriksson.

Beträffande herr Lefflers omnämnande av voteringen i första kammaren vill jag säga, att det var med mycket liten majoritet som kammaren avslog reservationen. Därför kan andra kammaren rätta till detta genom att bifalla reservationen och i den gemensamma voteringen giva denne man hans rätt.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels

Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer
m. m. (Forts.)

ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Lovén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 6 av utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för nejpropositionen, vadan kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkten 7, angående pension åt förre tygvaktaren J. E. Å:son Strahl.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 466, hade herr Lovén föreslagit, att riksdagen måtte bevilja förre tygvaktaren Johan Edvin Åkesson Strahl en årlig pension med så stort belopp, som vanligen brukade förekomma i dylika fall.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Häremot hade reservation avgivits av *motionären*, som hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte medgiva, att Strahl finge från och med den 1 januari 1936 under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 312 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Lovén: Herr talman! Med stöd av vad arméförvaltningens artilleri- och civila departement anfört i detta ärende ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Leffler: Herr talman! I denna fråga gäller det, som i så många andra, att man måste hålla sig till vissa principer och icke springa ifrån dessa. Denne man är icke berättigad till pension enligt arbetarpensionsreglementena. Han har avgått vid 50 års ålder. Herr Lovén har visserligen framhållit, att arméförvaltningens artilleri- och civila departement tillstyrkt motionen. Men statskontoret har tillkännagivit motsatt mening. Ett bifall till motionen skulle otvivelaktigt medföra en hel del konsekvenser, som äro ganska svåra att överblicka. Dessa skäl hava varit avgörande för utskottet vid dess ställningstagande.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå

Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. m. (Forts.)
samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkten 8, angående pension åt förre faktoriarbetaren A. R. Pettersson.

I en inom andra kammaren av herr *Lundbom* väckt motion, nr 340, hade föreslagits, att riksdagen måtte bevilja förre faktoriarbetaren Axel Robert Pettersson ett årligt understöd av 480 kronor att utgå från och med innevarande års början.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade emellertid vid denna punkt anmälts av herr *Laurén*, som yrkat, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte medgiva, att Pettersson finge från och med den 1 januari 1936 under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 480 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs, och yttrade därvid:

Herr Laurén: Herr talman! Utskottet har här som anledning till sitt avstyrkande utlåtande sagt, att Petterssons tjänstetid har icke varit fullt 15 år, då han avgått från sin befattning vid Karl Gustafs stads gevärsfaktori. Jag reserverade mig därför, att denna avgång icke var frivillig. Han hade varit anställd tidigare. Då fick han sluta på grund av brist på arbete. Den andra gången han anställdes, var förhållandet detsamma. Han har icke frivilligt avgått utan på grund av arbetsbrist. I det senare betyget står detta även framhållet.

När Pettersson slutade, hade han ett kapital på omkring 2,000 kronor. Han köpte ett litet hemman och försörjde sig och familjen så gott han kunde. Men när barnen växt till, var denna förvärvskälla icke tillräcklig, utan barnen flyttade då ifrån honom och togo anställning på andra platser inom Eskilstuna. När han sedan blev äldre och sjuklig, kunde han icke ensam sköta hemmansdelen. Han måste sälja den. Han fick sina 2,000 kronor tillbaka. På dessa 2,000 kronor hava han och hustrun hittills levt. Nu äro pengarna slut, och den hjälp, som hustrun kan skaffa, är icke stor. Men makarna hava sökt draga sig fram så gott de kunnat. Nu måste de antagligen anlita fattigvården. Jag känner Pettersson mycket väl och hans anställning vid gevärsfaktoret, och jag vet, att de uppgifter, som lämnats i motionen, också äro riktiga. Jag vill tillägga, att om han nu skulle avgått från gevärsfaktoret efter så lång tids tjänst, skulle han enligt nuvarande bestämmelser ha fått en pension av omkring 600 kronor utan att behöva gå till riksdagen. Då han lider nöd, kan man säga, eller åtminstone befinner sig i mycket små omständigheter, har jag icke tvekat att reservera mig mot utskottets beslut. Jag hemställer till andra kammaren, att den i detta fall måtte bevilja pensionen, då han som sagt, icke avgått frivilligt från sin tjänst. Det har givit mig anledning att göra detta yrkande.

Med herr *Laurén* förenade sig herrar *Elmroth* och *Lundbom*.

Herr Leffler: Herr talman! Det är alltid så, att de motioner, som komma till bankoutskottet rörande pension åt olika personer, avse, att skaffa hjälp till dessa. Det är utgångsläget, att alla äro mer eller mindre i behövande om-

Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer
m. m. (Forts.)

ständigheter. Det är naturligtvis även förhållandet med denne man. Jag tillåter mig påpeka, att utskottet beträffande denna fråga varit fullständigt enhälligt i sitt beslut med undantag av herr Laurén. Jag tillåter mig även påpeka, att det är riktigt, som herr Laurén säger, att han kanske delvis tvangs av omständigheterna att lämna sin plats och icke gjorde det frivilligt. Men det är en anställningstid av endast 15 år och så långt tillbaka i tiden som 18 år, då det inträffade. Jag frågar: Var skall man draga gränsen för att bevilja pensioner, om man skall gå in för denna pension? Jag undrar, om andra kammaren är beredd att taga alla konsekvenser.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Laurén: Gentemot utskottets ärade vice ordförande ber jag få erinra, att kammaren alldeles nyss beviljade pension till en person, som slutade vid samma tid. Han hade haft anställning till 1922 och var mycket yngre än den det här är fråga om. Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl av herr Laurén, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 8 av utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

• Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes.

Därvid avgåvos 62 ja och 56 nej, varjämte 28 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 9—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14, angående pension åt t. f. landsfogden A. J. A. Jacobson.

I en den 14 februari 1936 dagtecknad proposition, nr 92, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, i punkten 4 föreslagit riksdagen medgiva, att t. f. landsfogden i Hallands län Anton Johan Arvid Jacobson finge från och med månaden näst efter den, varunder han frånträdde förordnandet

Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. m. (Forts.)

såsom landsfogde, under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 2,700 kronor.

Utskottets hemställde, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade emellertid avgivits av herrar *Akerberg, Lindgren, Ehrnberg, Leffler* och *Carleson*, vilka inom utskottet yrkat, att utskottet skulle tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr Leffler: Herr talman! Denna fråga var föremål för riksdagens prövning förra året, och då blev framställningen avslagen av båda kamrarna med bl. a. den motiveringen, att man icke var övertygad om, att den sjukdom, som mannen i fråga lider av, icke var självförvållad. Då denna fråga i år återkommer, framgår det tydligt av de handlingar, som åtfölja den kungliga propositionen, att denna sjukdom icke har kunnat anses vara självförvållad. Medicinalstyrelsens rättspsykiatriska nämnd säger nämligen i sitt utlåtande, att den sjukdom, varav Jacobson lider, enligt gängse medicinsk åskådning icke kan anses såsom självförvållad. De skäl, som förra året anfördes av riksdagen, ha alltså i den delen bortfallit.

Vidare finns ett intyg från professor Sjöbring, av vilket man finner, att mannen i fråga lider av s. k. dementia paralytica. Detta är en sjukdom, som är synnerligen hemsk och lömsk. En människa kan gå och bära på denna sjukdom i årtal, innan den bryter fram, och en människa kan under denna tid göra sig skyldig till åtskilliga egendomliga handlingar, som man knappast kan anse, att en klok och förständig människa kan göra sig skyldig till. Så tycks vara förhållandet med denne man. Och när man nu kan konstatera, att han lider av denna sjukdom, dementia paralytica, som blivit akut och brutit ut, så finner man däri en naturlig förklaring till varför han handlat så, som han gjort under de gångna åren. Det kan heller icke gärna anses annat, än att det är denna sjukdom, som är skulden till att hans handlingssätt varit sådant, som det varit. Man vill naturligtvis icke på något sätt försvara ett dylikt uppträdande, därest man icke finner en sådan förklaring som denna.

Han har ju varit extra i tjänsten. Hade han varit anställd som ordinarie, hade han på grund av denna sin sjukdom utan vidare blivit pensionerad av staten, och frågan om pension till honom hade då icke behövt föreläggas riksdagen. Första kammaren har också tagit all hänsyn till det nya läge, som frågan kommit i, och med överväldigande majoritet i dag på förmiddagen beviljat den pension, som Kungl. Maj:t föreslagit, och som reservanterna hava tillstyrkt.

Då nu frågan är så ömtålig och tråkig att över huvud debattera, skall jag med denna motivering tillåta mig yrka bifall till reservationen.

Herr Andersson i Falkenberg: Herr talman! Jag måste säga, att jag hade ju icke väntat, att det på denna punkt skulle komma fram någon reservation från bankoutskottet, ty alla de upplysningar om ifrågavarande person, som framkommo i utskottet rörande hans förhållande i tjänsten under den tid, han innehåft landsfogdetjänsten i Hallands län, vore av den beskaffenhet, att man icke kunde tänka sig, att någon skulle vilja försvara, att staten i ett fall som detta skulle träda in för att bevilja pension.

Jag vill erinra om att riksdagen nyligen på framställning av Kungl. Maj:t

Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer
m. m. (Forts.)

fattat beslut rörande en gammal bestämmelse, som funnits i fråga om pensionering av gamla soldater. Bestämmelsen innehöll, att om en dylik någon gång under sin tjänstgöring, kanske i sin ungdom, begått något felsteg av något slag, så skulle detta vara ett hinder för att tilldela honom pension. Denna bestämmelse har riksdagen i år avskaffat, men den har stått kvar ända tills nu. Nu ifrågasättes här, att riksdagen skulle gå in för att bevilja pension till en person, som icke haft någon ordinarie tjänst, och som under största delen av den tid, han haft sin tjänstgöring förlagd till Hallands län, har misskött sin tjänst på ett sådant sätt, att det rent av har upprört rättskänslan inom länet. Jag kan icke här draga fram — och skall icke heller göra det — varken allt eller hälften eller ens tiondelen av allt det anmärkningsvärda, som denne person under sin tjänstgöring gjort sig skyldig till. Men hans förseelser äro av den beskaffenhet, att om riksdagen här skulle gå in för att lämna pension åt mannen i fråga, så skulle rättskänslan hos den stora, breda massan av folket inom den del av länet, som känner till hans tjänstgöringsförhållanden, livligt reagera. Det finns ingen möjlighet att offentligt taga i försvar ett sådant handlingssätt. Här väger riksdagen kronor och ören, då det gäller gamla utslitna arbetare, som under ett livs långa tjänstgöring utfört ett pliktroget arbete, och det skall i allmänhet vilja mycket till för att man skall gå in för att bevilja dem någon pension. Men här ifrågasätter man ett rakt motsatt förfaringsätt, nämligen att riksdagen skulle bevilja pension åt en person, som under huvudsakliga delen av den tid, han haft sin tjänstgöring förlagd till Hallands län, har misskött sin tjänst. Han har genom det sätt, varpå han skött denna tjänst, förorsakat vissa förhållanden i det rättsliga förfarandet, som äro av rent upprörande natur, och som man icke här kan gå in för att försvara.

Nu söka utskottsreservanterna här skydd bakom ett läkarintyg, som föreligger, och framhålla, att sjukdom skulle vara orsaken till att denne man icke kunnat vara herre över sina handlingar. Jag vill erinra om, att detta läkarintyg icke fanns föregående år. Jag vill vidare erinra om, att personen ifråga under, som jag förut sagt, huvudsakliga delen av sin tjänstetid misskött sig. Det är sålunda icke endast under de senare åren, som detta förekommit. Detta läkarintyg gör därför för mig varken från eller till, när det gäller att bedöma, huruvida man skall bevilja pension. Jag förstår till fullo den godhjärtenhet, som gjort, att finansministern, när han fått en förnyad framställning från länsstyrelsen, ansett det vara sin plikt att bära fram förslaget till riksdagen. Men jag har den bestämda uppfattningen, att riksdagen gör finansministern den största tjänsten genom att avslå denna framställning.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr *Westman* instämde häruti.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag förmodar, det får bli min egen sak att bedöma, på vad sätt kammaren gör mig den bästa tjänsten. De fakta, om vilka herr Andersson i Falkenberg erinrade, ha icke varit okända i finansdepartementet, och de voro icke heller okända i första kammaren, som tvärt emot det goda exempel, som herr Andersson givit här i andra kammaren, mycket utförligt sysslade med att framlägga de personliga förhållanden, som herr Andersson endast anspelat på.

Jag förstår innerligt väl den rent personliga reaktion, som inträder, när man finner, att en statens tjänsteman efter nära tjugårig tid, under vilken han, såvitt man kan förstå, mycket illa har skött sin tjänst, skall belönas, som det heter, med pension. Men det finns en skillnad, som vi icke kunna komma ifrån,

Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. m. (Forts.)

mellan de i staten tjänst anställda och, jag vill nästan säga den överväldigande delen av alla medborgare, nämligen att i statens tjänst anställda ha dels vissa lagliga och dels vissa av praxis utbildade krav på staten. Detsamma som herr Andersson i Falkenberg nyss yttrat kunde mycket väl ha gällt en tjänsteman, som hade haft den lagliga rätt till pension, att det icke varit möjligt för någon riksdag, huru upprörd den än varit, att beröva honom denna, så länge icke de förmän, som han haft att göra med i tjänsten, funnit sådana förhållanden föreligga, att han blivit skild från tjänsten. Nu är det på det sättet, att denne tjänsteman är extra ordinarie. Men det finns en lång praxis, som har medfört, att man efter ett visst antal års tjänst anser moralisk skyldighet för arbetsgivaren föreligga att pensionera tjänstemannen. Vad som här anförts är i grund och botten icke någon invändning mot att han får pension, utan det är en invändning emot att han fått stanna så länge i tjänst, att han har de formella meriterna för att få pension.

Man kan naturligtvis såsom herr Andersson i Falkenberg säga, att det där betyget om sjukdom kan icke spela någon särskilt stor roll. Ja, om man vill spela på känsloträngarna, såsom herr Andersson i Falkenberg gör, då han talar om känslorna bland befolkningen i provinsen, så skulle det naturligtvis också vara möjligt att spela på känsloträngarna i den riktningen, att man talar om en olycklig människa, som under en lång följd av år på grund av sjukdom varit oförmögen att vara herre över sig själv. Problemet måste till sist bli det, huruvida denna olyckliga människa, då han kommit till det stadium, att han icke kan fullgöra sin tjänst och försörja sig själv, skall falla tillbaka på den kommun han tillhör, eller om staten som arbetsgivare skall säga: vi ha låtit honom stanna kvar så länge, att vi icke kunna undandraga oss att under den kanske korta tid av sitt liv, som han kan ha kvar, också se till, att han får sin försörjning på statens bekostnad.

Det förelåg vid förra årets riksdag icke något intyg om att hans handlingar skulle ha varit beroende på denna sjukdom. Nu föreligger detta intyg, och alltså har den grund, på vilken andra kammaren ställde sig förra året, blivit undanröjd. Jag tror, att om man vill se saken så, som man här i denna kammaré måste se den, se den i stort, se den som ett uttryck för en konsekvent tillämpning av de regler, som staten tillämpar för sina tjänare, så kan man icke komma till annat resultat än det, som vi inom finansdepartementet kommit till. Vi ha, som jag började med, icke varit okunniga om allt, som kan sägas emot detta förslag. Jag har själv icke varit okunnig om något av vad herr Andersson i Falkenberg och andra från provinsen skulle kunna säga i detta fall. Men jag har, då jag vägt det ena emot det andra, icke kunnat underlåta att anse, att de starkare skälen vila på den sida, som vunnit första kammarens bifall, vilka skäl jag hoppas, att även andra kammaren skall böja sig för.

Herr Lovén: Herr talman! Jag nödgas besvara kammaren med några ord till. Man vet, att statsrådet lagt sig i selen för sin proposition, och det är ju icke att undra på, att finansministern söker försvara sitt förslag. Men jag skulle vilja citera när Leffler säger: Vart skall det bära hän, om riksdagen skall bevilja sådana pensioner som den, till en arbetare, som icke riktigt fyller måttet? Jag frågar andra kammaren: Vart bär det hän, om vi skola pensionera en man, som skött sin tjänst på det sätt, som herr Andersson i Falkenberg antydningssvis velat låta kammaren förstå? Den sjukdom, som mannen lider av, har ju i utskottsutlåtandet angivits med sitt latinska namn, men man har sagt mig från kompetent håll, att det är syfilis. Nu säger man här, att

Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer
m. m. (Forts.)

denna sjukdom skulle varit anledningen till att han gått omkring och varit berusad och även gjort sig skyldig till fylleri i tjänsten. Man kan hitta på mycket underligt här i världen för att främja sina saker. Jag såg en gång i en tidning en uppgift om en ung man med ett bekant namn, som blivit tagen av polisen på Birger Jarlsgatan i Stockholm och därvid gjort våldsamt motstånd. Och detta hade berott på ett *patologiskt rus!* Men om polisen tar en kolarbetare på Skeppsbron och dömer honom för fylleri, så är det icke något patologiskt rus; det är ingenting annat än en vanlig bondfylla, som det heter på vulgärt språk. Man kan hitta på mycket underligt i sådana här fall.

Herr Andersson i Falkenberg omnämnde, att bestämmelserna angående för pension erforderliga meriter beträffande sjömän vid flottan blivit ändrade genom en proposition i år. Jag påminner mig med anledning därav en begäran om pension för en sjöman vid flottan, vilken icke hade »redligt och väl» skött sin befattning. Han hade nämligen för fyrtio år sedan, som ung pojke alltså, gått i land och blivit berusad och därefter gått ombord i detta tillstånd. Med anledning därav skulle han icke få någon pension. Det gick så långt, att stationsbefälet hos Kungl. Maj:t hemställde om ändring i detta avseende; och det blev en ändring. En annan gång, då det var fråga om pension åt en flottist, snokade man i papperen och fick fram, att denne en gång hade rymt från ett flottans fartyg men blivit insatt i tjänst igen. Med anledning därav kunde den mannen icke få pension — alltså därför att han rymt en gång i unga dar.

Statsrådet säger, att här föreliggande omständigheter icke voro okända, och att det här gäller en olycklig man, och att det fel, som är begånget, egentligen är det, att K. B. icke avskedat mannen. Men detta fel behöver icke göras ännu större genom att pensionera honom med 2,700 kronor. Om en extra ordinarie stationskarl vid statens järnvägar eller en extra brevbärare vid posten, som icke är pensionsberättigad, går och super sig full gång på gång i tjänsten, så är det icke en sådan sak, att den faller under allmän åklagare, och han kan icke komma att stå inför domstol och kanske ramla omkull där, så att han får transporterats ut. Och tror någon, att den mannen, om han sköter sig så, får pension? Han är icke berättigad till det. Försök sedan säga, att det är en olycklig människa, som kanske fått denna här omnämnda sjukdom, som utskrivs på latin i utskottets utlåtande, och att det är detta som gjort, att han blivit så fallen för att bli berusad, och att han därför borde få pension. Det går inte!

Det lämnades i utskottet av herr Andersson i Falkenberg åtskilliga fler detaljer, men vi skola icke, som herr Andersson framhöll, draga in dessa i protokollet. För att skaffa mig ännu mera förvissning skrev jag emellertid till några mera bemärkta personer i Halmstad och frågade, om de ville ge mig ett auktoritativt utlåtande, huruvida det vore lämpligt att pensionera honom. Från en av dem jag tillskrev erhöll jag i brev bl. a. följande upplysning: »Efter en mycket graverande anmälan mot J. av en kriminalkonstapel Friberg — händelsen återgavs i tidningarna här — kände J. marken bränna under sina fötter, och han kom då underfund med att han var sjuk.» När denna anmälan — en mycket graverande historia för en landsfogde — gjordes av en kriminalkonstapel, fann man, att denna sjukdom dugde att taga fram. Och sedan dess har han, såvitt det är mig bekant, icke uppehållit tjänsten men åtnjutit statsavlönning under hela den tid, han gått och varit sjukledig. Men — också såvitt jag vet — skulle detta taga slut den 1 juli. Då skulle förordnandet för honom såsom extra landsfogde utgå, och sedan skulle pensionen taga vid.

Jag tror icke, man får lov att göra på det sättet, ty det skulle bliva en blånage för riksdagen. Ja, det skulle säkert bli betecknat med ännu starkare

Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. m. (Forts.)
ord, om riksdagen gick denna regeringens begäran om pension till mötes. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag besvärar kammaren i denna debatt, men jag måste göra det därför att jag tycker att det resonemang som förts av herr Andersson i Falkenberg och herr Lovén icke är riktigt rätt och icke följer rättvisans principer på någon punkt. Jag måste för det första säga, att en dom sådan som herr Lovén vill att riksdagen skall avkunna om den person varom fråga är, bör man icke avkunna direkt i hatets tecken, ty en dom som avkunnas av domare, som hata vederbörande person, kan aldrig på något sätt betraktas som rättvis. Enligt de handlingar, som föreligga, har vederbörande person en gång straffats för de förseelser han begått, och det är väl icke meningen att man här på högsta ort skall införa en ny slags ordning, nämligen att en och samma person skall straffas två gånger för precis samma förseelse. Göta hovrätt har ju suspenderat mannen från tjänsten i två månader, och därmed har Göta hovrätt ansett, att han blivit tillräckligt bestraffad för de förseelser han gjort. Skall nu riksdagen bättra på Göta hovrätts dom med att fränkänna honom den pension, som staten skulle gett honom, därest han icke hade på något sätt misskött sig? I detta fall tycker jag, om man har den uppfattningen, att domen varit för lindrig, att man borde vända sig till de myndigheter som haft att övervaka vederbörande persons arbete och säga, att ni ha varit allt för släpphänta gent emot honom och låtit honom få missköta sig gång efter annan utan någon som helst påföljd. Det är bra sent att göra det, när fråga är om beviljande av pension åt honom, helst som han därtill också är sjuk.

När herr Andersson i Falkenberg säger, att rättskänslan nere i det län, där han varit anställd, skulle reagera, därest han finge pension, skulle jag vilja fråga: Reagerar icke samma rättskänsla hos samma personer, därest staten eller kommunen på annat sätt än genom pension bleve tvungna att försörja personen i fråga? Det förefaller mig, som om den rättskänsla det här är fråga om, skulle vara en liten smula ensidigt inriktad. Jag vill med detta, herr talman, icke på något sätt — jag upprepar det — icke på något sätt försvara en person, som misskött sig i sin anställning, det må vara i statens eller i annan tjänst, men jag tycker ändock icke, att man skall bestraffa en person på det sätt, som här från utskottets sida yrkas, och jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Anderson* i Råstock.

Herr **Hillgård**: Herr talman! Det är ju ganska pinsamt att dryfta en frånvarande persons angelägenheter på sätt, som här skett. Det faller mig naturligtvis icke in att taga i försvar de klandervärda handlingar, som påtalats. De enligt min uppfattning avgörande skälen för bifall till den kungl. propositionen äro de, som anfördes av finansministern. Då det emellertid har gjorts gällande av herr Andersson i Falkenberg i hans för övrigt måttfulla anförande, att pension åt den i detta fall föreslagne skulle inom den landsändan uppröra den allmänna rättskänslan, så har jag ansett mig såsom också varande från samma landsända böra ge ett bestämt uttryck åt en annan mening. Den del av ifrågavarande persons verksamhet, som sammanfaller med hans landsfogdetjänst, alltså från hösten 1924, har jag ju själv haft rätt goda möjligheter att följa, dels på grund av att jag varit bosatt i samma stad,

Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer
m. m. (Forts.)

Halmstad, och dels på grund av min egen verksamhet som advokat. Och jag måste säga, att under de tider — och det är klart att de voro de alldeles övervägande — då vederbörande var fri från spritpåverkan, var han en normalt och snarast litet mer än normalt duglig tjänsteman; han visade god energi och gott omdöme i sin tjänst. Så kommo då dessa perioder av alkoholmissbruk — ty det är att märka att det var ett typiskt fall av periodicitet, vilket väl i och för sig utgör ett starkt belägg för det rent sjukliga däri, — och då var det ju som om en demon slagit ned och en makt, som han icke kunde behärska, tagit hand om honom. Jag har den uppfattningen, att man nere i den trakten, om som sannolikt är vederbörande skulle omhändertagas på något försörjningshem, ganska snart skulle känna sig upprörd över en sådan utveckling. Jag tycker faktiskt icke det vore staten värdigt att under för handen varande omständigheter och då sjukdomen är styrkt intaga en avvisande hållning. De förseelser, för vilka vederbörande en gång undergått bestraffning, har han, som herr Lindberg i Stockholm mycket riktigt framhöll, straffats för en gång; han bör icke därutöver av riksdagen straffas med något slags livstidspåföljd genom mistad pension.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Andersson i Falkenberg: Herr talman! Jag blev något förvånad över herr Lindbergs i Stockholm inställning i denna fråga, och jag skulle vilja råda herr Lindberg till att, innan han försvarar sådana herrar, litet närmare undersöka de verkliga förhållandena, innan han gör sina uttalanden. Vidare ber jag bestämt att få säga ifrån, att jag icke här uppträtt i någon hätsk avsikt eller för att bereda en person ett straff, utan jag har uppträtt driven av ren rättskänsla. Jag reagerar emot, att staten skall premiera en person, som skött sin tjänst på sätt här uttalats, och jag gör detta så mycket mera, som det gäller en person som varit den högste vårdaren av rättsväsendet inom länet. Det är denna reaktion från min sida, som givit mig anledning att uppträda, och det är icke för att straffa personen i fråga. Vidare vill jag till herr Lindberg säga, att här är icke fråga om något straff i detta fall. Personen i fråga har icke någon laglig rätt att få pension, utan ett bifall till reservationen skulle enligt min mening vara en premiering av ett sätt att missköta en tjänst, och det kan jag för min del icke alls ge min anslutning till.

Till min högt aktade länskamrat herr Hillgård vill jag säga, att även jag haft tillfällen av olika anledningar att följa denne persons verksamhet under ett tiotal år inom Hallands län, och jag känner således till hans sätt att förhålla sig inom olika områden, och jag tror, att om herr Hillgård ville göra sig litet underrättad om inom vissa domsagor och inom vissa rättsanstalter huru personen i fråga har uppträtt, skulle han få upplysningar, som åtskilligt överskrida vad jag här givit antydningar om. Beträffande det som herr finansministern framhöll, att personen i fråga är anställd i statens tjänst och enligt vanlig kutym skulle haft rätt till pension, vill jag icke bestrida detta men framhålla, att vi å andra sidan också ha rätt att pröva, om en person har fullgjort sina skyldigheter, så att det kan finnas någon anledning att premiera honom. Han är icke ordinarie utan är extra ordinarie och är således icke anställd på konstitutorial, varmed skulle följa laglig rätt att få pension. Jag för min del har icke lagt an på att här spela på känsloträngarna, utan det har varit, som jag förut nämnde, själva känslan för vad som är rätt och orätt och möjligt att försvara i denna sak.

Jag har ingen anledning att frångå mitt yrkande.

Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. m. (Forts.)

Fröken Wellin: Herr förste vice talman! Jag har icke begärt ordet för att uttala mig i detta speciella fall, utan för att göra ett principuttalande. Jag har arbetat inom praktisk sjukvård i femton år och lärde mig därvid, att när vi fingo hand om en sjuk människa, hade vi icke att rätta vårt sätt att behandla denna sjuka människa efter huruvida personens i fråga lidande varit självförvällat eller icke, utan vi hade att se till, att det var en sjuk och lidande människa i behov av hjälp. Och jag tror, att det är en princip, som det är gott, att vi människor hålla fast vid.

Herr Lovén: Herr talman! Jag har icke något emot att denne man behandlas som en sjuk människa, men därför att sjukdomen utgör orsaken till att han uppträtt så olämpligt, behöver han väl icke belönas med pension, som han icke har rätt till. Till herr Lindberg vill jag säga, att jag kan icke hata mannen, därför att jag icke känner honom, och jag skulle väl icke kunna hata en människa, som jag blott möter i utskotts- eller riksdagshandlingar. Förslaget blev i fjol nära nog enhälligt avstyrkt både i utskottet och i kamrarna. Jag har gått in för att tillsammans med herr Andersson i Falkenberg påvisa, att vi skulle göra orätt, om vi pensionerade en person, som icke är lagligen berättigad till pension, när han icke skött sig väl. Nu ville herr Lindberg försöka göra gällande, att han straffats tillräckligt för sina förseelser. Jag vet icke, för vilken eller vilka förseelser dessa två månaders suspension gällde, men jag vet, att när mannen kom i tjänst igen, begick han oavbrutet nya förseelser, tills han blev anmäld av en kriminalkonstapel, och så blev han sjuk den gången. Han blev således straffad med två månaders suspension, och då vill herr Lindberg göra gällande, att man skall icke ytterligare straffa honom. Nej, ingen vill straffa mannen; jag uttalar det uppriktigaste beklagande för honom, men jag kan icke vara med om att belöna honom. Detta är fråga om en belöning, därför att han är icke berättigad till pension, och då man som jag under så många år försökt utfå pensioner på några få hundra kronor exempelvis till en utsliten lantbrevbärare eller knekt eller städerska och vet, hur man i sådana fall, ifrån håll, där man nu försvarar propositionen, nagelfar och söker med ljus och lykta efter att hitta några omständigheter eller kryphål, som kunna tala emot i en sådan sak. Så skedde t. ex. då det gällde den där flottisten, som var i land för 40 år sedan och bar sig illa åt. Då reagerar min rättskänsla.

Mitt samvete förbjuder mig att, när det gäller en människa med en sådan meritlista, ge en pension på 2,700 kronor, och det tycker jag ni kunde förstå, både herr Leffler och herr Lindberg.

Herr Carleson: Herr talman! Ifrågavarande tjänsteman har uppenbarligen lidit av den i uttalandet omförmälda sjukdomen på tidigt stadium. Hade han blivit försatt ur tjänstgöring, innan någon förseelse ägt rum, så hade det icke varit tal om annat, än att pension kommit att bestämmas i den ordning, som praxis tidigare fastställt. När herrarna nu gå emot beviljandet av pensionen, så måste man väl gå ut ifrån, att ni — mot vad jag anser vara styrkt eller sannoliktgjort — mena, att sjukdomen icke legat till grund för dessa förseelser eller föranlett den bristande jämvikten hos honom.

Jag för min del yrkar bifall till propositionen.

Herr Lindberg i Stockholm: Herr talman! Jag måste säga till herr Lovén, att jag för min personliga del har aldrig sökt efter några kryphål för att fråntaga någon människa en gratifikation eller pension eller vad det vara

Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer
m. m. (Forts.)

må. Jag har med mitt inlägg endast velat framhålla, att man icke skall försöka dra fram sådana rättsprinciper, som gjorts här från herrar Lovéns och Anderssons sida. Jag upprepar ännu en gång, att rättskänslan nere i länet måste reagera lika starkt, om denne person blir omhändertagen av staten eller kommunen på annat sätt än genom att han får pension. Ty reagerar man för att han får pension, så att han kan leva utan bekymmer tills han dör, så måste man också reagera, om han blir omhändertagen och hjälpt på annat sätt.

Herr Eriksson i Toftered: Herr talman! Jag hade icke tänkt att deltaga i denna debatt, och jag skall heller icke med många ord förlänga den. Min ståndpunkt i frågan är icke beroende på några personliga erfarenheter, ty jag har aldrig haft med landsfogden att göra, men jag känner så väl till hur han skötte sin tjänst och sina göromål, så att jag kan icke med lugnt samvete rösta för bifall till Kungl. Maj:ts förslag, därför att det skulle rent ut innebära en premiering av en person, som misskött sig på det sätt han gjort. Jag vill bara tillkännagiva, att jag kommer att rösta för bifall till utskottets förslag i denna fråga.

Med herr Eriksson i Toftered förenade sig herr *Pettersson* i Dahl.

Herr Paulsen: Herr talman! Denne man hör ju icke till dem som äro berättigade att erhålla pension. Hade så varit fallet, skulle vi icke haft att behandla denna fråga i dag. Jag förstår ju, hurusom alla de personer, som här förordat pensionen, låtit sitt goda hjärta tala och att de velat göra mannen en tjänst. Men äro herrarna så alldeles säkra på, att ni göra det genom att låta honom få pension? Vad tro ni sker, om han får denna pension? Jo, i värsta fall hemfaller han åt fylleri igen, om han får pensionen, och fortsätter med det liv, som han hållit på med alla dessa år. Är det en lycka för mannen? Är det icke i ett sådant fall som detta lyckligast, att han icke får något att röra sig med, utan att det allmänna eller kommunen eller släktingar få ge honom en knapp hjälp. Då blir mannen i fråga en bättre människa än han blir, om han får dessa pengar. Jag tycker, att detta medlidande är missriktat, man tänker sig icke för, hur det går för mannen, om han fortfarande får ha pengar i sin hand. För mig står det fullständigt klart, att jag gör icke mannen en tjänst med att bevilja pension och ge honom pengar, som han icke förmår sköta. Jag är därför beredd att rösta för bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Leffler, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten 14 av utskottets förevarande utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit Kungl. Maj:ts framställning i ämnet.

Ang. pensioner och understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Herr Lindberg i Stockholm begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 84 ja och 41 nej, varjämte 30 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 15—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 15.

Härpå föredrogs vart för sig punktvis bankoutskottets utlåtanden: nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggspension åt vissa i statens tjänst anställda personer; och nr 22, i anledning av framställningar angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 16.

Vidare föredrogs vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beräkningen i vissa fall av pension åt lärarinna med delaktighet i lärarinnornas pensionsanstalt;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillämpning av civila tjänstepensionsreglementet å personal, uppförd å indragningsstat för domänverket; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av §§ 2, 3 och 9 förordningen den 17 maj 1935 (nr 176) angående konungariket Sveriges stadshypotekskassa, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 17.

Ang. tjänstgöringstraktamente för vissa befattningshavare vid förordnande å härads-skrivare- eller landsfiskals-tjänst.

Till avgörande förelåg nu andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, angående tjänstgöringstraktamente för vissa befattningshavare vid förordnande å härads-skrivare- eller landsfiskalstjänst.

I en inom andra kammaren väckt, till dess femte tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 503, hade herr *Jacobsson m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utfärdande av sådana föreskrifter, att tjänstgöringstraktamente måtte tillerkännas befattningshavare vid länsstyrelse, som förordnats att utom tjänstgöringsorten uppehålla härads-skrivare- eller landsfiskalstjänst.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Ang. tjänstgöringstraktamente för vissa befattningshavare vid förordnande å härads-skrivare- eller landsfiskalstjänst. (Forts.)

Efter föredragning av berörda hemställen anförde:

Herr Jacobsson: Herr talman! Med hänvisning till de uttalanden från olika myndigheter, som utskottet anført i detta utlåtande, uttalanden, som jag är övertygad om att samtliga kammarens ledamöter läst igenom och som därvid måste har bibragt dem en uppfattning rakt motsatt den till vilken utskottet kommit, ber jag att få yrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr Wallén: Herr talman! Med hänvisning till vad olika myndigheter, bland andra statskontoret, anført, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Jacobsson: Herr talman! I anledning av vad ordföranden i femte tillfälliga utskottet yttrat ber jag att få hänvisa till att länsstyrelsen i Stockholms län funnit synnerligen önskvärt, att i avbidan på lönerreglering provisoriska bestämmelser meddelas i den i motionen förordade riktningen, en uppfattning, vilken delas av allmänna civilförvaltningens lönenämnd, som ävenledes anser, att provisoriska åtgärder böra vidtagas i avvaktan på avlöningsrevisionens genomförande.

Herr Wallén: Herr talman! Jag skall be att till svar få läsa upp vad en annan myndighet, nämligen statskontoret, anført: »Statskontoret vill icke förneka, att de nuvarande bestämmelserna om ersättning åt vikarie å härads-skrivare- eller landsfiskalstjänst i vissa fall kunna medföra obilliga konsekvenser i avlöningshänseende. Spörsmålet huru de påtalade mindre tillfredsställande verkningarna av dessa bestämmelser skola kunna undanröjas torde emellertid icke var så lättlost, som det i förstone kan förefalla.» Statskontoret slutar med följande ord: »Då en revision av nu gällande avlöningsförfattningar lärer vara att emotse inom en nära framtid, synes det statskontoret att med prövningen av nu förevarande fråga bör anstå i avvaktan på sagda revision.»

Statskontorets uttalande bör väga tungt. Jag yrkar fortfarande bifall till utskottets förslag.

Herr Jacobsson: Herr talman! Jag vill bara påpeka, att den huvudsakliga anledningen till att statskontoret avstyrkt vidtagande av åtgärder nu varit, att statskontoret ansett samma missförhållanden råda på andra områden samt att de där rådande missförhållandena icke skulle bliva avhjälpta genom ett bifall till min motion. Statskontoret har framhållit, att befattningshavare i hovrätt, som av hovrätten förordnas förvalta härads-hövdingeämbete på annan ort än hovrättens stationeringsort, icke åtnjuta tjänstgöringstraktamente under dylikt förordnande. Jag vill framhålla, att beträffande dessa befattningshavare i hovrätt icke framställts något förslag. Till nästa års riksdag torde frågan om en reglering av lönerna för härads-skrivares och landsfiskalers vikarier komma upp, och om den frågan då löses, så komma dessa befattningshavare ändå i annan ställning än befattningshavare i hovrätt, som förordnats vikariera för härads-hövding.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 18.

*Om viss
ändring i
gällande be-
stämmelser
angående be-
fäl å handels-
fartyg.*

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande bestämmelser angående befäl å svenska handelsfartyg.

I en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 29, hade herr *Ström m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära sådan ändring i förordningen den 29 mars 1912 angående befäl å svenska handelsfartyg m. m., att de i §§ 14, 15 och 16 uppställda fordringarna om tjänstgöring å segelfartyg utginge och att i övrigt de ändringar i förordningen vidtoges, som härav kunde föranledas.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr Ström: Herr talman! Föreliggande motion och utskottsutlåtande vittna om att denna fråga marscherat framåt. När jag år 1931 väckte en liknande motion, ansågs det vara omöjligt att biträda ett sådant förslag. Statsutskottet hänvisade då till att 1930 års navigationsskolesakkunniga bestämt uttalat, att det vore nödvändigt med utbildning ombord på segelfartyg. De sakkunnigas förslag hade vunnit nära nog enhälligt understöd från de olika sammanslutningar, till vilka förslaget remitterats för yttrande, liksom även från navigationsskolorna i allmänhet och kommerskollegium. Departementschefen hade på anförda skäl funnit sig böra tillstyrka de sakkunnigas förslag härutinnan.

År 1931 var det omöjligt att få igenom ett förnuftigt förslag. I år har utskottet, då det behandlat motionen, hänvisat till att kommerskollegium förra året utarbetat förslag till ny fartygsbefälsförordning och att kommerskollegium åtminstone delvis släppt kravet på utbildning ombord på segelfartyg. Sådan utbildning skulle icke vara obligatorisk.

Jag hade nu tänkt framställa en fråga till herr handelsministern om, när han kan framlägga kommerskollegii förslag. Det kan nog dröja tämligen länge. Jag erinrar om att här i kammaren för flera år sedan fattades beslut om en utredning angående avgifterna vid sjöfolkets resor. Utredningen låg klar, men statsrådet brydde sig inte om att föra fram denna fråga förrän det påkallades genom en interpellation. Fjorton dagar efter interpellationens framställande förelåg proposition i frågan. Ibland går det att få fart på regeringen.

Handelsministern lyser ju med sin frånvaro. Jag kan därför icke framställa min fråga till honom annat än via riksdagens protokoll. Förslag i ämnet överlämnades till Kungl. Maj:t den 20 juni förra året. Det vore på tiden, att man såge till att få en ändring till stånd. Det finns ju ingen anledning för regeringen att ligga på dessa förslag, när de äntligen efter flera års utredning kommit fram. Utskottet anser, att i och med det kommerskollegium föreslår dessa ändringar är saken ordnad. Jag har emellertid en annan uppfattning, och jag skulle tro att, om utskottet hade trängt in i frågan, utskottet också kommit till en annan uppfattning. Jag vet ju icke vad kommerskollegium föreslagit eller vad regeringen kan komma att föreslå beträffande befälstjänstgöring på segelfartyg. Det är en tämligen viktig sak. Icke heller vet man, när de nya bestämmelserna skola träda i tillämpning. Med hänsyn till att det snart gått ett år efter det kommerskollegium överlämnat sitt förslag utan att vi sett till någon proposition, vore det kanske anledning

Om viss ändring i gällande bestämmelser angående befäl å handelsfartyg.
(Forts.)

att skriva till regeringen för att försöka få fram det förslag, som utarbetats i ämnet.

Jag skall därför, herr talman, be att få yrka bifall till motionen.

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Jag hade knappast tänkt mig, att herr Ström skulle framställa något yrkande. Genom kommerskollegii förslag har han realiter nått det syfte han velat främja med sin motion. I fartygsbefälsförordningen finns för närvarande en bestämmelse om att för erhållande av skepparbrev av andra eller första klass och styrmansbrev fordras tjänstgöring å segelfartyg under viss tid. Motionären vill ha bort dessa bestämmelser. Kommerskollegium har föreslagit, att bestämmelserna skola borttagas. Utskottsbetänkandet innehåller ett koncentrat av kommerskollegii utlåtande. Där heter det att kommerskollegii förslag innebär bland annat frångående av nuvarande ovillkorliga fordran å viss segelfartygstjänst för erhållande av respektive skepparbrev av andra klass, skepparbrev av första klass och styrmansbrev. Förslaget går således lika långt som motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Ström**: Herr talman! Kanske den ärade ordföranden i utskottet skulle vilja upplysa mig om när regeringen tänker framlägga kommerskollegii förslag. Dessförinnan kan ju ingen förändring komma till stånd. Det är ju möjligt, att samma sak kommer att inträffa, som hänt förut, nämligen att regeringen ligger flera år på förslaget. Eftersom jag icke kan få något besked från handelsministern kanske herr Andersson i Malmö i stället kan lämna mig sådant.

Vidare anfördes ej. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

§ 19.

Slutligen upptogs till behandling andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande bestämmelser om rätt att föra befäl å passagerarfartyg.

I en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 30, hade herr *Ström m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära sådan ändring i förordningen angående befäl på svenska handelsfartyg m. m. den 29 mars 1912, att i § 4 punkt 1 b och samma § punkt 3 b gjordes sådana ändringar, att de befäl, som i dessa punkter omnämndes, finge rätt att föra befäl å passagerarfartyg, som trafikerade visst hamnområde och som icke gjorde längre resor än 8 nautiska mil från sin huvudstation, oberoende av fartygens tontal och maskinstyrka.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Ström**: Herr talman! Med denna motion förhåller det sig på samma sätt som med den förra. Jag har lagt fram den vid flera föregående riksdagar, men den har avvisats. Under tiden har man genomfört partiella för-

*Om viss
ändring i
gällande be-
stämmelser om
rätt att föra
befäl å passa-
gerarfartyg.*

Om viss ändring i gällande bestämmelser om rätt att föra befäl å passagerarfartyg. (Forts.)

ändringar, men man har icke nått dit vi önska. Det är knappast någonting annat för oss att göra än att försöka bearbeta opinionen, så att ett rimligt och rättvist förslag i ämnet kan genomföras.

I den fråga, som behandlades nyss, har man ju i stort sett nått fram till en rimlig och rättvis lösning i kommerskollegii förslag. I nu förevarande fråga har man icke tagit steget fullt ut så att man kunnat få en förnuftig ordning, utan man har endast, när det gällt kompetensvillkoren, ökat tontal och maskinstyrka. På det sättet får man ingen verklig lösning av frågan. Jag kan bevisa detta med ett litet exempel. Det var i Göteborg en skeppare, som fört en färja i många år. Men så tog man och byggde skydd för passagerarna på färjan med påföljd att tontalet ökades, att färjan fick ett så stort deplacement, att den gamle befälhavaren, som i många år fört befälet på färjan, icke längre var behörig att föra fartyget. Ni förstå väl av detta lilla exempel, att det är fullständigt orimligt att sätta kompetensen i relation till tontal och maskinstyrka. Man måste komma fram till en förnuftigare metod. Det är därför vi upprepat vår motion. Man hänvisar till dispensvägen. Man har höjt gränsen för tontalet litet då och litet då för att tillmötesgå dessa krav, men vi fasthålla vid att man bör söka komma fram till en fullständigt rättvis ordning, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den föreliggande motionen.

Herr Andersson i Malmö: Herr talman! Utskottet har funnit motionens syfte behjärtansvärt, men utskottet har velat ha säkra garantier för sjöfartssäkerheten här i landet. Utskottet har därvid måst taga hänsyn till vad de ansvariga myndigheterna sagt angående erforderliga kompetensvillkor.

Denna fråga gäller närmast Göteborg. Såvitt jag vet finns det ingen annan plats i landet, för vilken en sådan reform som den i motionen föreslagna skulle ha någon som helst betydelse. Jag tror icke det tjänar något till att alltför mycket fördjupa sig i denna angelägenhet. Kommerskollegium har i sitt juni 1935 avgivna förslag tillmötesgått de önskemål, som framkommit motionsvis. Jag måste medge, att kommerskollegium icke på långa håll gått så långt som motionärerna önskat, men jag kan å andra sidan icke se, att det är möjligt vare sig för utskottet eller riksdagen att emot de ansvariga myndigheterna fatta beslut i detaljfrågor angående sjöfartssäkerheten.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Ström: Herr talman! Jag kan verkligen icke förstå de ansvariga myndigheterna, som herr Andersson i Malmö talade om, då de anse, att det ur sjöfartssäkerhetens synpunkt är nödvändigt att sätta en annan befälhavare i stället för den, som fört sitt fartyg i låt mig säga tio års tid, bara därför att man satt upp ett regnskydd på hans fartyg.

Innan man givit en tillfredsställande förklaring på den saken och innan utskottets ärade ordförande lämnat någon upplysning om nödvändigheten av dylika bestämmelser, kan jag, trots att ansvariga myndigheter stå bakom det hela, icke godkänna den påtalade oformligheten. Av den anledningen måste man också fortsätta aktionen i denna fråga.

Herr Lindberg i Stockholm: Herr talman! Jag hade egentligen icke tänkt yttra mig i denna fråga, men då jag på sätt och vis är intresserad av densamma anser jag mig skyldig att säga några ord med anledning av föreliggande motion och utskottsutlåtande. Jag har också deltagit i utskottsbehandlingen av frågan och är sålunda medansvarig för utskottets yrkande om avslag å den av herr Ström m. fl. väckta motionen.

Om viss ändring i gällande bestämmelser om rätt att föra passagerarfartyg. (Forts.)

När denna fråga förra gången behandlades här i kammaren, blev ju den då föreliggande motionen också avslagen. Jag hade vid tillfället ifråga fogat en blank reservation vid utskottets utlåtande. Jag ansåg nämligen den gången i likhet med vad herr Ström gör nu, att man icke borde kräva denna höga kompetens för de befälhavare och maskinister, som sysselsättas på de färjor, som gå i trafik i Göteborgs hamn. Jag hade också den uppfattningen, att för förande av vissa av de skärgårdsbåtar som gå nere i Göteborgstrakten icke heller borde krävas den kompetens som nu fordras.

Efter att ha diskuterat och ventilerat denna fråga ur olika synpunkter måste man emellertid komma till det resultatet, att det knappast låter sig göra att släppa efter på sjösäkerheten och dess krav. I all synnerhet gäller detta fartyg av den storleksordning, som det här är fråga om, nämligen färjor och båtar, som ta ett rätt stort antal passagerare än hit och än dit. Om man skulle göra ett undantag för de fartyg, som det här närmast är fråga om, nämligen de där nere i Göteborg, skulle detta betyda, att vederbörande befäl, som innehar ett dylikt certifikat, skulle kunna överflyttas till tjänstgöring å ett annat fartyg, för vars förande andra och högre kvalifikationer — teoretiska om också icke praktiska — äro erforderliga. Under sådana förhållanden och när man nu vet, att kommerskollegium i fall där så erfordrats dispensvägen medgivit vederbörande rätt att i fortsättningen tjänstgöra å sitt fartyg, är det med motionen avsedda syftet redan uppnått. Med hänsyn härtill finns det heller ingen anledning att hålla fast vid förslaget om en författningsändring på denna punkt.

Jag tror också, att om herr Ström närmare sätter sig in i denna fråga, han säkerligen skall komma till det resultatet, att det med hänsyn till passagerarnas och besättningens säkerhet och jämväl ur andra synpunkter icke kan vara lyckligt, om man allt för mycket släpper efter på kompetensfordringarna ifråga om de befattningar som redan finnas. När kommerskollegium, vilket svenska maskinbefälsförbundet vitsordat, i förekommande fall medgivits dispens, finns det sålunda ingen anledning för riksdagen att nu påyrka en lindring i bestämmelserna, en ändring som blott skulle medföra en eftergift ifråga om kravet på sjösäkerhet.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Med anledning av herr Ströms senaste anförande vill jag endast kort och gott meddela, att kommerskollegium har rätt att meddela dispens från de bestämmelser, som härvidlag gälla, en rätt, som kommerskollegium, enligt vad ämbetsverket förklarar, i rätt stor utsträckning begagnat sig av.

Herr **Ström**: Herr talman! Endast ett par ord till herr Lindberg i Stockholm. Han påpekade, att personalens och passagerarnas säkerhet kräver, att dessa bestämmelser finnas. Jag förvånar mig över att herr Lindberg, som dock känner till dessa förhållanden, kan göra ett sådant uttalande. En person med den kompetens, som jag här talat om, kan få föra fartyg med många mans besättning både i Nordsjön och Östersjön — därvidlag är det icke fråga om någon risk för besättningens säkerhet — men han får icke lov att föra en färja 400 meter från den ena stranden av Göta älv till den andra, där överhuvud taget ingen som helst risk vare sig för personal eller passagerare kan anses föreligga. Detta exempel visar väl oförmligheten uti de nuvarande bestämmelserna, en omständighet som icke ens kommerskollegium kunnat förneka.

Om viss ändring i gällande bestämmelser om rätt att föra befäl å passagerarfartyg. (Forts.)

Till följd av de bestämmelser som sålunda finnas har man varit nödsakad att lämna dispens, då en strikt tillämpning av bestämmelserna skulle leda till allt för stora orättvisor. Men när nu dessa bestämmelser äro så besynnerliga, är det då icke riktigare att upphäva dem och att i deras ställe sätta andra, som ha åtminstone så mycket av förnuft i sig att med fullt tillgodoseende av trafiksäkerhetens krav sådana anledningar till orimlighet kunde avskaffas, som med de nuvarande ojämnna och oformliga bestämmelserna göra sig gällande. Ty nog är det väl svårare att föra ett fartyg från Göteborg till Luleå än att föra en färja över Göta älv. Rätten att föra det förra fartyget har vederbörande tack vare sin kompetens och sina betyg, men han har icke samtidigt rätt att föra en färja 400 meter över Göta älv.

Herr **Lindberg** i Stockholm: Herr talman! Med anledning av herr Ströms senaste yttrande måste jag säga, att utskottet måste ha missförstått herr Ströms motion fullständigt. Skulle man nämligen följa de anvisningar han nu lämnat, skulle man kräva styrmans- och skepparexamen av alla som föra fartyg av något slag och även de högsta kvalifikationer, som finnas stipulerade för maskinbefäl. Om herr Ström verkligen har den uppfattningen, tror jag, att han gör sig själv en tjänst, om han följer utskottet i denna fråga.

Herr **Ekman**: Herr talman! Jag beklagar att jag nödgas begära ordet, men jag måste lämna en upplysning rörande det verkliga förhållandet beträffande färjetrafiken i Göteborgs hamn i det avseende, som herr Ström här refererat. Jag kan därvidlag meddela, att utav de nuvarande befälhavarna i färjetrafiken äro anställda fyra med sjökaptensbrev, två med styrmansbrev, sju med skepparbrev av första klass och två med allenast tillståndsbevis.

En lagbestämmelse sådan som den herr Ström vill införa har vad Göteborgs hamn angår ingen praktisk betydelse. Under de 15—20 år jag tillhört Göteborgs hamnstyrelse har jag deltagit i behandlingen av frågor, som rört ändrade anställningsförhållanden för befälhavarna å färjorna. Vi ha i hamnstyrelsen vid många tillfällen vänt oss till kommerskollegium för att utverka dispens för en dugande man, som varit anställd på någon av de mindre färjorna, och som vi önskat befördra till en tjänst å någon av de större färjorna, men till vilken han icke varit berättigad med hänsyn till sina examina. Såvitt jag kan minnas har det aldrig vägrats någon sådan dispens. Däremot har det ofta förekommit — och därvidlag har hamnstyrelsen givetvis varit i sin fulla rätt och gjort sin skyldighet — att denna befälskår rekryterats med pensionerade styrmän, vilka seglat på långtrade men som på gamla dagar slagit sig ned i land, och som hamnstyrelsen velat förhjälpa till en befattning. Det finns ingen lag som kan hindra Göteborgs hamnstyrelse att fortsätta med den politik, som vi i det avseendet hittills fört. Hamnstyrelsen har också som jag redan nämnt genom att den hos kommerskollegium utverkat dispens för gamla beprövade fartygsbefälhavare i fall då dessa icke ägt nödig kompetens i form av examina visat sig ömma för denna kategori av sjöfolk.

Av det anförda torde, herr talman, framgå, att detta förslag såvitt angår förhållandena i Göteborg saknar varje som helst praktisk betydelse.

Herr **Ström**: Herr talman! Jag måste inlägga en bestämd gensaga mot herr Ekmans påstående, att det i min motion gjorda yrkandet skulle sakna varje som helst betydelse. Måhända betyder detta yrkande ingenting för herr Ekmans vidkommande och kanske inte heller för hamnstyrelsens, men däremot betyder det en hel del för de personer, som jag här talat om och som

Om viss ändring i gällande bestämmelser om rätt att föra befäl å passagerarfartyg. (Forts.)

för övrigt enhälligt genom sin organisation anmodat mig — såväl nu som tidigare — att motionera i frågan. De stå sålunda samtliga bakom detta krav på en förändring av de nuvarande bestämmelserna.

Här har påvisats, att man genom att gå dispensvägen kan skapa rättvisa förhållanden på detta område. Det kan emellertid tänkas, att hamnstyrelsen icke anhåller om dispens för vederbörande att få föra sin färja över den 400 meter breda Göta älv, utan att den i hans ställe sätter en person med sjökaptensexamen, och att den förstnämnde sålunda skjutes åt sidan. Det är ju möjligt, att dispens beviljats dem, som hamnstyrelsen sökt dispens för, men det finns å andra sidan andra, för vilka hamnstyrelsen icke sökt någon dispens, och slutligen finns det sådana som ha erforderliga papper och som tycka, att de skola ha ett område att bedriva sin verksamhet på. Vad tjänar det egentligen till att folk skall gå i navigationsskolor för att skaffa sig utbildning för lägre grad av befälhavare, när de sedan icke få någon sysselsättning utan finna sina platser upptagna av personer med en utbildning, som berättigar dem att föra fartyg på låt mig säga 10,000 å 12,000 ton på långtrade, men som tröttnat på det och i stället önska få sådant arbete, som väl egentligen borde förbehållas dessa andra med de lägre skolorna? Man bör väl ändå kunna räkna med, att när man skaffat sig utbildning för en lägre befattning, man också skall kunna få denna utan att behöva bli utträngd av en person med den utbildning för högre uppgifter, varom jag här talat.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 20.

Vid nu skedd föredragning av ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 365, innefattande delgivning av nämnda kammares beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om vetenskaplig utredning rörande smörets och margarinets näringsfysiologiska betydelse m. m., beslöt andra kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

§ 21.

Anmälades och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 140, till Konungen, i anledning av väckt motion angående en förstärkning av fullmäktige i riksbanken m. m.

§ 22.

Till bordläggning anmälades andra kammarrens tredje tillfälliga utskotts memorial, nr 9, angående ifrågasatt remiss till annat utskott av motionen II: 385 angående sänkning av järnvägsfrakterna för färsk fisk.

§ 23.

Justerades protokollsutdrag.

§ 24.

Ledighet från riksdagsgörömlen under den 4 april beviljades herr *von Seth*, herr förste vice talmannen *Magnusson*, herr *Jansson* och herr *Larsson*.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.47 e. m.

In fidem
Per Cronvall.